

SCHOLA LATINA
978-88-956-1169-3

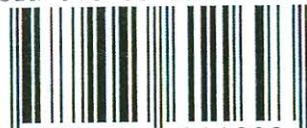
Questo volume, quando sia sprovvisto del triangolino affianco, è da considerarsi copia di saggio e campione gratuito fuori commercio, e perciò non può essere venduto, né ceduto ad alcun altro titolo, ai sensi dell'art. 17, comma 2°, della legge 633 del 1941. Esso è inoltre esente da IVA (d. p. r. 26 ottobre 1972, n. 633, art. 2, lett. d) e dall'obbligo della bolla d'accompagnamento (d. p. r. 6 ottobre 1978, n. 627, art. 4, n. 6).

Exercitatio intellegendi prudentiam acuit.

Cfr. CICERÒ, *Dē oratore* I, 90.

€ 11,60

ISBN 978-88-956-1169-3

9 788895 611693

WWW.SCHOLALATINA.ORG

WWW.VIVARIUMNOVUM.IT

ROBERTO CARFAGNI
NOVA EXERCITIA LATINA I

AD USUM DISCIPULORVM QVI VTVNTVR
FAMILIA ROMANA

Roberto Carfagni

NOVA EXERCITIA LATINA I

AD VSVM DISCIPVLORVM
QVI LIBRO CVI INDEX EST

FAMILIA ROMANA

VTVNTVR

Edizioni Accademia
VIVARIUM
NOVUM

ROMA - ANNO MMXV

NOVA EXERCITIA LATINA I
© Roberto Carfagni 2015.
Schola Latina, via San Pietro, 2,
83048 Montella (AV), Italia.
www.scholalatina.org

Opus cōnscrīpsit *Robertus Carfagni*.
Opus recognōvit *Thōmās Franciscus Bórri*.
Opus in pāginās dīgessit *Sergius Scala*.
Imāginēs quae in pāginīs 22, 23, 33, 34 et 37 atque in integumentō inveniuntur dēlineāvit *Nadia Marano*; cēterae ex librō cui index est *Familia Rōmāna* dēprōmptae sunt.
Integumentum dēlineāvit *Iōhannēs Capone*.

© di questa edizione: Edizioni Accademia *Vivarium novum* 2015.
Via Corrado Barbagallo, 20, I-00166 Roma.
Tel. (+39) 06 66589833 - 06 6689034.
Fax (+39) 06 61007266.
www.vivariumnovum.it
info@vivariumnovum.it - edizioni@vivariumnovum.it

Omnia proprietātis iūra reservantur. – *All rights reserved.*
Tutti i diritti sono riservati.
Stampato in Ungheria. – *Printed in Hungary.*

ISBN 978-88-95611-69-3

È assolutamente vietata la riproduzione totale o parziale di questa pubblicazione, anche attraverso fotocopie, così come la sua trasmissione sotto qualsiasi forma e con qualunque mezzo, senza l'autorizzazione scritta delle Edizioni Accademia *Vivarium novum*.

Stampa:
Kapitalis Kft - Debrecen.

INDEX

Ad magistrōs discipulōsque	p. 7
Notae	p. 8
Capitulum prīmum	p. 9
Capitulum secundum	p. 11
Capitulum tertium	p. 13
Capitulum quārtum	p. 15
Capitulum quīntum	p. 17
Capitulum sextum	p. 21
Capitulum septimum	p. 29
Capitulum octāvum	p. 33
Capitulum nōnum	p. 39
Capitulum decimum	p. 43
Capitulum ūndecimum	p. 47
Capitulum duodecimum	p. 53
Capitulum tertium decimum	p. 59
Capitulum quārtum decimum	p. 63
Capitulum quīntum decimum	p. 67
Capitulum sextum decimum	p. 73
Capitulum septimum decimum	p. 77
Capitulum duodēvīcēsimum	p. 81
Capitulum ūndēvīcēsimum	p. 85
Capitulum vīcēsimum	p. 89
Capitulum ūnum et vīcēsimum	p. 93
Capitulum alterum et vīcēsimum	p. 99
Capitulum vīcēsimum tertium	p. 103
Capitulum vīcēsimum quārtum	p. 107
Capitulum vīcēsimum quīntum	p. 113
Capitulum vīcēsimum sextum	p. 117
Capitulum vīcēsimum septimum	p. 121
Capitulum duodētrīcēsimum	p. 127
Capitulum ūndētrīcēsimum	p. 135
Capitulum trīcēsimum	p. 145
Capitulum ūnum et trīcēsimum	p. 149
Capitulum alterum et trīcēsimum	p. 153
Capitulum trīcēsimum tertium	p. 161
Capitulum trīcēsimum quārtum	p. 173
Capitulum trīcēsimum quīntum	p. 177
Index grammaticus	p. 179

Exercitātiō intellegendī prūdentiam acuit.

Cfr. CICERŌ, *Dē orātōre* I, 20, 90.

Ad magistrōs discipulōsque

Quattuor ferē exācta sunt lūstra ex quō quattuordecim annōrum puer Oerbergiī librōs quibus index est *Lingua Latīna per sē illūstrāta* primum attigī, in Italiae lycēō, quod dīcitur, tunc discipulus. Magister vērō iam prīdem factus, eius librōs in docendō ūsurpāre coepī, quī ut mihi discipulō ōlim magnopere prōfuērunt, ita magistrō nunc prōsunt certēque prōderunt.

Quae quantaque sint illōrum librōrum commoda nēmō est quī nōn videat, plūrimīque sunt in tōtō terrārum orbe quī testārī possint sē Oerbergiō duce ad auctōrum intellēctum gradātīm pervēnisse.

Cōgitantī igitur mihi quōnam modō et grāta meī animī sēnsa Oerbergiō, quī nōn ita prīdem ex hāc vītā migrāverat, dēmōstrārem et, ut quondam ille mihi, ego quoque discipulīs et magistrīs prōdessem, hunc libellum cōnscrībere in mentem vēnit.

Ergō quasi lūsitāns ūnum abhinc annum haec pēnsa compōnere coepī, Oerbergiī secūtus exercitiōrum genera sed etiam, haud ignōrāns puerōs puellāsque varietāte dēlectārī, nova excōgitāns, eō praecipuē cōnsiliō ut discipulī, in rēbus grammaticīs quam saepissimē sē exercentēs, eās firmiter et, ut ita dīcam, rādīcitus perdicerent.

Huius autem libellī exercitia discipulīs perficienda sunt post singula integraque *Familiae Rōmānae* capitula lēcta, melius quidem sī et post exercitia cōnfecta quae ipse Oerbergius cōnscrīpsit, quaeque eō volūmine continentur quod est *Exercitia Latīna I*.

Hic libellus, cui cōnsultō index est *Nova exercitia Latīna I*, nē quis vetera exstāre oblīvīscātur, quālisicumque est, Sergiō Thōmaeque grātō animō dicātur amīcīs, ut saepe in variīs vītāe vicissitudinibus expertus sum, vērīs, quōrum alter suā perītīā auxiliōque effēcit ut tālem habēret speciem, alter vērō māximā dīligentiā benignāque patientiā atque altā doctrīnā effēcit nē plūra inessent menda, quae, sī quae sint, mihi scīlicet ūnī tribuantur.

Eat tandem meus ōlim, nunc vērō omnium quī voluerint, libellus studiōsae iuventūtī prōfutūrus.

Montellae, diē XVI mēnsis Decembris annō MMXIV.

Robertus Carfāneus

NOTAE

abl.	ablātīvus	p.	pāgina
acc.	accūsātīvus	part.	participium
adv.	adverbium	perf.	perfectum
cēt.	cētera	pers.	persōna
cfr.	cōnfer, cōnferātur	plūr.	plūrālis
coni.	coniūctīvus	plūsquamperf.	plūsquamperfectum
dat.	datīvus	praes.	praesēns
dēcl.	dēclīnātiō	sing.	singulāris
f., fēm.	fēmīnīnum	v.	vidē, videātur
fut.	futūrum	voc.	vocātīvus
gen.	genetīvus	=	idem atque
imp.	imperātīvus	↔	contrārium
imperf.	imperfectum	<	factum ex
ind.	indicātīvus	>	fit
īnf.	īnfīnītīvus	~	thema perfectī
m., masc.	masculīnum	≈	thema supīnī
n., neutr.	neutrum	1., 2., 3.	persōna I, II, III
nōm.	nōminātīvus	[1], [2], [3], [4]	coniugātiō I, II, III, IV

CAPITVLVM PRIMVM

Exercitium primum

1. *Fluvius* singulāris est. *Fluviī* _____ est.
2. *Īnsula* _____ est. *Īnsulae* plūrālis est.
3. *Oppidum* singulāris est. *Oppida* _____ est.
4. Singulāris: *prōvincia*; plūrālis: _____.
5. Plūrālis: *exempla*; singulāris: _____.
6. Plūrālis: *numerī*; singulāris: _____.
7. Singulāris: *vocābulum*; plūrālis: _____.
8. Plūrālis: *litterae*; singulāris: _____.
9. Singulāris: *imperium*; plūrālis: _____.
10. Singulāris: *syllaba*; plūrālis: _____.
11. Plūrālis: *capitula*; singulāris: _____.
12. Singulāris: *pēnsu*; plūrālis: _____.

Exercitium secundum

1. Fluviī _____ (magnus).
2. (Multī) _____ īnsulae.
3. (Paucī) _____ oppida.
4. Imperium _____ (Rōmānus).
5. Litterae _____ (Graecus).
6. Vocābulum _____ (Latīnus).
7. Prōvincia _____ (Rōmānus).
8. Numerus _____ (magnus).
9. (Multī) _____ exempla.
10. Capitulum _____ (prīmus).

Exercitium tertium

Exemplum: Rōma in Italiā est.

= Ubi est Rōma? / Num Rōma in Graeciā est? / Estne Rōma in Italiā?

1. Brundisium in Italiā est. =
2. Sicilia īnsula est. =
3. Britannia nōn īnsula parva, sed īnsula magna est. =
4. Hispānia in Eurōpā est. =
5. Hispānia et Gallia in Eurōpā sunt. =
6. Gallia prōvincia Rōmāna est. =

singulāris
plūrālis

sing.	plūr.
-us	-ī
-a	-ae
-um	-a

fluvius magnus
fluviī magnī

īnsula magna
īnsulae magnae

oppidum magnū
oppida magna

est-ne...?	...est
	...nōn est
sunt-ne...?	...sunt
	...nōn sunt
num... est?	...nōn est
ubi?	in...
quid?	

7. Aegyptus nōn in Eurōpā, sed in Āfricā est. =
8. Tiberis fluvius est. =
9. In Arabiā nōn multī, sed paucī fluvii sunt. =
10. Tūsculum oppidum Rōmānum est. =
11. Nīlus fluvius magnus est. =
12. Sparta oppidum est. =
13. Brundisium et Tūsculum nōn in Graeciā, sed in Italiā sunt. =
14. *Īnsula* vocābulum Latīnum est. =
15. A, B, C nōn litterae Graecae, sed litterae Latīnae sunt. =

CAPITVLVM SECVNDVM

Exercitium primum

Exemplum: filius: masc.

1. puella: _____
2. oppidum: _____
3. capitula: _____
4. dominae: _____
5. dominus: _____
6. liber: _____
7. litterae: _____
8. vocābula: _____
9. fluvii: _____
10. pater: _____
11. liberī: _____
12. ancilla: _____
13. exempla: _____
14. servus: _____
15. pāgina: _____

masculinum (masc.)
fēmininum (fēm.)
neutrum (neutr.)

Exercitium secundum

1. Mārcus filius _____ (Iūlius) est.
2. Aemilia māter _____ (liberī) est.
3. Aemilia domina _____ (multae ancillae) est.
4. Dāvus Mēdusque servī _____ (Iūlius) sunt.
5. In imperiō Rōmānō magnus numerus _____ (oppida) est.
6. Iūlius pater est _____ (Iūlia) et _____ (Quīntus) et _____ (Mārcus).
7. Syra Dēliaque ancillae _____ (Aemilia) sunt.
8. Mārcus, Quīntus Iūliaque liberī _____ (Iūlius) et _____ (Aemilia) sunt.
9. Iūlius dominus _____ (multī servī) est.
10. In familiā _____ (Iūlius) est magnus numerus _____ (servī).
11. Mēdus nōn servus _____ (Cornēlius), sed _____ (Iūlius) est.

genetivus
 masc. -ī -ōrum
 fēm. -ae -ārum
 neutr. -ī -ōrum

12. Aemilia domina _____ (Dēlia) _____ (Syracue) est.
13. In Arabiā nōn magnus, sed parvus numerus _____ (fluvī) est.
14. Numerus _____ (servī) _____ (Iūlius) nōn parvus, sed magnus est.
15. Cornēlius dominus _____ (multī servī) et _____ (paucae ancillae) est.
16. Titulus _____ (liber tuus Latīnus) est *Familia Rōmāna*.

Exercitium tertium

Exemplum: Δ littera Graeca est.

= Quid est Δ? / Num Δ littera Latīna est? / Estne Δ littera Graeca?

- Mārcus filius Iūlii Aemiliaeque est. =
- Quīntus nōn puella, sed puer est. =
- Syra Dēliaque ancillae Aemiliae sunt. =
- Cornēlius dominus Rōmānus est. =
- In familiā Iūlii centum servī sunt. =
- Iūlia filia Aemiliae est. =
- Iūlius pater Iūliae est. =
- Liberī sunt Mārcus, Quīntus Iūliaque. =
- Tūsculum oppidum est. =
- Tiberis nōn fluvius magnus, sed parvus est. =
- Aemilia domina ancillarum est. =
- In familiā Iūlii duo filiī et ūna filia sunt. =
- Mārcus Quīntusque filiī Iūlii sunt. =
- Iūlia puella parva est. =
- Nīlus fluvius est. =

quis, quae, quid est...?
quī sunt...?

cuius? { -ī
-ae

quot?
estne? suntne?
num...? nōn

CAPITVLVM TERTIVM**Exercitium primum**

- Iūlia cant _____.
- Mārcus Iūli puls _____.
- Iūlia plōr _____; Mārcus rīd _____; Quīntus Mārc _____ vid _____.
- Quīntus Mārc _____ puls _____.
- Iūlia Aemili _____ voc _____; Mārcus Quīnt _____ puls _____.
- Iūlius dorm _____.
- Quīntus Iūli _____ voc _____.
- Iūlius Quīnt _____ aud _____, et ven _____.
- Iūlius Mārc _____ verber _____.

acc.	verbum
-um	-at
-am	-et
	-it

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlia / Mārcus / pulsat

= Num Iūlia Mārcum pulsat? Iūlia Mārcum nōn pulsat.
Mārcus Iūliam pulsat.

- Mārcus / Quīntus / videt =
- Aemilia / Iūlia / vocat =
- Iūlia / Aemilia / audit =
- Quīntus / Aemilia / interrogat =
- Mārcus / Iūlius / verberat =

nōm.	acc.	verbum
	-um	
-us	-am	
-a		-at
		-et
		-it

Exercitium tertium

- Mārcus Iūliam puls _____.
- Quīntus Mārcum vid _____.
- Iūlia Aemili _____ nōn videt, et e _____ vocat.
- Māter fili _____ interrogat.
- Aemilia: "Quis m _____ vocat?"
- Quīntus Aemiliae respondet: "Iūlia t _____ vocat".
- Aemilia Mārcum verber _____.
- Mārcus plōrat, quia Aemilia e _____ verberat.
- Iūlius puer _____ audit.
- Iūlius puer _____ improb _____ verberat.
- Puer probus parv _____ puell _____ nōn pulsat.
- Quīntus Iūli _____ nōn pulsat.

nōm.	acc.	verbum
	-um	
	-am	-at
-us	eum	-et
-a	eam	-it
	mē	
	tē	

Exercitium quārtum

Exemplum: Mārcus pulsat, Iūlia cantat.

= Mārcus pulsat Iūliam, quae cantat.

quī
quae

1. Quīntus videt, Iūlia plōrat. =
2. Iūlia vocat, Aemilia venit. =
3. Aemilia audit, Iūlia eam vocat. =
4. Aemilia interrogat, Quīntus respondet. =
5. Iūlius dormit neque audit, puella plōrat. =
6. Aemilia verberat, Mārcus iam nōn rīdet. =

Exercitium quīntum

Exemplum: puella Mārcus pulsat Iūlia est quam
= Puella quam Mārcus pulsat Iūlia est.

1. est quī improbus pulsat Iūliam puer =
2. quae cantat est puella Iūlia =
3. puellam vocat Mārcus quae Aemiliam verberat =
4. Quīntum venit et respondet quī interrogat Aemilia =
5. Iūlium dormit quī vocat Quīntus audit neque =
6. iam Mārcum nōn dormit Iūlius et audit =
7. venit Aemilia et verberat Iūlius quem Mārcum audit =

Exercitium sextum

1. Dāvum Iūlius vocat. 2. Iūlia Aemiliam vocat. 3. Iūlium Aemilia vocat. 4. Quīntus Mārcum pulsat. 5. Dēlia Syraque ancillae Aemiliae sunt. 6. Iūliae pater est Iūlius. 7. Iūlius est pater Quīntī. 8. Dāvus et Mēdus sunt servī Iūlii.		a. Quī sunt servī Iūlii? b. Quis est pater Quīntī? c. Quis Aemiliam vocat? d. Quem Iūlius vocat? e. Cuius ancillae sunt Dēlia Syraque? f. Quem Aemilia vocat? g. Quis Mārcum pulsat? h. Cuius pater est Iūlius?

Exercitium septimum

1. Puella, quae laeta est, _____.
2. Puer quī irātus est nōn _____.
3. Puer, quī improbus est, puellam _____.
4. Quīntus Mārcum, quī irātus et improbus est, _____.
5. Iūlia, quae _____, Aemiliam _____.
6. Quīntus, quem Aemilia _____, _____.
7. Iūlius, quī _____, Mārcum nōn _____, neque _____.
8. Iam pater nōn dormit et puerum, quī puellam probam pulsat, _____.

quis? quī?
quem?
cuius?

audit
cantat
dormit
interrogat
plōrat
pulsat
respondet
rīdet
venit
verberat
videt
vocat

CAPITVLVM QVARTVM**Exercitium prīmum**

Exemplum: Iūlius imperat, Aemilia pāret. servus / vocat
= Iūlius: "Servum vocā!" Aemilia servum vocat.

1. Iūlius imperat, Dāvus pāret. dominus / salūtat =
2. Iūlius imperat, Dāvus pāret. respondet =
3. Iūlius imperat, Dāvus pāret. tacet =
4. Iūlius imperat, Dāvus pāret. sacculus / in mēnsā pōnit =
5. Iūlius imperat, Aemilia pāret. baculum / sūmit =
6. Iūlius imperat, Dāvus pāret. pecūnia / numerat =
7. Iūlius imperat, Dāvus pāret. sacculus / sūmit =
8. Iūlius imperat, Dāvus pāret. discēdit =
9. Iūlius imperat, Aemilia pāret. Iūlia / vocat =
10. Iūlius imperat, Mārcus pāret. Quīntus / audit =
11. Iūlius imperat, Dāvus pāret. Mēdus / interrogat =
12. Aemilia imperat, Iūlius pāret. improbus puer / verberat =
13. Aemilia imperat, ancilla pāret. venit =
14. Mārcus imperat, Quīntus pāret. tacet et discēdit =

Exercitium secundum

Exemplum: Dominus imperat: venit / Dāvus
= Dominus: "Venī, Dāve!"

1. Dominus imperat: dominum salūtat / servus =
2. Dominus imperat: tacet et audit / servus =
3. Dominus imperat: respondet / servus =
4. Dominus imperat: sacculum in mēnsā pōnit / Dāvus =
5. Dominus imperat: Mēdum vocat / Dāvus =
6. Servus imperat: sacculum vacuum videt / dominus =
7. Dominus imperat: nummum sūmit / probus servus =
8. Dominus imperat: discēdit / servus =
9. Mārcus imperat: venit / Quīntus =
10. Mārcus imperat: Iūliam pulsat / Quīntus =

Exercitium tertium

Exemplum: Iūlius sacculum suum in mēnsā pōnit.
= Dāvus sacculum eius (: Iūlii) in mēnsā videt.

1. Iūlius pecūniam suam in sacculō pōnit. = Dāvus ... videt.

imperātīvus
indicātīvus

[1] -ā -at
[2] -ē -et
[3] -e -it
[4] -ī -it

imperātīvus
vocātīvus
nōm. -us
voc. -e

eius = -ī (gen.)

2. Iūlius baculum suum in mēnsā pōnit. =
3. Iūlius librum suum in mēnsā pōnit. =
4. Iūlius nummum suum in sacculō pōnit. =

Exercitium quārtum

Exemplum: Sacculus Iūliī in mēnsā est.
= Cuius est sacculus? Eius (: Iūliī) est. Iūlius sacculum suum in mēnsā videt.

1. Baculum Iūliī in mēnsā est. = Cuius ...
2. Pecūnia Iūliī in mēnsā est. =
3. Sacculus Dāvī in mēnsā est. =
4. Pecūnia Dāvī in sacculō est. =
5. Nummus in sacculō Dāvī est. =

cuius? { eius
suum -am -um

CAPITVLVM QVINTVM

Exercitium primum

1. Ubi est Rōma?
2. Ubi habitat Iūlius?
3. Ubi dormiunt līberī?
4. Ubi sunt rosae liliaque?
5. Ubi est aqua?
6. Ubi est impluvium?
7. Ubi est sacculus Iūliī?
8. Ubi Iūlia rosās carpit?
9. Ubi Mārcus Quīntusque rosās pōnunt?
10. Ubi est baculum dominī?

ubi? { -ō
-ā
-īs

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlia et Aemilia
= Iūlia cum Aemiliā est. Iūlia cum eā est.

1. Mārcus et Quīntus =
2. servī et ancillae =
3. Iūlius Iūliaque =
4. servī et dominus =
5. Aemilia et ancillae =
6. Cornēlius Iūliusque =

ab / ā { -ō eō
cum { -ā eā
ex { -īs iīs
sine

Exemplum: Iūlia Aemiliaque
= Iūlia ab Aemiliā discēdit. Iūlia ab eā discēdit. Iūlia sine Aemiliā est. Iūlia sine eā est.

7. Mārcus Quīntusque =
8. servī ancillaeque =
9. Syra Dēliaque =
10. servī et dominus =
11. Aemilia et ancillae =
12. Cornēlius et Iūlius =

Exemplum: Iūlius / vīlla
= Iūlius in vīllā est. Iūlius in eā est. Iūlius ex vīllā discēdit. Iūlius ex eā discēdit.

13. Iūlius / cubiculum =

14. Iūlia / hortus =
 15. Mārcus et Quīntus / peristylum =
 16. Aemilia / atrium =
 17. servī / cubiculum =
 18. ancillae / vīlla =

Exercitium tertium

Exemplum: Aemilia eum (: Iūlium) vocat.

1. Aemilia eōs (: puer) vocat.
 2. Ancillae eam (: domin) salūtant.
 3. Iūlius eum (: Quīnt) audit.
 4. Rosae eam (: Iūli) dēlectant.
 5. Iūlia eās (: ros) carpit.
 6. Aemilia eum (: Iūli) amat.
 7. Dominus eōs (: serv) vocat.
 8. Ancillae eam (: puell) nōn vident.
 9. Iūlius eōs (: numm) numerat.
 10. Dāvus eum (: saccul) sūmit.
 11. Dāvus eam (: pecūni) nōn habet.
 12. Puerī eās (: ros) in aquā pōnunt.

Exercitium quārtum

Exemplum: Dāvus dominum (: eum) salūtat.

1. Iūlius Aemiliam (:) vocat.
 2. Dominus servōs (:) vocat.
 3. Aemilia ancillās (:) vocat.
 4. Dāvus et Mēdus dominum (:) salūtant.
 5. Mārcus Iūliam (:) pulsat.
 6. Iūlia rosās (:) in hortō videt.
 7. Ancillae dominam (:) nōn audiunt.
 8. Servī probī servōs (:) nōn accūsant.
 9. Puerī aquam (:) ex impluviō sūmunt.
 10. Puellae puerōs (:) interrogant.

Exercitium quīntum

Exemplum: Iūlius (: is) dominus servōrum est.

1. Aemilia (:) domina ancillārum est.
 2. Tūsculum (:) oppidum Iūlii est.

-um -ōs
 -am -ās

eum eōs
 eam eās

is ī
 ea eae
 id ea

3. Iūlius (:) dominus Dāvī est.
 4. Mēdus Dāvusque (:) servī Iūlii sunt.
 5. Aemilia (:) liberōrum māter est.
 6. Brundisium et Tūsculum (:) oppida Italiae sunt.
 7. Syra et Dēlia (:) ancillae Aemiliae sunt.
 8. Mārcus Quīntusque (:) Aemiliae filiī sunt.
 9. Aemilia (:) Syrae domina est.
 10. Cornēlius (:) servōrum dominus est.
 11. Brundisium (:) oppidum magnum est.
 12. Iūlius et Cornēlius (:) dominī multōrum servōrum sunt.

Exercitium sextum

Exemplum: Dominus imperat: veniunt / servī
 = Dominus: "Venite, servī!"

1. Dominus imperat: tacent et audiunt / servī =
 2. Dominus imperat: dominum salūtant / servī =
 3. Domina imperat: respondent / ancillae =
 4. Aemilia imperat: aquam sūmunt / Mārcus et Quīntus =
 5. Aemilia imperat: rosās in aquā pōnunt / puerī =
 6. Servus imperat: dormiunt / puerī =
 7. Ancilla imperat: dominam interrogant / puerī =
 8. Dominus imperat: discēdunt / servī =
 9. Mārcus imperat: veniunt / Dāvus Mēdusque =
 10. Aemilia imperat: Mārcum pulsant / ancillae =

Exercitium septimum

Exemplum: Iūlius imperat, servī pārent. domina / vocant
 = Iūlius: "Dominam vocate, servī!" Servī dominam vocant.

1. Dominus imperat, servī pārent. dominus / salūtant =
 2. Iūlius imperat, ancillae pārent. respondent =
 3. Iūlius imperat, servī pārent. tacent =
 4. Aemilia imperat, liberī pārent. aqua / sūmunt =
 5. Domina imperat, ancillae pārent. Mārcus / pulsant =
 6. Aemilia imperat, puerī pārent. rosae / carpunt =
 7. Dominus imperat, servī pārent. nummī / numerant =
 8. Dominus imperat, servī pārent. discēdunt =
 9. Domina imperat, ancillae pārent. Iūlia / vocant =

imperātivus
 plūr.
 [1] -āte
 [2] -ēte
 [3] -ite
 [4] -īte

vocātivus
 sing. plūr.
 nōm. -us -ī
 voc. -e -ī
 nōm. -a -ae
 voc. -a -ae

voc. plūr. = nōm. plūr.

[1] -ā -āte
 -ant
 [2] -ē -ēte
 -ent
 [3] -e -ite
 -unt
 [4] -ī -īte
 -iunt

10. Pater imperat, Mārcus et Quīntus pārent. Syra / audiunt =
 11. Dominus imperat, servī pārent. Mēdus / interrogant =
 12. Aemilia imperat, ancillae pārent. veniunt =

CAPITVLVM SEXTVM

Exercitium primum

Exemplum:

Ubi est Mēdus?

Mēdus Rōmae est.

Quō it Mēdus?

Mēdus Capuam it.

Unde venit Mēdus?

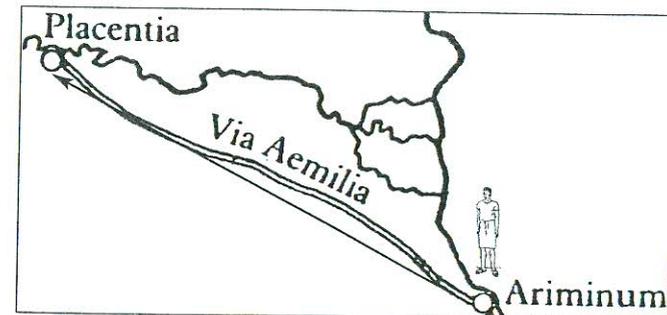
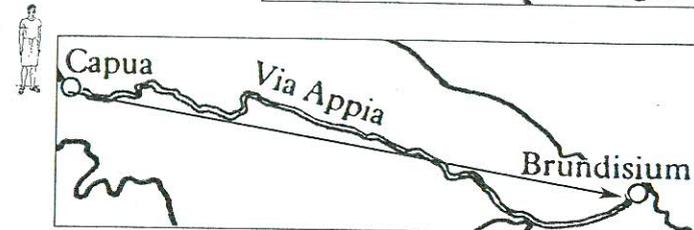
Mēdus Rōmā venit.

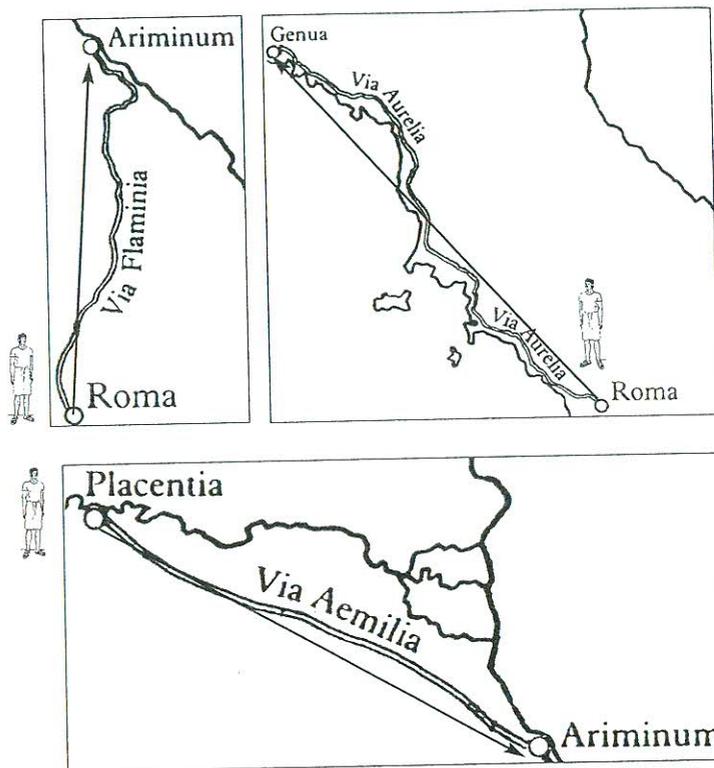
Ubi est Mēdus?

Mēdus Capuae est.

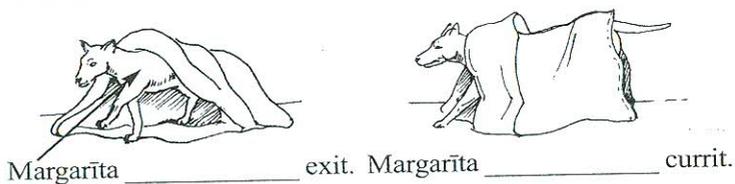
ubi? -ī
 -ae
 quō? -um
 -am
 unde? -ō
 -ā

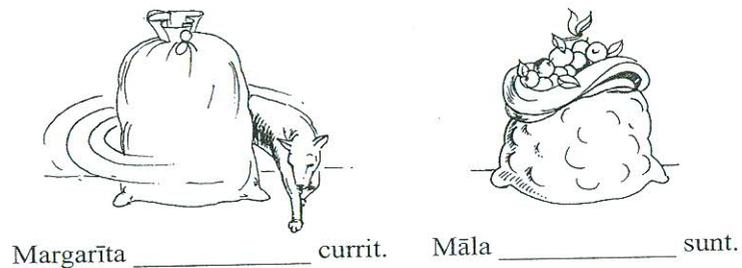
Exercitium secundum

praepositionēs
cum acc.
ad
ante
post
inter
prope
apud
circum
per

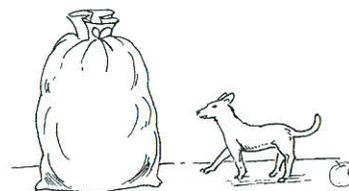

Margarīta _____ exit. Margarīta _____ currit.

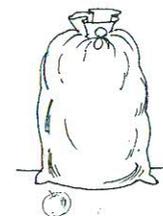
praepositionēs
cum abl.
ab / ā
ex
in
cum
sine

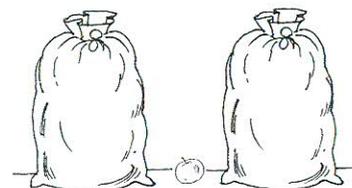
Margarīta _____ currit. Māla _____ sunt.

Margarīta _____
_____ it.

Mālum _____ est.
Saccus _____ est.

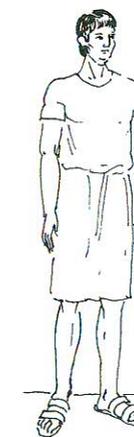
Mālum _____ est.

Mālum _____ /
_____ est.

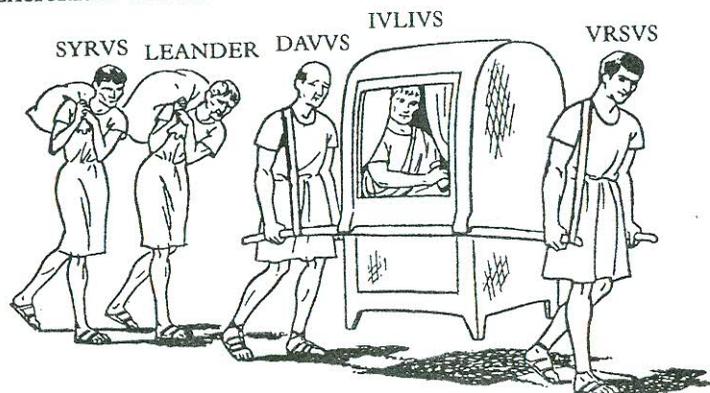

Servus _____ ambulat.

Servus _____ est.

Exercitium tertium

praepositionēs
cum acc.
praepositionēs
cum abl.

1. Ursus _____ Iūlium, Dāvus autem _____ eum est.
2. Iūlius _____ Ursum et Dāvum est. Iūlius _____ lectīcā est.
3. Iūlius sōlus _____ viā nōn est, sed _____ servīs (= _____ Iūlium servī sunt) et _____ Aemiliā.
4. Mēdus _____ oppidō Rōmam it. _____ Rōmam mūrus est.
5. Iūlius Tūsculō _____ villam it: nōn ambulat, sed lectīcā vehitur.
6. Iam servī, quī lectīcam portant, fessī sunt: nam Iūlius nōn _____ Tūsculum, sed _____ villam suam est.
7. Aemilia Iūlium audit et _____ villā _____ eum it.

Exercitium quārtum

praepositionēs
cum acc.
praepositionēs
cum abl.

1. Inter Rōm _____ et Brundisi _____ Via Appia est; inter Rōm _____ et Capu _____ Via Latīna est. In Itali _____ multae viae sunt.
2. In vill _____ multa cubicula sunt. In hort _____ multae rosae sunt.
3. Aemilia in peristyl _____ est. Iūlia in hort _____ est, et rosās carpit. Puerī Iūliam vocant, quae ex hort _____ cum ros _____ venit. Quō it Iūlia? Ad Aemili _____ it.
4. Quō it Iūlius? Iūlius ab oppid _____ ad vill _____ su _____ it. Villa eius prope Tūscul _____ est. Dominus in vi _____ est cum quattuor serv _____: Ursus est ante lectīc _____, Dāvus autem, cum Syr _____ et Lēandr _____, post e _____ ambulat.
5. Cornēlius quoque in Vi _____ Latīn _____ est, inter Rōm _____ et Tūscul _____; sed is sōlus est, sine serv _____.

6. Mārcus et Quīntus in ātri _____ sunt: aquam ex impluvi _____ sūmunt, et rosās in aqu _____ pōnunt.
7. Mēdus quoque in Vi _____ Latīn _____ ambulat: Rōmam ad amīc _____ su _____ it. Post Mēd _____ villa, ante e _____ Rōma est.
8. Circum Rōm _____ est magnus mūrus antīquus. In mūr _____ sunt duodecim portae.
9. Dominus ad vill _____ it. Apud osti _____ servus est. Iūlius cum serv _____ est, sed sine Mēd _____, quī Rōmae apud amīc _____ su _____ est.
10. Dēlia ex ātri _____ venit et Aemiliam vocat: "Venī, domina! Venī! Quīntus in impluvi _____ est, tēque vocat".

Exercitium quīntum

Exempla: Servus saccum portat. = Saccus ā servō portātur.
Servī saccōs portant. = Saccī ā servīs portantur.

1. Mārcus Iūliam pulsat. =
2. Quīntus Mārcum videt. =
3. Quīntus Aemiliam vocat. =
4. Iūlius Quīntum audit. =
5. Dominus servum interrogat. =
6. Iūlius nummōs numerat. =
7. Ancillae dominam salūtant. =
8. Dominus servōs vocat. =
9. Aemilia Mārcum Quīntumque interrogat. =
10. Dāvus saccum in mēnsā pōnit. =
11. Iūlius baculum sūmit. =
12. Aemilia līberōs amat. =
13. Puerī rosās in aquā pōnunt. =
14. Iūlia rosam carpit. =
15. Servī lectīcam portant. =
16. Aemilia līberōs vocat. =
17. Dominus improbōs servōs verberat. =
18. Improbī servī dominum Irātum timent. =
19. Servus improbus servum probum accūsāt. =
20. Iūlius nummum pōnit in sacculō Dāvī. =

[1] -at -ant
-atur -antur
[2] -et -ent
-etur -entur
[3] -it -unt
-itur -untur
[4] -it -iunt
-itur -iuntur

actīvum et passīvum

Exercitium sextum

Exempla: Saccus ā servō portātur. = Servus saccum portat.
Saccī ā servīs portantur. = Servī saccōs portant.

1. **Iūlia** ā Mārcō pulsātur. =
2. **Servī** ab Iūliō vocantur. =
3. **Dāvus** ā dominō interrogātur. =
4. **Iūlia** ab Aemiliā audītur. =
5. **Pecūnia** ā dominō numerātur. =
6. **Iūlius** et Aemilia ā liberīs amantur. =
7. **Baculum** ā dominō sūmitur. =
8. **Baculum** ā servō vidētur. =
9. **Dominæ** ab ancillīs salūtantur. =
10. **Rosae** in aquā ā Quīntō pōnuntur. =
11. **Sacculus** ā servō in mēnsā pōnitur. =
12. **Librī** ā servīs portantur. =
13. **Servus** probus ā servō improbō accūsātur. =
14. **Dominī** irātī ā servīs timentur. =
15. **Mārcus** ab Iūliō verberātur. =
16. **Līlium** ab ancillā carpitur. =
17. **Librī** ā Quīntō numerantur. =
18. **Fēmina** ā virō amātur. =
19. **Servī** ā dominīs videntur. =
20. **Iūlia** ab ancillīs audītur. =

Exercitium septimum

Exemplum: Aemilia Iūlium amat et ab Iūliō (: ab eō) amātur.
= Iūlius Aemiliam (: eam) amat et ab Aemiliā (: ab eā) amātur.

1. **Aemilia** liberōs videt et ā liberīs (: _____) vocātur. = Liberī Aemiliam (: _____) ...
2. **Dominus** servōs interrogat et ā servīs (: _____) audītur. =
3. **Ancillae** dominam salūtant et ā dominā (: _____) salūtantur. =
4. **Puerī** Iūliam audiunt, neque ab Iūliā (: _____) audiuntur. =
5. **Servī** dominum portant et ā dominō (: _____) interrogantur. =
6. **Iūlius** Mēdum nōn videt, neque ā Mēdō (: _____) vidētur. =
7. **Domina** ancillās amat et ab ancillīs (: _____) amātur. =

eō iis
eāeum eōs
eam eās

8. **Servī** ancillās vocant, neque ab ancillīs (: _____) audiuntur. =
9. **Rosae** Aemiliam dēlectant et ab Iūliā (: _____) in aquā pōnuntur. =
10. **Ancillae** puerōs vident et ā puerīs (: _____) salūtantur. =

Exercitium octāvum

Exemplum: Iūlia, quam Mārcus pulsat, plōrat.
= Iūlia, quae ā Mārcō pulsātur, plōrat.

1. **Dāvus**, quem Iūlius vocat, venit. =
2. **Rosa** quam Iūlia carpit pulchra est. =
3. **Saccī** quōs servī portant parvī nōn sunt. =
4. **Quīntus**, quem Aemilia interrogat, respondet. =
5. **Ancillae** quās domina audit sunt Dēlia et Syra. =
6. **Ancilla**, quam domina videt, eam salūtat. =
7. **Sacculus** quem Dāvus sūmit vacuus est. =
8. **Dominī**, quōs servī timent, irātī sunt. =
9. **Rosae** quās Quīntus in aquā pōnit Iūliae sunt. =
10. **Librī** quōs Iūlius sūmit Latīnī sunt. =

quī quae
quem quamquī quae
quōs quās**Exercitium nōnum**

Exemplum: Dāvus, quī ab Iūliō interrogātur, respondet.
= Dāvus, quem Iūlius interrogat, respondet.

1. **Servus**, quī ab improbō servō accūsātur, tacet. =
2. **Rosae** quae ab Iūliā videntur in hortō sunt. =
3. **Fēmina** quae ab Iūliō amātur Aemilia est. =
4. **Vir** quī ā Lūdiā amātur Mēdus est. =
5. **Ancillae**, quae ab Aemiliā vocantur, veniunt. =
6. **Nummī** quī ā dominō numerantur in mēnsā sunt. =
7. **Servus** quī ā puerīs timētur Syrus est. =
8. **Aqua** quae ā Quīntō sūmitur in impluviō est. =
9. **Dominī**, quī ā servīs salūtantur, equīs vehuntur. =
10. **Pecūnia** quae ā Dāvō in mēnsā vidētur Iūliī est. =

Exercitium decimum

Exemplum: Villa Aemiliam dēlectat.
= Aemilia vīllā dēlectātur.

1. **Pēnsa** Mārcum nōn dēlectant. =

2. Librī antīquī Iūlium dēlectant. =
3. Equus Cornēlium vehit. =
4. Rosae Iūliam dēlectant. =
5. Equī dominōs vehunt. =
6. Verba Mēdi Lȳdiam dēlectant. =

CAPITVLVM SEPTIMVM

Exercitium primum

Exempla: Iūlius Dāvī dominus est. = Nōnne Iūlius Dāvī dominus est?

Dāvus servus Cornēliī nōn est. = Num Dāvus servus Cornēliī est?

1. Iūlius nōn Tūsculō, sed Rōmā venit. =
2. Iūlius nōn ambulat, sed lectīcā vehitur. =
3. Iūlia in cubiculō lacrimat. =
4. Mēdus in vīllā nōn est, sed Rōmam it. =
5. Servōrum saccī mālōrum et pirōrum plēnī sunt. =
6. Iūlius nōn rosam, sed ōsculum Iūliae dat. =
7. Sparta in Graeciā est. =
8. In capitulō tertiō Mārcus Iūliam pulsat. =
9. Dāvus pecūniā dominī nōn habet. =
10. Dāvus ab Iūliō nōn verberātur. =
11. Via Appia inter Rōmam et Brundisium est. =
12. Immō fōrmōsus est nāsus Iūliae. =
13. Iūlia rosīs dēlectātur. =
14. Ōstiārius, quī ōstium aperit et claudit, lectīcam nōn portat. =
15. Aemilia Iūliō ōsculum dat. =
16. In saccīs māla et pira īsunt. =

Exercitium secundum

Exempla: Quō it Mārcus? Mārcus in ātrium it.

Ubi est Mārcus? Mārcus in ātriō est.

1. Quō it Mārcus? Mārcus in _____ (peristȳlum) it.
2. Mārcus, quī in _____ (peristȳlum) est, in _____ (hortus) it.
3. Ubi est Mārcus? Mārcus in _____ (hortus) est.
4. Aemilia: "Venī in _____ (vīlla), Mārce!"
5. Mārcus in _____ (vīlla) est, et in _____ (cubiculum) intrat.
6. Iūlius nōn in _____ (vīlla), sed in _____ (oppidum) est.

Nōn-ne... est? ... est.
Num... est? ... nōn est.

quō? in ātrium (acc.)
ubi? in ātriō (abl.)

sē
eum
eam

Exercitium tertium

1. Mārcus Iūliam audit, _____ que pulsat.
2. Aemilia Iūlium amat, et _____ exspectat.
3. Iūlia _____ in speculō, quod ante _____ tenet, videt.
4. Dāvus in ātriō est; Iūlius intrat, et _____ ad _____ vocat.
5. Iūlius ūnum nummum sūmit, _____ que Dāvō dat.
6. Syra in cubiculum intrat, et Iūlia _____ in speculō post _____ videt.
7. Domina ancillam vocat _____ que interrogat.
8. Quīntus ā servō vocātur et _____ vertit.
9. Ancilla fenestram, quam ante _____ videt, aperit.
10. Aemilia sōla est, et _____ interrogat: "Advenitne Iūlius?"
11. Dominus intrat, et ōstiārius ōstium post _____ claudit.
12. Iūlia rosās carpit, quia rosae _____ dēlectant.
13. Pecūnia ab Iūliō sūmitur, quī _____ numerat.
14. Mēdus Cornēlium videt, neque _____ salūtat.
15. Ursus ante lectīcam, Dāvus Syrusque autem post _____ ambulat.

Exercitium quārtum

1. Dominus serv _____ nummum dat. _____ nummum dat Iūlius? Dāv _____ nummum dat: servus _____ Iūlius nummum dat Dāvus est.
2. Iūli _____ Iūlia rosam dat. _____ rosam dat Iūlia? Iūlia _____ rosam dat.
3. Iūlius serv _____ et līber _____ su _____ māla et pira, Aemili _____ autem ōsculum dat.
4. Iūli _____ Iūlius nōn solum ōsculum, sed etiam mālum dat. _____ ōsculum et mālum Iūlius dat.
5. Iūlius Cornēli _____, amīc _____ su _____, magnum librum dat. _____ Iūlius librum dat? _____ librum dat.
6. Domina Syr _____ Dēli _____ que, bon _____ ancill _____, rosās et līlia dat.
7. Fēmina _____ Iūlius ōsculum dat Aemilia est. Amīcus _____ librum dat Cornēlius est.
8. Iūlia māl _____ su _____ ōsculum dat.
9. Dominus serv _____ prob _____, quī aliōs servōs nōn accūsāt, pecūniam dat.
10. Domina ancillam ad sē vocat _____ que mālum dat.
11. Dominae ancillās ad sē vocant _____ que māla dant.

datīvus
-ō
-ae -īs
eī iīs
cui
cui?

12. Vir fēmin _____ su _____ ōsculum dat.
13. Virī fēmin _____ su _____ ōscula dant.

Exercitium quīntum

Exemplum: Iūlius / ōsculum / Aemilia

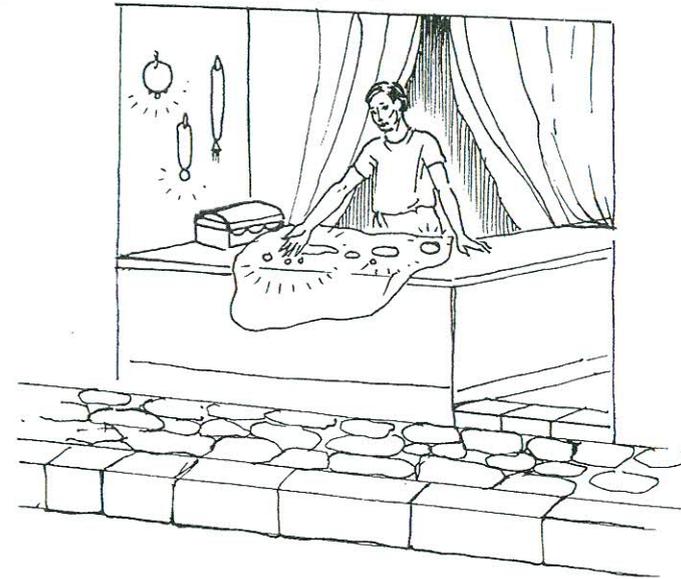
= Cui Iūlius ōsculum dat? Iūlius Aemiliae ōsculum dat. Fēmina cui Iūlius ōsculum dat Aemilia est.

1. Iūlius / nummus / Dāvus =
2. Aemilia / ōsculum / Iūlius =
3. dominus / mālum / Syra =
4. Iūlia / rosa / Iūlius =
5. dominus / pirum / Dāvus =

CAPITVLVM OCTAVVM

Exercitium primum

ALBINVS

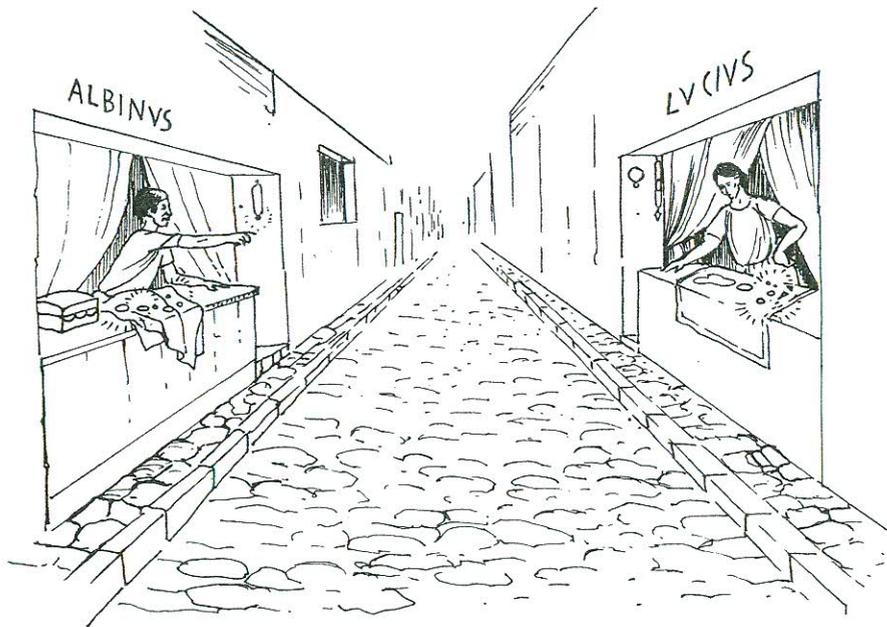

1. Hic ānulus, haec gemma, hoc ōrnāmentum. _____ ānuli,
_____ gemmae, _____ ōrnāmenta.
2. Albīnus: "Aspicite _____ ānulum, _____ gemmam, _____
ōrnāmentum! Aspicite etiam _____ ānulōs, _____ gemmās,
_____ ōrnāment _____!"
3. Albīnus: "Pretium _____ ānuli magnum nōn est. Neque
pretium _____ gemmae magnum est. Pretium _____ ōrnā-
mentī parvum est. Pretium _____ ānulōrum magnum nōn
est. Neque pretium _____ gemmārum magnum est. Pretium
_____ ōrnāmentōrum parvum est".
4. Albīnus: "Pecūniam _____ tabernāriō, nōn illī, date! Num-
mōs _____ fēminae, nōn illī, date! Pecūniam _____ tabernā-
riīs date, quī sunt in _____ viā, nōn illīs tabernāriīs, quī sunt
in illā viā! Pecūniam _____ fēminīs date, quae sunt in _____
viīs!"

sing.		
<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
hic	haec	hoc
hunc	hanc	hoc
	huius	
	huic	
hōc	hāc	hōc
plūr.		
<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
hī	hae	haec
hōs	hās	haec
hōrum	hārum	hōrum
	hīs	
	hīs	

5. Albīnus: "In _____ ānulō magna gemma est, in _____ līnēā margarītārum multae margarītae sunt, in _____ quoque ōrnāmentō magna gemma est. In _____ ānulīs magnae gemmae sunt, in _____ līnēīs margarītārum multae margarītae sunt, in _____ quoque ōrnāmentīs magnae gemmae sunt".

Exercitium secundum

sing.			
m.	f.	n.	
ille	illa	illud	
illum	illam	illud	
	illius		
	illī		
illō	illā	illō	
plūr.			
m.	f.	n.	
illī	illae	illa	
illōs	illās	illa	
illōrum	illārum	illōrum	
	illīs		
	illīs		

- Ille ānulus, illa gemma, illud ōrnāmentum. _____ ānulī, _____ gemmae, _____ ōrnāmenta.
- Albīnus: "Venīte ad tabernam meam, nōn ad _____ tabernam, ad tabernam Lūciī, ad tabernam illiūs! Aspiciate _____ ānulū, _____ gemmā, _____ ōrnāmentum! Aspiciate etiam _____ ānulōs, _____ gemmās, _____ ōrnāmenta!"
- Albīnus: "Pretium _____ ānulī magnum est; pretium _____ quoque gemmae magnum est; pretium _____ ōrnāmenti parvum nōn est. Pretium _____ ānulōrum magnum est, pretium _____ quoque gemmārum magnum est, pretium _____ ōrnāmentōrum parvum nōn est".

- Albīnus: "Pecūniam Albīn _____ date, nōn Lūci _____, nōn _____ tabernāriō! Pecūniam hīs tabernāriīs date, quī in hāc viā sunt, nōn _____ tabernāriīs, quī in _____ viā sunt! Pecūniam hīs fēminīs date, quae sunt in hīs viīs, nōn _____ fēminīs, quae in _____ viīs sunt!"
- Albīnus: "In _____ ānulō magna gemma nōn est. In _____ līnēā margarītārum multae margarītae nōn sunt. Neque in _____ ōrnāmentō magna gemma est. In _____ ānulīs magnae gemmae nōn sunt. In _____ līnēīs margarītārum multae margarītae nōn sunt. Neque in _____ ōrnāmentīs magnae gemmae sunt".

Exercitium tertium

- H _____ fēmina Lȳdia est, ill _____ ancillae Dēlia et Syra sunt.
- Puella h _____ rosās, nōn ill _____ līlia carpit.
- Iūlius h _____ baculum videt, quod in h _____ mēnsā est, nōn ill _____, quod in ill _____ mēnsā est.
- Iūlius h _____ nummōs numerat, quī in hāc mēnsā sunt, nōn ill _____ nummōs, quī in ill _____ sacculō sunt.
- In saccīs h _____ servōrum māla īnsunt, in saccīs ill _____ servōrum pira.
- Iūlius h _____ māla sūmit, quae in h _____ saccīs sunt, nōn ill _____ pira, quae in ill _____ saccīs sunt.
- H _____ saccī magnī sunt, ill _____ autem parvī.
- Iūlius h _____ servīs māla dat, ill _____ autem pira.
- Iūlius h _____ librīs dēlectatur, nōn autem ill _____, quī novus est.
- Aemilia h _____ ancillārum et ill _____ servōrum domina est.
- H _____ servus probus, ill _____ autem improbus est.
- Iūlius ill _____ ōrnāmenta aspiciat, quae in ill _____ mēnsā sunt, nōn h _____, quae in h _____ mēnsīs sunt.
- Pretium h _____ ānulī octōgintā, ill _____ autem centum sēs-tertī est. Ill _____ ōrnāmentum gemmā habet, h _____ autem gemmā nōn habet.
- Puella h _____ mālō, nōn ill _____, ōsculum dat.
- Iūlius h _____ nummum, nōn ill _____ nummōs, in sacculō pōnit.
- Albīnus h _____ virō ānulū gemmātū, ill _____ autem fēminae ānulū sine gemmā vēndit.

sing.		
	m.	f.
nōm.	quī	quae
acc.	quem	quam
gen.	cuius	
dat.	cui	
abl.	quō	quā
nōm.	is	ea
acc.	eum	eam
gen.	eius	
dat.	eī	
abl.	eō	eā

Exercitium quārtum

Exemplum: Quis ōrnāmenta vēndit? tabernārius / Albīnus
= Tabernārius quī ōrnāmenta vēndit Albīnus est. Is
ōrnāmenta vēndit.

- 1b. Quis ōsculum Iūliō dat? fēmina / Aemilia =
- 2a. Quem vocat Albīnus? vir / Mēdus =
- 2b. Quam vocat Albīnus? fēmina / Lȳdia =
- 3a. Cuius amīcus est Mēdus? fēmina / Lȳdia =
- 3b. Cuius amīca est Lȳdia? vir / Mēdus =
- 4a. Cui ānulum Albīnus mōnstrat? fēmina / Lȳdia =
- 4b. Cui ānulum Albīnus mōnstrat? vir / Mēdus =
- 5a. Ā quō Mēdus vocātur? vir / Albīnus =
- 5b. Ā quā Mēdus vocātur? fēmina / Lȳdia =

Exercitium quīntum

Exemplum: Quī ōrnāmenta vēndunt? tabernārii / Albīnus Lū-
ciusque
= Tabernārii quī ōrnāmenta vēndunt Albīnus Lūciusque
sunt. Iī ōrnāmenta vēndunt.

- 1b. Quae līberōs vocant? ancillae / Dēlia Syraque =
- 2a. Quōs Albīnus vocat? virī / Mēdus et Lepidus =
- 2b. Quās Albīnus vocat? fēminae / Lȳdia et Dōrippa =
- 3a. Quōrum amīcae sunt Lȳdia et Dōrippa? virī / Mēdus Lepi-
dusque =
- 3b. Quārum amīci sunt Mēdus et Lepidus? fēminae / Lȳdia et
Dōrippa =
- 4a. Quibus ānulum Albīnus mōnstrat? fēminae / Lȳdia Dōrip-
paque =
- 4b. Quibus ānulum Albīnus mōnstrat? virī / Mēdus Lepidus-
que =
- 5a. Ā quibus Mēdus vocātur? tabernārii / Albīnus et Lūcius =
- 5b. Ā quibus Mēdus vocātur? fēminae / Lȳdia et Dōrippa =

Exercitium sextum

1a. Quid est ānulus? Ānulus ōrnāmentum est. Quod ōrnāmen-
tum? Ānulus ōrnāmentum est quod digitum ōrnat. Id ōrnā-
mentum pulchrum est.

- 1b. Quid sunt gemmae? Gemmae ōrnāmenta sunt. ...
- 2a. Quid Lȳdia in digitō habet? Ōrnāmentum habet. Quod ōr-

sing. n.	
nōm.	quod? quod id
acc.	quod? quod id
gen.	cuius? cuius eius
dat.	cui? cui eī
abl.	quō? quō eō

nāmentum? Ōrnāmentum quod Lȳdia in digitō habet ānulus
est. Lȳdia id ōrnāmentum amat.

- 2b. Quid Dōrippa in digitīs habet? Ōrnāmenta habet. ...
- 3a. Ōrnāmentī pretium c sēstertiī est. Cuius ōrnāmentī? Ōrnā-
mentum cuius pretium est centum sēstertiī ānulus est. Eius
ānulī pretium centum sēstertiī est.
- 3b. Ōrnāmentōrum pretium M sēstertiī est. ...
- 4a. Iūlia mālō ōsculum dat. Cui mālō? Mālum cui Iūlia ōsculum
dat est id quod in mēnsā est. Iūlia eī mālō ōsculum dat.
- 4b. Iūlia mālīs ōscula dat. ...
- 5a. Lȳdia ōrnāmentō dēlectātur. Quō ōrnāmentō? Ōrnāmentum
quō Lȳdia dēlectātur ānulus est. Eō ōrnāmentō Lȳdia dēlec-
tātur.
- 5b. Fēminae ōrnāmentīs dēlectantur. ...

Exercitium septimum

C nummī

LXXX nummī

M nummī

M (mille) = 1000

LXXX nummī

1. Quot numm ____ cōnstat ānulus? Ānulus centum numm ____
cōnstat.
2. Quot sēsterti ____ cōnstat gemma? Gemma octōgintā sēs-
terti ____ cōnstat.
3. Pretium gemmae nōn ____ (= tam magnum) est
____ (= quam) ānulī.
4. Vir ānulum emit. Quant ____ preti ____ ānulum emit? Ānulī
pretium centum sēstertiī est.
5. Tabernārius magn ____ preti ____ ānulum vēndit.
6. Quantum est preti ____ margarītae? Margarīta octōgintā sēs-
terti ____ cōnstat.
7. Quot numm ____ cōnstat līnea margarītārum? Tabernārius lī-
neam margarītārum mille sēsterti ____ vēndit. Id magnum
preti ____ est.

ablātīvus pretiī

tantum... quantum...

8. Parva margarīta octōgintā numm_____ cōnstat: vir margarī-
tam nōn magn_____ preti_____ emit.
9. Pretium margarītae nōn _____ (= tam magnum) est
_____ (= quam) līnae margarītārum.
10. Līnae margarītārum mīlle numm_____ cōnstat: vir līnam
margarītārum magn_____ preti_____ emit.

CAPITVLVM NONVM

Exercitium primum

1. Pāstor ov_____ numerat. Ov_____ ā pāstōr_____ numerantur.
2. Ov_____ ā pāstōre aquam et cibum accipit: pāstor ov_____ aquam et cibum dat.
3. Ov_____ herbam edunt: cibus ov_____ herba est. Pāstōr_____ pānem edunt: cibus pāstōr_____ pānis est.
4. Pāstor in umbrā arboris iacet cum can_____ et ov_____.
5. Pāstor, quī dormit, ov_____ nigram, quae rīvum petit, nōn videt.
6. Ov_____ nigra ov_____ albās relinquit.
7. Numerus ov_____ albārum nōn centum, sed ūndēcentum est.
8. Pāstor, quī ov_____ nigram quaerit, ab ov_____ albīs cum can_____ discēdit.
9. Ovis nigra procul ā pāstōr_____ in silvā errat.
10. Canis vestīgia ov_____ in terrā reperit, neque ov_____ ipsam videt.
11. Canis pāstōr_____ per silvam ad ov_____ nigram dūcit. Pāstor ā can_____ dūcitur.
12. Lupus ov_____ videt, et ab ov_____ vidētur.
13. Canis accurrit, et lupus ov_____ relinquit.
14. Pāstor ovem nigram ad cēterās ov_____ dūcit.
15. Pāstor can_____ cibum dat. Dominī pāstōr_____ suīs cibum dant.

Exercitium secundum

arbor	magna	arborēs	magnae
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

pāstor bonus / pāstōrēs bonī; collis parvus / collēs parvī; ovis nigra / ovēs nigrae; canis parvus / canēs parvī; magna nūbēs / magnae nūbēs.

- / -is -ēs
-em -ēs
-is -um / -ium
-ī -ibus
-e -ibus

dēclīnātiō III

arbor magna (f.)
pāstor bonus (m.)

Exercitium tertium

Exemplum: Iūlius / servī = Iūlius servōrum dominus est.

1. Iūlius / pāstor =
2. pāstor / canis =
3. pāstor / ovēs albae ovisque nigra =
4. Iūlius et Cornēlius / multī pāstōrēs =

Exemplum: Iūlius / servus = Iūlius ā servō discēdit.

5. pāstor / canis =
6. pāstōrēs / canēs =
7. ovis nigra / ovēs albae =
8. ovis nigra / probus pāstor =

Exemplum: Iūlius / servus / mālum = Iūlius servō mālum dat.

9. pāstor / canis / cibus =
10. Iūlius / probus pāstor / pānis =
11. dominī / pāstōrēs / pānis =
12. pāstōrēs / ovēs albae / aqua =

Exercitium quārtum

1. Iūlius mult ___ pāstōr ___ habet: mult ___ pāstōr ___ dominus est.
2. Pāstor can ___ su ___ cibum dat. Dominī pāstōr ___ su ___ pānem dant.
3. Pāstor arbor ___ magn ___ videt. Arbor magn ___ ā bon ___ pāstōr ___ vidētur.
4. Pāstor ov ___ nigr ___ et ov ___ alb ___ dūcit. Ov ___ nigr ___ et ov ___ alb ___ ā pāstōre dūcuntur.
5. Puerī nōn ūn ___ nūb ___, sed mult ___ nūb ___ in caelō vident.
6. Ov ___ alb ___ numerus ūndēcentum est.
7. Iūlia h ___ can ___, nōn ill ___ aspicit.
8. Inter magn ___ mont ___ mult ___ vall ___ sunt.
9. Sub magn ___ arbor ___ umbra est, quam pāstor cum ov ___ su ___ petit.
10. Pāstor ab ov ___ alb ___ discēdit, et ov ___ nigr ___ in silvā quaerit.
11. Pāstor nōn cum ov ___ alb ___, sed cum ov ___ nigr ___ est.

12. In parv ___ coll ___ pāstor magn ___ arbor ___ videt.
13. In silvā mult ___ arbor ___ sunt, quae umbram dant pāstōr ___ et can ___ et ov ___ nigr ___.
14. Pāstor ov ___ nigr ___ in umerōs impōnit eamque ad parv ___ coll ___ portat, ubi ali ___ ov ___ sine pāstōr ___ errant.
15. Iūlius ov ___ nigr ___ ov ___ que alb ___ dominus est.

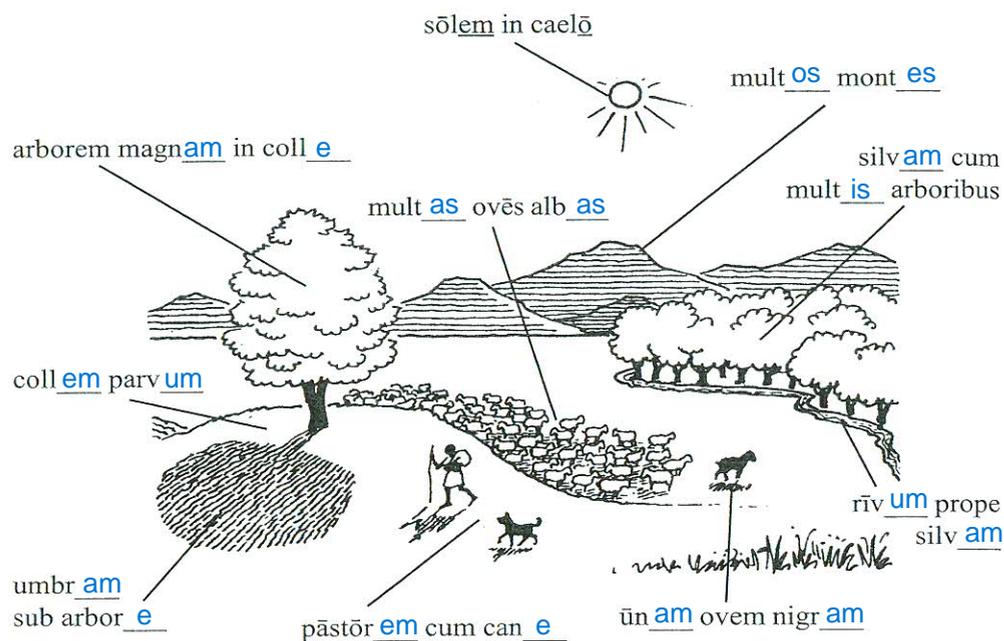
Exercitium quīntum

Exemplum: Pāstor habet: multīs ovibus, multās ovēs, multae ovēs, multam ovem.

1. Pāstor cibum dat: canis niger, canī nigrī, canī nigrō, canem nigrum.
2. In colle est: magnā arbore, magnam arborem, magnae arboris, magna arbor.
3. Ovis nigra relinquit: ovis albās, ovēs albās, ovibus albīs, ovium albium.
4. Iūlius dominus est: multās ovēs, multīs ovibus, multōrum ovium, multārum ovium.
5. In caelō vidētur: nūllam nūbem, nūlla nūbēs, nūllae nūbēs, nūllās nūbēs.
6. In silvā sunt: multī arborēs, multae arborēs, multās arborēs, multae arbor.
7. Iūlius habet: multōrum pāstōrum, multās pāstōrēs, multōs pāstōrēs, multum pāstōrem.
8. Magna arbor est in: parvō colle, parvā colle, parvum collem, parvī collis.
9. Arbor umbram dat: ovis albīs, ovis albibus, ovēs albās, ovibus albīs.
10. Iūlius dominus est: bonum pāstōrem, bonī pāstōris, bonō pāstōre.

Exercitium sextum

Quid videt Iūlius? Iūlius videt ...

CAPITVLVM DECIMVM

Exercitium primum

Exempla: amāre > amārī

mōnstrārī > mōnstrāre

1. pulsāre >	_____	16. relinquere >	_____
2. vidēre >	_____	17. mōnstrāre >	_____
3. vocārī >	_____	18. emere >	_____
4. audīre >	_____	19. aspīcī >	_____
5. pōnere >	_____	20. numerāre >	_____
6. amārī >	_____	21. accipere >	_____
7. sūmere >	_____	22. tenērī >	_____
8. aperīrī >	_____	23. ostendī >	_____
9. tenēre >	_____	24. dare >	_____
10. claudī >	_____	25. movēre >	_____
11. interrogāre >	_____	26. occultārī >	_____
12. bibere >	_____	27. capere >	_____
13. dūcī >	_____	28. sustinērī >	_____
14. reperīre >	_____	29. accūsāre >	_____
15. verberārī >	_____	30. portārī >	_____

Infinitivus activi
et passivi

[1] -āre -ārī

[2] -ēre -ērī

[3] -ere -ī

[4] -īre -īrī

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlius nummōs numerāre potest.

= Nummī ab Iūliō numerārī possunt.

1. Dominus servōs improbōs verberāre potest. =
2. Aquilae parvās avēs capere possunt. =
3. Servī fessī dominum crassum lectīcā vehere nōn possunt. =
4. Parva puella saccum magnum portāre nōn potest. =
5. Vir pecūniōsus multa ōrnāmenta emere potest. =
6. Hominēs deōs vidēre nōn possunt. =
7. Nūllus homō piscēs numerāre potest. =
8. Bonus canis ovem in silvā reperīre potest. =
9. Pāstor ovem nigram audīre nōn potest. =
10. Iūlius Mēdum, quī abest, vidēre nōn potest. =

Exercitium tertium

Exemplum: Nummī ab Iūliō numerārī possunt.

= Iūlius nummōs numerāre potest.

1. Nummī ā dominō reperīrī nōn possunt. =
2. Baculum ā servō sūmī nōn potest. =
3. Dominī ā servīs accūsārī nōn possunt. =
4. Rosae in aquā ab ancillīs pōnī possunt. =
5. Ovis ā lupō capī potest. =
6. Ovis nigra ā cane reperīrī potest. =
7. Aqua ab ove ē rīvō bibī potest. =
8. Ālae ab avibus movērī possunt. =
9. Servus, quī abest, ā dominō verberārī nōn potest. =
10. Fenestra ā cane neque aperīrī neque claudī potest. =

Exercitium quārtum

Exempla: Avis volat. = Mārcus avem volāre videt.
 Ovēs bālant. = Pāstōrēs ovēs bālāre audiunt.
 Fenestra ā Dāvō clauditur. = Iūlius fenestram ā
 Dāvō claudī videt.
 Saccus plēnus est. = Servī saccum plēnum esse vi-
 dent.

1. Iūlia cantat. = Mārcus ...
2. Ovis nigra abest. = Pāstor ...
3. Lupus ululat. = Pāstor ...
4. Albīnus clāmat. = Lȳdia ...
5. Mārcus ab Iūliō verberātur. = Quīntus ...
6. Aemilia ab Iūliā vocātur. = Mārcus ...
7. Syrae nāsus foedus est. = Iūlia ...
8. Pullī vīvī nōn sunt. = Mārcus ...
9. Servus probus ā servō improbō accūsātur. = Iūlius ...
10. Mārcus perterritus est. = Iūlius ...
11. Sōl lūcet. = Puerī ...
12. Ānulus ā Mēdō emitur. = Lȳdia ...
13. Ovēs ē rīvō bibunt. = Pāstor ...
14. Quīntus spīrat. = Mārcus ...
15. Puella clāmat. = Iūlius ...
16. Ōstium ā servō aperītur. = Domina ...
17. Iūlia cum cane in hortō lūdit. = Puerī ...
18. Ōrnāmenta ab Albīnō ostenduntur. = Lȳdia Mēdusque ...
19. Quīntus ab Iūliō vocātur. = Aemilia ...
20. Ancillae accurrunt. = Domina ...

Exercitium quīntum

1. Avēs vol___ possunt, quod ālās habent. Piscēs nat___, ho-
minēs ambul___ possunt. Avibus, piscibus et hominibus
spīr___ necesse est.
2. Lȳdia Albīnum clām___ audit. Albīnus, quī tabernārius est,
Mēdō et Lȳdiae ānulum vēnd___ vult. Lȳdia, quae ōrnā-
mentīs dēlectātur, ānulum ā Mēdō em___ vult. Sed pecū-
niam hab___ necesse est. Mēdus autem ānulum em___
potest, quia pecūniam Iūliī habet.
3. Aemilia Iūlium adven___ videt et laeta est, quia eum amat.
Iūlius Aemiliam laetam e___ videt, eīque ōsculum dat.
4. Pāstor ovem nigram in silvam intr___ nōn videt, quia dor-
mit. Pāstōrī necesse est oculōs aper___, silvam pet___
ovemque reper___.
5. Iūlia cum puerīs lūd___ vult, neque iī cum puellā lūd___
volunt, quod nīdōs in arboribus quaerunt.
6. Puella nīdōs ā puerīs quaer___ et avem sup̄rā sē vol___
videt, quam canis cap___ vult. Sed avis, quae vol___
potest, ā cane cap___ nōn potest.
7. Mārcus Quīntum cad___ videt, neque eum spīr___ videt,
nam anima vid___ nōn potest.
8. Pāstor lupum in silvā ulul___ audit. Canis accurrit et lupum
videt, quī ovem dentibus pet___ vult. Pāstor ovem bāl___
audit et ā lupō pet___ videt.
9. Quīntus ambul___ nōn potest, ergō necesse est eum
port___: Aemilia Quīntum ab Iūliō port___ videt.

Exercitium sextum

Exemplum: Avēs ālīs volant.

1. Iūlius lectīc___ vehitur.
2. Dominus servum bacul___ pulsat.
3. Servī saccōs umer___ portant.
4. Ancilla parv___ vōc___ ancillam interrogat.
5. Puella cum puerīs pil___ lūdere vult.
6. Puer crassus parv___ rām___ sustinērī nōn potest.
7. Cibus pecūni___ emitur.
8. Mercurius āl___ volāre potest.
9. Fēminae ōrnāment___ dēlectantur.
10. Iūlius nōn libr___ nov___, sed antīquīs dēlectātur.
11. Iūlius magn___ vōc___ servum vocat.
12. Homō ped___ ambulat.

*Infīnītivus actīvī
et passīvī*

*ablātīvus instrūmentī
(instrūmentum -ī n.)*

dēclīnātiōnēs I, II et III

Exercitium septimum

Dum pāstor in camp___ cum can___ et centum ov___ ambulat, puerī in hort___ lūdunt. Iūlia ros___ carpit, quia i___ dēlectātur.

Mēdus autem Rōm___ est cum Lȳdiā, amīc___ su___ . Lȳdiā tabern___ Albīnī videt, quam Mēd___ digit___ mōns-trat. Albīnus tabernāri___ Rōmān___ est, quī ōmāment___ vēndit. In vi___ Rōmānīs mult___ tabernāri___ sunt: aliī libr___ vēndunt, aliī māl___ et pir___, aliī ros___ et līli___ .

Iūlius ab oppid___ ad vīll___ su___ it. Dominus nōn ambulat, sed ā serv___ lectīc___ vehitur. Ūnus servus ante lectīc___, trēs autem post e___ ambulat. Iūlius ad vīll___ advenit, et Mārc___ Quīnt___ que, fili___ su___, mālum et pir___ dat; serv___ quoque, Syr___ et Lēandr___, māl___ et pira Iūlius dat. Aemilia vir___ su___ ōsculum dat. Mēdus Albīnō pecūni___ dat. Albīnus Mēd___ et Lȳdi___ ānulum dat.

Pāstor can___ su___ cibum dat. Canis ā pāstor___ cibum accipit et caud___ movet, quod laet___ est. Ov___ suīs cibum nōn dat pāstor, quia cibus ov___ est herba, quae in camp___ est. Ovēs aquam bibunt ē flūmin___, quod prope silvam est. In silvā mult___ arbor___ sunt; sed etiam in hort___ Iūli___ multae arborēs sunt.

Mārcus et Quīntus nīd___ in arbor___ reperiunt, et in e___ ascendere volunt. Nīdus inter rām___ et foli___ est. Sed quid in e___ est? In nīdō nōn ōv___, sed pull___ vīv___ sunt.

Dum Iūlia cum Margarītā, can___ su___, pil___ lūdit; dum pāstor ov___ nigr___ in silvā quaerit; dum Mēdus cum amīc___ su___ Rōmae est; Quīntus, quī crass___ est, neque parv___ rām___ sustinērī potest, ad terram cadit.

Iūlia, qu___ lūdit, Quīnt___ cadere nōn videt. Mārcus autem, quī prope eum est, Quīnt___ sub arbor___ iacēre videt. Puer perterrit___ est, quia Quīntus sē nōn movet, neque spīrat. Homīn___ autem spīrāre necesse est: quī nōn spīrat, mortu___ est. Nōn solum homīn___, sed etiam pisc___, quī in mar___ vīvunt, spīrāre necesse est.

Mārcus magn___ vōc___ Iūlium vocat, quī fili___ audit, et in hort___ exit. Pāstor quoque clāmat, et canis, quī pāstor___ clāmōr___ audit, lupum sine timōr___ petit. Pāstor ov___ nigr___ in umer___ impōnit et ad cēter___ ov___, quae in camp___ sunt, portat. Iūlius quoque fili___, quī ambulāre nōn potest (neque volāre ut av___, quod āl___ nōn habet), in vīll___ portat.

CAPITVLVM VNDECIMVM

Exercitium primum

crūs	parvum	crūra	parva
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

flūmen magnum / flūmina magna; caput aegrum / capita aegra; pulchrum animal / pulchra animālia; mare magnum / maria magna.

Exercitium secundum

Exemplum: Nīlus est: magnus flūmen, magnum flūmen, magna flūmina, magnum flūmine.

1. Iūlius videt: crūra sāna, crūrem sānum, crūrem sānam, crūrēs sānās.
2. Neptūnus dominus est: magnī marī, magnīs maris, magnum mare, magnī maris.
3. Ovēs bibunt ē: parvō flūmine, parvā flūmine, parvō flūminī, parve flūmine.
4. Medicus sānat: corpus aegrus, corporem aegrum, corpus aegrum, corporēs aegrōs.
5. In marī vīvunt: multī animālī, multa animālia, multae animālia, multās animālī.
6. Flūmina aquam dant: multīs maribus, multīs maris, multibus maribus, multa maria.
7. Iūlia in speculō videt: ōrem suam, ōrem suum, ōre suō, ōs suum.
8. Magnī piscēs vīvunt in: magnīs flūminis, magnīs flūminibus, magna flūmina, magnibus flūminibus.

Exercitium tertium

Exemplum: rīvus / oppidum = Rīvus ad oppidum fluit.

1. flūmen / mare =
2. sanguis / cor =
3. flūmina / maria =

dēclīnātiō III
neutr.

sing. plūr.
nōm. - / -e -a / -ia
acc. - / -e -a / -ia
gen. -is -um / -ium
dat. -ī -ibus
abl. -e / -ī -ibus

4. parvus rīvus / flūmen magnum =

Exemplum: oppidum / rīvus / aqua = Oppidum ā rīvō aquam accipit.

5. mare / flūmen / aqua =

6. maria / flūmina / aqua =

7. vēnae / cor / sanguis =

8. mare / multa flūmina / aqua =

Exemplum: rīvus / oppidum / aqua = Rīvus oppidō aquam dat.

9. flūmen / mare / aqua =

10. flūmina / maria / aqua =

11. cor / corpus / sanguis =

12. multa flūmina / magnum mare / aqua =

Exercitium quārtum

Exemplum: Dominus: “Tacē, serve!”
= Quid iubet dominus? Dominus servum tacēre iubet.

1. Aemilia: “Venī, Syra!” = Quid iubet Aemilia? ...

2. Iūlius: “Fenestram claude, Dāve!” =

3. Aemilia: “Puerōs vocāte, Dēlia et Syra!” =

4. Pāstor: “Ovem nigram reperī, canis!” =

5. Iūlius: “Medicum arcessite, servī!” =

6. Medicus: “Ōs aperī et linguam ostende, puer!” =

7. Medicus: “Pōculum sub bracchiō puerī tenē, Aemilia!” =

8. Iūlius: “Tūsculum īte et medicum arcessite, servī!” =

9. Aemilia: “Rosās sūmite, ancillae, et in ātrium venīte!” =

10. Pāstor: “Lupum pete, canis!” =

Exercitium quīntum

Exemplum: Mārcus: “Quīntus in arborem ascendit”.
= Quid dicit Mārcus? Mārcus ‘Quīntum in arborem ascendere’ dicit.

1. Pāstor: “Canis in silvā lupī vestīgia videt”. = Quid dicit pāstor? ...

2. Mārcus: “Quīntus mortuus est, atque in terrā iacet”. =

3. Medicus: “Puer spīrat, ergō vīvus est”. =

4. Iūlia: “Rosae quae sunt in hortō pulchrae sunt”. =

5. Medicus: “Pēs puerī aeger est”. =

6. Syra: “Quīntus in impluviō est et aquam pulsat, Mārcus autem rīdet”. =

7. Syra: “Puer oculōs claudit et dormit”. =

8. Aemilia: “Ancillae in hortō puerōs quaerunt”. =

9. Pāstor: “Ovēs ē rīvō aquam bibunt”. =

10. Medicus: “Dēns niger sānus nōn est”. =

11. Medicus: “Cultrum sūmere necesse est”. =

12. Pāstor: “Canis clāmōrem audit et lupum dentibus petit”. =

Exercitium sextum

Exemplum: Mārcus: “Iūlia male cantat”.
= Mārcus Iūliam male cantāre putat.

1. Pāstor: “Lupus in silvā sē occultat”. =

2. Syra: “Puer aeger est, neque ambulāre potest”. =

3. Iūlius et Aemilia: “Medicus stultus est, neque Quīntum sānāre potest”. =

4. Aemilia: “Mēdus pecūniam Iūliī habet”. =

5. Pāstor: “Ovēs albās sine cane relinquere necesse est”. =

6. Puerī: “Iūlia foeda est, cum rosīs et sine rosīs”. =

7. Pāstor: “Bonus canis vestīgia ovis reperīre potest”. =

8. Ancilla: “Puerī, quī Iūliam rīdent, improbī sunt”. =

9. Servī: “Via longa est, et saccī plēnī sunt”. =

10. Quīntus: “Iūlia vōcem pulchram habet”. =

Exercitium septimum

Exemplum: Māter gaudet quod filius vīvit.
= Māter filium vīvere gaudet.

1. Aemilia gaudet quod Iūlia proba pulchraque est. =

2. Pāstor gaudet quod canis ovem nigram reperit. =

3. Puerī gaudent quod in nidō ōva sunt. =

4. Quīntus gaudet quod medicus stultus abīt. =

5. Lūdīa gaudet quod Mēdus ānulum emit. =

6. Syra gaudet quod dēns Quīntī nōn dolet. =

7. Servī gaudent quod saccī vacuī sunt. =

8. Servī gaudent quod dominus ancillīs māla dat. =

9. Iūlius gaudet quod servus cum medicō ad villam revenit. =

10. Pāstor gaudet quod ovēs albae in campō, nōn in silvā, sunt. =

*acc. cum inf.
pōnitur apud
putat*

*acc. cum inf.
pōnitur apud
gaudet*

*accūsātīvus cum infini-
tīvō pōnitur apud
iubet*

*acc. cum inf.
pōnitur apud
dīcit*

gaudet quod
cum indicatīvō

Exercitium octāvum

Exemplum: Māter Quīntum vīvum esse gaudet.
= Māter gaudet quod Quīntus vīvus est.

1. Aemilia Iūlium advenire gaudet. =
2. Pāstor canem bonum esse gaudet. =
3. Lȳdia Mēdum adesse gaudet. =
4. Albīnus Mēdum pecūniam habere gaudet. =
5. Aemilia ancillās māla et pira accipere gaudet. =
6. Dominī pāstōrēs probōs esse gaudent. =
7. Iūlia sōlem in caelō lūcere gaudet. =
8. Servī dominum baculum nōn sūmere gaudent. =
9. Pāstor umbram sub arbore esse gaudet. =
10. Fēminae virōs ōrnāmenta emere gaudent. =

Exercitium nōnum

Exemplum: Quīntus ā patre portātur. Quid videt Aemilia?
= Aemilia Quīntum ā patre portārī videt.

1. Servī ā dominō vocantur. Quid audiunt ancillae? =
2. Baculum ā dominō sūmitur. Quid videt servus? =
3. Cornēlius equō vehitur. Quid videt Mēdus? =
4. Taberna ā Lȳdiā digitō mōnstrātur. Quid videt Mēdus? =
5. Dominus ā servō salūtātur. Quid audit Aemilia? =
6. Rosae līliaque ab Iūliā carpuntur. Quid videt Syra? =
7. Iūlius ā Mārcō vocātur. Quid audit Aemilia? =
8. Quīntī pēs ā medicō tangitur. Quid videt Syra? =
9. Quīntī vēna ā medicō cultrō aperitur. Quid videt Syra? =
10. Sanguis dē bracchiō Quīntī ā mātrem dētergētur. Quid videt Iūlius? =

Exercitium decimum

1. Mārcus Quīntus cadere videt, et perterritus est: e enim mortuus es putat.
2. Iūlius advenit, et Quīntus spiritaliter videt: ergo Iūlius 'puer vivus es' dicit.
3. Quīntus aeger est; puer autem aeger dormire necesse est.
4. Lȳdia anulū ad digitum medium convenire nōn sentit: ergo 'anulū in digitō quārtō pōnere necesse est' dicit.

acc. cum inf. passivī
pōnitur apud
videt, audit

5. Aemilia ancillam, quae dicunt 'Quīntus in terrā iacet', clamavit audit.
6. Pāstor ovem nigram ab eo videt, et lupus ululavit audit. Ergo pāstor necesse est putat oves albās in campō relinquit et ovem nigram reperit, eamque ad ceterās oves portat.
7. Aemilia sanguinem rubrum de brachio Quīnti in poculum fluere videt. Māter filiū timere putat.
8. Medicus pueri pectus tangit, et cor eius palpitare sentit: ergo 'puer spiritaliter et vivus es' dicit. Iam Aemilia sanguinem de brachio Quīnti detergere necesse est putat.

Exercitium undecimum

Exemplum: Quīntus pedem aegrum habet.
= Quīntus pedem aeger est.

1. Puer caput aegrum habet. =
2. Puella corpus aegrum habet. =
3. Servus brachium aegrum habet. =
4. Illi pueri crura aegra habent. =
5. Haec puella linguam aegram habet. =
6. Ille vir oes aegrum habet. =

ablātīvus limitatōnis
(limitatiō -ōnis f.)

CAPITVLVM DVODECIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Mārcus ūnam sorōrem habet. = Mārcō ūna soror est.

1. Iūlia duōs frātrēs habet. =
2. Iūlius et Aemilia trēs liberōs habent. =
3. Pāstor ūnum canem habet. =
4. Mēdus pulchram amīcam habet. =
5. Homō duās manūs habet. =
6. Pāstor ūnam ovem nigram habet. =
7. Mīles Rōmānus multa arma habet. =

Exemplum: Mārcō ūna soror est. = Mārcus ūnam sorōrem habet.

9. Iūliae ūnus avunculus est. =
10. Aemiliae trēs liberī sunt. =
11. Iūliō multae rosae multaque līlia in hortō sunt. =
12. Exercituī Rōmānō multī hostēs sunt. =
13. Hominī quattuor crūra nōn sunt. =
14. Peditī gladius brevis est. =
15. Dominō Rōmānō multī servī sunt. =
16. Germānis gladiī longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānīs. =

Exercitium secundum

magnus	impetus	magnī	impetūs
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

fortis exercitus / fortēs exercitūs; parva manus / parvae manūs.

Exercitium tertium

1. Exercit_____ Rōmānus magnus et fortis est. In exercit_____ Rōmānō multī mīlitēs sunt.
2. Dux exercit_____ imperat, et exercit_____ ducī pāret: dux enim ab exercit_____ metuitur.

dativus possessivus
(possessivus -a -um
< *possidēre* [= ha-
bēre])

dēclīnātiō IV
(gen. sing. -ūs)
sing. plūr.
nōm. -us -ūs
acc. -um -ūs
gen. -ūs -uum
dat. -uī -ibus
abl. -ū -ibus

3. Sine met ___ equitāt ___ in hostēs impet ___ facit.
4. Homō duōs pedēs duāsque man ___ habet.
5. Iūlius baculum man ___ sūmit.
6. In exercit ___ Rōmānīs etiam Hispānī et Gallī mīlitant.
7. Hispānī Gallīque arc ___ et sagittās ferunt.
8. Germānī, quī exercit ___ Rōmānīs nōn pārent, sine met ___ contrā eōs pugnant.
9. Bonī exercit ___ Rōmānōrum ducēs ā mīlitibus suīs nōn discēdunt.
10. Hostēs impet ___ equitāt ___ Rōmānī sustinēre nōn possunt.

Exercitium quārtum

1. Gladius peditis brev ___ est: peditēs gladiōs brev ___ et lev ___ ferunt; gladiī autem quī ab equitibus feruntur grav ___ et long ___ sunt.
2. Via Latīna nōn brev ___, sed long ___ est.
3. Quīntus crass ___ est; rāmus autem tenu ___ puerum crass ___ sustinēre nōn potest.
4. Iūlius puellae trīst ___ mālum fōrmōs ___ dat.
5. Peditēs armīs lev ___, equitēs autem armīs grav ___ pugnant. Pedes gladiō brev ___, eques autem gladiō long ___ pugnat.
6. Iūlius mult ___ et fort ___ servōrum dominus est. Aemilia mult ___ ancillārum domina est.
7. Fort ___ dux mīlitibus imperat. Fort ___ mīlitēs fort ___ ducī pārent.
8. Mīlitēs impetum in mult ___ et fort ___ hostēs faciunt.
9. Aemilia filiam trīst ___ esse videt, quia improb ___ puerī eam rīdent.
10. Servī lectīcam grav ___ saccōsque grav ___ portant.

Exercitium quīntum

Exemplum: Mīlitēs audiunt: fortem ducum, fortem ducem, forte duce, fortium ducum.

1. Equitēs ferunt: gladiōs gravēs, gladia gravia, gladiōs gravōs, gladiēs gravēs.
2. Illī virō est: nōmen brevis, nōmen breve, nōminem brevem, nōmine breve.

exercitus magnus
hasta magna
scūtum magnum

arcus / hasta gravis
scūtum grave

nōm.	-is / -e	-ēs / -ia
acc.	-em / -e	-ēs / -ia
gen.	-is	-ium
dat.	-ī	-ibus
abl.	-ī	-ibus

3. Puer videt: rānum tenue, rāmus tenuis, rānum tenuem, rāmem tenuem.
4. Peditēs pugnant: gladiīs brevibus, gladiōs brevēs, gladiīs brevis, gladiō breve.
5. Mīlitēs pārent: fortem ducem, fortēs ducēs, fortī ducō, fortī ducī.
6. Dux imperat: fortēs mīlitēs, fortibus mīlitibus, fortis mīlitibus, fortibus mīlitis.
7. Iūlius putat: Iūliam trīstem esse, Iūlia trīste est, Iūliam trīstem est, Iūliam trīstam esse.
8. Peditēs discēdunt ā: trīstem ducem, trīste duce, trīstī duce, trīstī ducī.

Exercitium sextum

Exemplum: mīles / gladius / brevis / longus

= Mīles nōn gladium breviōrem, sed longiōrem sūmit.

1. Albīnus / ānulus / levis / gravis =
2. Iūlia / māla / foedus / fōrmōsus =
3. equitēs / hasta / brevis / longus =
4. mīles / pīlum / brevis / longus =
5. ancilla / pōcula / gravis / levis =

Exercitium septimum

Exemplum: Mārcus nōn tam crassus nec tam gravis est quam Quīntus.

= Quīntus crassior et gravior est quam Mārcus.

1. Iūlia nōn tam trīstis est quam Quīntus. =
2. Puellae nōn tam gravēs sunt quam puerī. =
3. Dāvus nōn tam improbus nec tam fortis est quam Mēdus. =
4. Gladius equitis nōn tam levis nec tam brevis est quam peditis. =
5. Exercitus Germānōrum nōn tam fortis est quam Rōmānōrum. =
6. Pīla Rōmānōrum nōn tam longa nec tam gravia sunt quam Germānōrum. =
7. Ancillae nōn tam pecūniōsae sunt quam dominae. =
8. Iūlius 'Germānōs nōn tam fortēs esse quam Rōmānōs' dīcit. =
9. Iūlius 'arma Rōmānōrum nōn tam gravia esse quam Germānōrum' dīcit. =
10. Iūlia putat līlia nōn tam pulchra esse quam rosās. =

comparātīvus

nōm.	-ior / -ius
acc.	-iōrem / ius
gen.	-iōris
dat.	-iōrī
abl.	-iōre

nōm.	-iōrēs / -iōra
acc.	-iōrēs / -iōra
gen.	-iōrum
dat.	-iōribus
abl.	-iōribus

comparātīvus

comparātīvus

Exercitium octāvum

1. Via Appia long _____ est quam Via Latīna. Via Latīna brev _____ est quam Via Appia.
2. Iūlius 'Viam Appiam long _____ esse quam Viam Latīnam, et Padum brev _____ esse fluvium quam Rhēnum' dicit.
3. In fluvii pauc _____ sunt piscēs quam in marī.
4. Arma peditum lev _____ sunt quam equitum: hī armīs grav _____ pugnant.
5. Ānulus cum gemmā pulchr _____ est quam ānulus sine gemmā. Ōrnāmenta gemmāta pulchr _____ sunt quam ōrnāmenta sine gemmīs.
6. Mēdus amīcam fōrmōs _____ habet quam Syrus: Mēdus fēminae fōrmōs _____ amīcus est. Huic fēminae fōrmōs _____ Mēdus ānulum dat.
7. Hoc flūmen long _____ et lāt _____ est quam illud. In flūmine long _____ et lāt _____ multī piscēs natant.
8. Dux Rōmānus mīlitibus fort _____ imperat quam dux hostium. Is dux est mīlitum fort _____, quī ducī fort _____ pārent.
9. Pīla Germānōrum long _____ et grav _____ sunt quam Rōmānōrum. Germānī pīla long _____ et grav _____ ferunt.
10. *Lȳdia* nōmen brev _____ est quam *Aemilia*. In nōmine brev _____ quīnque litterae sunt.
11. Mārcus et Quīntus laet _____ sunt quam Iūlia. Iūlia trīst _____ est quam Mārcus et Quīntus.
12. Iūlia māla fōrmōs _____ quam pira esse putat.
13. Quīntus in arborem alt _____ ascendit, quia in arbore alt _____ nīdus est.
14. Equitēs gladiīs long _____ et pīlīs grav _____ pugnant quam peditēs.
15. Ōrnāmenta Aemiliae pulchr _____ sunt quam Syrae. Aemilia pulchr _____ ōrnāmentōrum domina est.

Exercitium nōnum

Exemplum: Quam longus est gladius peditis? (duo) =
= Gladius peditis duōs pedēs longus est.

1. Quam lāta est via quae in castrīs est? (centum) =
2. Quam altum est vāllum castrōrum? (decem) =
3. Quam longum est pīlum Aemiliī? (sex) =

altus, lātus, longus
cum acc.

4. Quam lāta est fossa? (duodecim) =
5. Quam longus est gladius equitis? (trēs) =

Exercitium decimum

Exemplum: mīlitēs / arma / pugnāre = Mīlitēs armīs pugnant.

1. Iūlia / pīla / lūdere =
2. Iūlius / lectīca / vehī =
3. dominus / servī / baculum / pulsāre =
4. vēna / culter / aperīrī =
5. eques / hasta longa et gravis / pugnāre =
6. castra / arma / oppugnārī =
7. castra / vāllum fossaque / dēfendī =
8. Mēdus / ānulus / pecūnia / emere =
9. pīlum / manus / iacī =
10. Lȳdia / taberna / digitus / mōnstrāre =

ablātīvus *instrūmentī*

CAPITVLVM TERTIVM DECIMVM

Exercitium primum

1. Di ___ est tempus ā māne ad vesperum.
2. Iānuārius ūnum et trīgintā di ___ habet.
3. Initium di ___ māne dicitur.
4. Merīdi ___ sōl altissimus in caelō est.
5. Mēse Iūniō di ___ longissimī sunt.
6. December di ___ breviōrēs habet.
7. Di ___ prīmō mēnsis nōmen est 'kalendae'.
8. Hieme puerī Germānī super glaci ___ lacuum lūdunt.
9. Merīdi ___ di ___ in duās aequās partēs dīvidit.
10. Vesper finis di ___ est, atque initium noctis.
11. Di ___ calidissimīs, quī mēse Iūliō et mēse Augustō sunt, Rōmānī urbem relinquunt. Iīs di ___ Rōmānī in vīllīs suīs vīvunt.
12. September trīgintā di ___ habet: numerus di ___ est trīgintā.
13. Iānus duās faci ___ habet: eī duae faci ___ sunt.
14. Prīmīs mēnsium di ___ nōmina sunt: 'kalendae Iānuāriae', 'Februāriae', 'Mārtiae', cēt.
15. Puerī Germānī glaci ___ dēlectantur.
16. Post merīdi ___ sōl calidior est quam ante merīdi ___.

Exercitium secundum

Exemplum: Kalendae Iānuāriae est mēnsis Iānuārii: diēs prīmī, diēs prīmus, diē prīmō, diem prīmum.

1. Puerī lūdunt super: glaciem frīgidissimam, glaciem frīgidissimum, glaciē frīgidissimō, glaciē frīgidissimā.
2. Quīntus putat: diem longus esse, diēs longus esse, diēs longōs esse, diēbus longīs esse.
3. Mēse Decembrī sunt: diēs brevissimī, diēs brevissimus, diēs brevissimōs, diēs brevissimās.
4. 'Kalendae' nōmen est mēnsis: diēī prīma, diēs prīmī, diē prīmō, diēī prīmī.
5. Rōmānī vīllās petunt: diēbus calidibus, diēs calidās, diēbus calidīs, diēī calidō.

dēclīnātiō v

	sing.	plūr.
nōm.	-ēs	-ēs
acc.	-em	-ēs
gen.	-ēī	-ērum
dat.	-ēī	-ēbus
abl.	-ē	-ēbus

glaciēs f.
diēs m.

ablātīvus temporis
quandō?

Exercitium tertium

Exemplum: Quandō nix dē caelō cadit?
= Hieme nix dē caelō cadit.

1. Quandō lūna et stēllae lūcent? =
2. Quandō Mārtius mēnsis p̄rimus erat? =
3. Quandō lūna dīmidia vidētur? =
4. Quandō diēs longissimī sunt? =
5. Quandō sōl altissimus in caelō est? =
6. Quandō puerī Germānī super glaciem lacuum lūdere pos-
sunt? =
7. Quandō campī novā herbā operiuntur? =
8. Quandō multī Rōmānī urbem relinquunt et vīllās suās pe-
tunt? =
9. Quandō diēs atque noctēs aequī sunt? =
10. Quandō hominēs dormiunt? =

Exercitium quārtum

Exemplum: Hieme nix dē caelō cadit.
= Quandō nix dē caelō cadit?

1. Aestāte diēs longissimī sunt. =
2. Hieme montēs et campī nive operiuntur. =
3. Vēre arborēs novīs foliīs ōrnantur. =
4. Autumnō folia dē arboribus cadunt et terram operiunt. =
5. Diē quīntō decimō post lūnam novam lūna plēna est. =
6. Mēnse Mārtiō idūs nōn diēs tertius decimus, sed quīntus de-
cimus post kalendās sunt. =

Exercitium quīntum

Exemplum: Vir fortis multōs annōs vīvere potest.

1. Homō ducent ___ ann ___ vīvere nōn potest.
2. Mēnse Iūliō multī Rōmānī urbem relinquunt, neque enim
tōt ___ aestāt ___ in urbe habitāre volunt.
3. Iūlia quattuor hōr ___ in hortō lūdit.
4. Pāstor long ___ temp ___ in silvā ambulat.
5. Puer aeger mult ___ hōr ___ in lectō iacet.
6. Albīnus tōt ___ di ___ ōrnāmenta vēndit.
7. Quīntus tōt ___ noct ___ dormīre nōn potest.
8. Mīlitēs Rōmānī mult ___ mēns ___ in Germāniā mīlitant.

accūsātīvus temporis

9. Pāstor pauc ___ hōr ___ sub arbore dormit.
10. Hostēs, quī contrā exercitum Rōmānum pugnāt, mult ___
ann ___ vīvere nōn possunt.

Exercitium sextum

medicus	stultissimus	medicī	stultissimī
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

mīles fortissimus / mīlitēs fortissimī; puella trīstissima / puellae
trīstissimae; diēs longissimus / diēs longissimī; nox brevissima /
noctēs brevissimae; flūmen lātissimum / flūmina lātissima.

Exercitium septimum

1. Sōl stēlla clār _____ est.
2. Februārius mēnsis brev _____ est.
3. Mēdus Lȳdiam fēminam prob _____ et fōrmōs _____
esse putat.
4. Hostēs 'mīlitēs Rōmānōs fort _____ esse' dīcunt.
5. Nīlus flūmen Āfricae long _____ est.
6. Iānuārius et Februārius mēnsēs frīgid _____ sunt.
7. Mēnsī brev _____ nōmen est 'Februārius'.
8. Diēs octāvus ante kalendās Iānuāriās diēs annī brev _____
est.
9. Dux 'mīlitēs suōs fort _____ esse' dīcit.
10. Iūlia puella crass _____ nōn est, neque grav _____.
11. Montibus alt _____ Italia ā Germāniā dīviditur.
12. Verba Latīna long _____ nōn sunt.
13. Mēnsibus calid _____ nōmina sunt 'Iūlius' et 'Augus-
tus'.
14. Iūlius filiae trīst _____ ōsculum dat.
15. Syra nāsum foed _____ habet.
16. Hiems tempus annī frīgid _____ est.
17. Aemilius ducī fort _____ pāret.
18. Aetna mōns Siciliae alt _____ est.
19. Rhēnō, flūmine lāt _____, Germānia ā Galliā prōvinciā
dīviditur.
20. Aemilius ducis fort _____ mīles est.

superlātīvus
-issimus -a -um

superlātīvus
-issimus -a -um

21. Ante diem octāvum calendās Iānuāriās nox long_____ est.
 22. Syra medicum stult_____ esse putat.
 23. Mīlitum Rōmānōrum arma grav_____ sunt.
 24. Nūbēs in caelō alt_____ sunt.
 25. Dux Rōmānus mīlitibus fort_____ imperat.

CAPITVLVM QVARTVM DECIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Puer, quī dormit, gallum nōn audit.
 = Puer dormiēns gallum nōn audit.

1. Puella, quae in lectō iacet, dormit. =
2. Gallus, quī canit, ā puerō nōn audītur. =
3. Puerī, quī frīgēt, vestīmenta ā servīs poscunt. =
4. Ancillae, quae clāmānt, dominam vocant. =
5. Quīntus, quī nīdum videt, in arborem ascendere vult. =
6. Parentēs, quī liberōs exspectant, in ātriō sedent. =
7. Animālia quae volant canem Iūliae nōn dēlectant. =
8. Domina, quae ē lectō surgit, ancillam vocat. =
9. Pāstor, quī ovis vestīgia reperit, gaudet. =
10. Pāstōrēs, quī dormiunt, ovēs in silvā errantēs nōn vident. =

Exercitium secundum

Exemplum: Mārcus gallum, quī canit, nōn audit.
 = Mārcus gallum canentem nōn audit.

1. Servī dominum, quī advenit, nōn vident. =
2. Medicus puerī pedem, quī dolet, tangit. =
3. Pāstor ovem nigram, quae in silvam intrat, nōn videt. =
4. Medicus stultus puerōs quī aegrōtant sānāre nōn potest. =
5. Aemilia ōstiārium, quī ōstium aperit, audit. =
6. Ancillae stēllās, quae in caelō lūcent, aspiciunt. =
7. Servī puerōs, quī dormiunt, excitant. =
8. Medicus cor Quīntī, quod palpitāt, sentit. =
9. Iūlia avēs, quae inter rāmōs sē occultant, videt. =
10. Aemilia puellam, quae plōrat et clāmat, audit. =

Exercitium tertium

Exemplum: Mārcus vōcem gallī, quī canit, nōn audit.
 = Mārcus vōcem gallī canentis nōn audit.

1. Medicus faciem puerī, quī aegrōtat, aspicit. =
2. Aemilia vōcem liberōrum, quī clāmānt, audit. =
3. Mercurius imperia deōrum, quī in caelō vīvunt, ad hominēs portāre solet. =

participium

- [1] -āns -antēs
 -antia
 [2] -ēns -entēs
 -entia
 [3] -ēns -entēs
 -entia
 [4] -iēns -ientēs
 -ientia

participium

- accūsātīvus
 m., f. -ntem -ntēs
 n. -ns -ntia

participium

- genetīvus
 m., f., n. -ntis -ntium

4. Mīlitēs vōcem ducis, quī pugnat, nōn audiunt. =
5. Dux mīlitum quī castra dēfendunt fortissimus est. =
6. Aemilia sanguinem dē bracchiō Quīntī, quī in lectō iacet, dē-terget. =
7. Domina vōcem ancillārum, quae lūdunt et rīdent, audit. =
8. Iūlius lacrimās filiae, quae in cubiculō plōrat, nōn videt. =
9. Lȳdia vōcem amīcī, quī advenit, audit, et laeta est. =
10. Mārcus vōcem Iūliae, quae canit et rīdet, audit, et irātus est. =

Exercitium quārtum

Exemplum: Mīlitēs ducī, quī imperat, pārent.
= Mīlitēs ducī imperantī pārent.

1. Dāvus puerō, quī ē lectō surgit, aquam dat. =
2. Mēdus Lȳdiae, quae gaudet atque rīdet, ānulum dat. =
3. Albīnus Mēdō, quī eī pecūniam dat, ānulum vēndit. =
4. Dux mīlitibus, quī contrā hostēs pugnant, imperat. =
5. Dāvus puerīs, quī in cubiculīs dormiunt, aquam affert. =
6. Hominibus, quī natant, spīrāre necesse est. =
7. Iūlius filiae, quae rosās carpit, mālum pirumque affert. =
8. Iūlius servō, quī alium servum nōn accūsāt, nummum dat. =
9. Ancillīs dominae quae imperat necesse est pārēre. =
10. Aemilia Quīntō, quī in lectō iacet, aquam dat. =

Exercitium quīntum

Exemplum: Gallus ā puerō, quī dormit, nōn audītur.
= Gallus ā puerō dormiente nōn audītur.

1. Mārcus ā servō, quī clāmat, excitātur. =
2. Domina ab ancillīs, quae intrant, salūtātur. =
3. Ovis nigra ā pāstōre, quī in umbrā dormit, abit. =
4. Mārcus ā sorōre, quae plōrat, discēdit. =
5. Medicus ā puerīs, quī aegrōtant, nōn salūtātur. =
6. Canis Iūliae animālibus quae volant nōn dēlectātur. =
7. Dominus ā servīs, quī tacent, audītur. =
8. Aemilia ā filiō, quī in lectō iacet, nōn discēdit. =
9. Pāstor ab ovibus, quae aquam bibunt, nōn abit. =
10. Aemilia ab ōstiārīō, quī ōstium claudit, aspīcitur. =

participium
datīvus
m., f., n. -ntī -ntibus

participium
ablātīvus
m., f., n. -nte -ntibus

Exercitium sextum

1. Puer dorm_____ gallum can_____ nōn audit, sed puerī vigil_____ gallōs can_____ audiunt.
2. Pāstor canī cibum dat; canis autem pāstōrī cibum d_____ pāret.
3. Dāvus puerō posc_____ vestīmenta affert. Servī puerīs ē lectō surg_____ aquam afferunt.
4. Quīntus bracchium dol_____ aspīcit et putat medicum, puerōs aegrōs nōn sān_____, stultum esse.
5. Ovis nigra, ā pāstōre dorm_____ discēd_____, in silvam intrat.
6. Canis, ovis bāl_____ vōcem aud_____, lupum dentibus petit.
7. Mīlitēs, pār_____ ducī imper_____, in hostēs impetum faciunt.
8. Domina ancillās clām_____ audit et in ātrium intrat, ubi Quīntum videt aquam puls_____.
9. Canis avēs, animālia vol_____, aspīcit, et lātrat.
10. Parentēs ā liberīs in ātrium intr_____ salūtantur.
11. Servī clām_____ ā dominō dorm_____ nōn audiuntur.
12. Māter vōcem filiae rīd_____ et cum cane in hortō lūd_____ audit.
13. Mīlitēs inter pīla vol_____ pugnant.
14. Mārcus frātre dē arbore cad_____ videt, patremque magnā vōce vocat.
15. Pāstor, ovem nigram quaer_____, silvam petit.
16. Pāstōrēs dorm_____ ā canibus lātr_____ excitantur.
17. Puer servō vestīmenta affer_____ pāret.
18. Clāmōr hostium castra oppugn_____ ā mīlitibus audītur.
19. Dux ā mīlitibus, in castrīs habit_____, salūtātur.
20. Medicus puerī in lectō iac_____ cor palpī _____ manū sentit.
21. Servī puerīs frīg_____ vestīmenta afferunt.
22. Iūlia patrī adven_____ rosās dat.
23. Domina ancillās rīd_____ et can_____ audit.
24. Canis, vestīgia aspīc_____, ovem in silvā err_____ quaerit.
25. Quīntus, in lectō vigil_____, membra dol_____ movēre nōn potest.

participium
[1] -āns -antis
[2] -ēns -entis
[3] -ēns -entis
(-iēns -ientis)
[4] -iēns -ientis

CAPITVLVM QVINTVM DECIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Quīntus: “Nōnne pullōs vidēs (vidēre), Mārce?”

Mārcus: “Pullōs videō (vidēre), Quīnte”.

1. Lŷdia: “Nōnne ānulum gemmātum _____ (emere), Mēde?”

Mēdus: “Ānulum gemmātum _____ (emere), Lŷdia”.

2. Dāvus: “Nōnne gallum canentem _____ (audīre), Mārce?”

Mārcus: “Gallum canentem nōn _____ (audīre), Dāve”.

3. Dominus: “Nōnne medicum _____ (arcessere), serve?”

Servus: “Medicum _____ (arcessere), domine”.

4. Māter: “Nōnne rosās _____ (carpere), Iūlia?”

Iūlia: “Rosās _____ (carpere), māter”.

5. Māter: “Num Iūliam _____ (rīdēre), Mārce?”

Mārcus: “Iūliam nōn _____ (rīdēre), māter”.

6. Dāvus: “Num tōtum corpus _____ (lavāre), Mārce?”

Mārcus: “Tōtum corpus nōn _____ (lavāre), Dāve”.

7. Mārcus: “Nōnne Quīntum _____ (excitāre), Dāve?”

Dāvus: “Quīntum nōn _____ (excitāre), Mārce, quod iam vigilat”.

8. Dux: “Num hostēs _____ (timēre), mīles?”

Mīles: “Hostēs nōn _____ (timēre), dux!”

9. Magister: “Cūr librum nōn _____ (aperīre), discipule?”

Discipulus: “Librum nōn _____ (aperīre) quod eum nōn _____ (habēre), magister”.

10. Magister: “Cūr nōn _____ (cōnsīdere), Mārce?”

Mārcus: “Nōn _____ (cōnsīdere), quia pars tergī inferior mihi dolet”.

11. Magister: “Cūr Mārcō mālum nōn _____ (reddere), Sexte?”

Sextus: “Mālum Mārcō nōn _____ (reddere), magister, quod id iam in ventre meō est”.

12. Iūlia: “Cūr māla servīs _____ (dare), pater?”

Iūlius: “Māla servīs _____ (dare), quia probī sunt”.

[1] -ō
-ās
[2] -eō
-ēs
[3] -ō
-is
[4] -iō
-īs

- [1] -āmus
-ātis
[2] -ēmus
-ētis
[3] -imus
-itis
[4] -imus
-itis

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlia: “Nōnne mātrem audītis (audīre), Mārce et Quīnte?”

Mārcus Quīntusque: “Mātrem audīmus (audīre), Iūlia”.

1. Domina: “Nōnne aquam ex impluviō _____ (sūmere), ancillae?”
Ancillae: “Aquam ex impluviō _____ (sūmere), domina”.
2. Pater: “Cūr matrī nōn _____ (pārere), liberī?”
Liberī: “Matrī _____ (pārere), pater”.
3. Magister: “Cūr iānuam nōn _____ (pulsāre), discipulī, cum ad lūdum _____ (venīre)?”
Discipulī: “Iānuam _____ (pulsāre), magister, cum ad lūdum _____ (venīre)”.
4. Dux: “Num hostēs _____ (timēre), mīlitēs?”
Mīlitēs: “Hostēs nōn _____ (timēre), dux!”
5. Ancillae: “Cūr saccōs _____ (portāre), Syre et Lēander?”
Servī: “Saccōs _____ (portāre) quod dominus nōs saccōs portāre iubet”.
6. Magister: “Cūr magistrō interrogantī nōn _____ (respondēre), discipulī?”
Discipulī: “Tibi nōn _____ (respondēre), magister, quia tē nōn _____ (audīre)”.
7. Magister: “Cūr mē nōn _____ (audīre), improbī discipulī?”
Discipulī: “Tē nōn _____ (audīre), quod _____ (dormīre)”.
8. Iūlia: “Quid mē _____ (rīdēre), Mārce et Quīnte?”
Mārcus Quīntusque: “Tē _____ (rīdēre), Iūlia, quod foeda es”.
9. Quīntus: “Cūr medicum _____ (arcessere)?”
Parentēs: “Medicum _____ (arcessere), Quīnte, quia aegrōtās”.
10. Puerī: “Cūr ovēs in campōs _____ (dūcere), pāstōrēs?”
Pāstōrēs: “Ovēs in campōs _____ (dūcere), quod in campīs herba est, quam ovēs ēsse solent”.
11. Dominus: “_____ ne (vidēre) Mēdum?”
Servī: “Mēdum nōn _____ (vidēre), domine”.

12. Magister: “Quid nōn _____ (cōnsīdere), discipulī?”
Discipulī: “Nōn _____ (cōnsīdere), quod sedēre nōn possumus”.

Exercitium tertium

1. Dux: “Hostēs timēre nōn pot _____, quia mīlitēs fortissimī _____.”
2. Mīlitēs: “Fortissimī _____, dux, ergō hostēs timēre nōn pos _____.”
3. Exercitus Rōmānus, quī fortior _____ quam exercitus Germānōrum, Germāniam expugnāre pot _____.
4. Mārcus: “Tū nōn tam crassus _____, Quīnte, quam ego, ergō tū in arborem ascendere pot _____.”
5. Dominus: “Servī fortēs _____, ergō saccōs portāre pot _____.”
6. Servī: “Sed fessī _____, domine, neque saccōs portāre pos _____.”
7. Iūlius: “Ubi _____ Mēdus?” Mēdus ab _____, neque respondēre pot _____.
8. Magister: “Puer improbus _____, Mārce, neque bene recitāre pot _____.”
9. Mārcus: “Improbis nōn _____, et bene recitāre pos _____.”
10. Hasta gravior _____ quam pīlum, neque ā pedite ferrī pot _____.
11. Aemilia: “Ubi _____, ancillae? Vōs reperīre nōn pos _____.”
12. Ancillae: “In hortō _____, domina, tēque audīre pos _____.”
13. Iūlius: “Tū ad _____, Dāve, et mihi respondēre pot _____.”
14. Quīntus aeger _____, neque ambulāre pot _____.
15. Nōs autem aegrī nōn _____, et pēnsa facere pos _____.

Exercitium quārtum

1. Mēdus et Lūdīa Albīnī tabernam aspice _____.
2. Mārcus: “Quid aspice _____, Quīnte?” Quīntus: “Nīdum inter rāmōs aspice _____.”
3. Avēs nīdōs in arboribus fac _____ et ōva par _____.
4. Dux: “Cūr fug _____, mīlitēs?” Mīlitēs: “Fug _____, quod hostēs pīla iac _____.”
5. Albīnus pecūniam ā Mēdō accip _____, et eam numerāre incip _____.
6. Quīntus: “Ego pilam iac _____: cūr tū pilam nōn cap _____, Iūlia?”

sum sumus
es estis
est sunt
pos-sum pos-sumus
pot-es pot-estis
pot-est pos-sunt
ad-esse, ab-esse

[3] -iō -imus
-is -itis
-it -iunt

accipere
aspicere
capere
facere
fugere
iacere
incipere
parere

7. Iūlia: "Cūr pilam iac _____?" Quīntus: "Pilam iac _____, quod pilā lūdere mē dēlectat".
8. Hostēs castra armīs cap _____; mīlitēs igitur ex castrīs fug _____.
9. Syra: "Quid fac _____, Iūlia?" Iūlia: "Nāsum meum in speculō aspice _____".
10. Aemilia: "Quid fac _____ liberī?" Ancillae: "Ōva in arbore cap _____".
11. Servī ā dominō māla piraque accip _____.
12. Servī māla piraque numerāre incip _____.

Exercitium quīntum

1. Iūlius: "Tūne pecūniā meam hab _____, Dāve?" Dāvus: "Ego pecūniā tuam nōn hab _____, domine. Vidē: in mēnsā sacculum meum pōn _____: vacuus est". Iūlius: "Ergō quis pecūniā meam hab _____?" Dāvus tac _____.
2. Aemilia: "Quid ag _____, ancillae? Nōnne aud _____ quod dīc _____? Puerōs quaerite!" Ancillae: "Mārcum Quīntumque quaer _____, domina: eōs voc _____, neque respond _____".
3. Quīntus: "Cūr Iūliam puls _____, Mārce?" Mārcus: "Eam puls _____ quod cant _____". Quīntus: "Nōnne patrem tim _____?" Mārcus: "Pater abest, ergō eum nōn tim _____".
4. Servī lectīcam veh _____, in quā dominus est. Iūlius: "Quid cōnsist _____, servī?" Servī: "Fessī sumus, domine, neque lectīcam portāre possumus. Syrus quoque et Lēander, quī saccōs port _____, fessī sunt".
5. Iūlius ad vīllam adven _____, et Iūliam plōrantem aud _____. Iūlius: "Cūr plōr _____, mea Iūlia?" Iūlia: "Plōr _____, quod Mārcus mē rīd _____ et puls _____". Iūlius: "Quid? Mārcus tē pulsāre aud _____?"
6. Iūlius Aemiliam salūt _____, quae eī ōsculum d _____. Iūlius: "Quid ag _____ puerī, Aemilia?" Aemilia: "Ancillae eōs quaer _____". Iūlius liberōs voc _____, quī ad eum curr _____. Iūlius: "Quid fac _____, puerī?" Puerī: "Nīdōs in hortō quaer _____, pater".
7. Iūlius: "Tantum nīdōs quaer _____?" Quīntus: "Etiam pilā lūd _____, pater". Iūlius: "Tū quoque pilā lūd _____, Mārce?" Mārcus nihil respond _____. Iūlius: "Cūr tac _____, Mārce?" Mārcus: "Ego pilā nōn lūd _____, quia id mē nōn dēlect _____".

persōnae verbī

	sing.	plūr.
pers. 1.	-ō	-mus
pers. 2.	-s	-tis
pers. 3.	-t	-nt

[1] 1. -ō -āmus

2. -ās -ātis

3. -at -ant

[2] 1. -eō -ēmus

2. -ēs -ētis

3. -et -ent

[3] 1. -ō (-iō) -imus

2. -is -itis

3. -it -unt (-iunt)

[4] 1. -iō -īmus

2. -īs -ītis

3. -it -iunt

8. Iūlius: "Ergō cūr Iūliam verber _____, Mārce? Id tē dēlect _____?" Mārcus: "Iūlia male cant _____, pater!" Iūlius baculum sūm _____ et "Nunc tē pūn _____", inquit, "Mārce, quod puellās verberāre nōn lic _____, liberōs autem verberāre licet". Mārcus magnā vōce clām _____, et fug _____.

CAPITVLVM SEXTVM DECIMVM

Exercitium primum

Exempla: verēri = timēre

verētur = timet, verentur = timent

verēns = timēns

1. Sōl māne or _____ . Mēdus et Lȳdia sōlem or _____
intu _____ .
2. Dum nautae loqu _____ , gubernātor ventum secundum
opper _____ .
3. Mēdus laet _____ , quod in Graeciam, patriam suam, profi-
cīsc _____ .
4. Lȳdia autem laet _____ nōn potest, quod multās amīcās
Rōmae relinquit.
5. Dum nāvis ē portū ēgred _____ , dē oculīs Lȳdiae lacrimae
lāb _____ .
6. Mēdus Lȳdiam complect _____ , et eam cōnsōl _____
cōn _____ .
7. Mēdus, quī in nāve est et in Graeciam proficīsc _____ vult,
iam dominum nōn ver _____ .
8. Nūllus amīcus Mēdum proficīsc _____ sequ _____ .
9. Multī hominēs nāvem ē portū ēgredientem et nautās profi-
cīsc _____ salūtant.
10. Discipulī dormientēs magistrum loqu _____ audire nōn
possunt.
11. Syra Iūliam cōnsōl _____ , quae trīstis in speculō sē
intu _____ .
12. Pāstor, eius vestīgia intu _____ , ovem in silvā sequ _____ .
13. Iūlius cum Mēdō loqu _____ vult, sed Mēdus ē villā
ēgred _____ .
14. Iūlius et servī Rōmam proficīsc _____ ; Aemilia autem et
ancillae eōs in villā opper _____ .
15. Quīntus in arborem ascendere cōn _____ , sed dē eā lāb _____ .

Exercitium secundum

Mēdus, quī dominum _____ (= timet), ē villā _____
(= exit) dum sōl _____ (= in caelum ascendit) et Iūlius in
cubiculō suō dormit. Mēdus enim pecūniam dominī habet et ē
villā fugere vult.

- [1] -ārī
-ātur -antur
-āns
- [2] -ērī
-ētur -entur
-ēns
- [3] -ī
-itur -untur
-ēns
- [4] -īrī
-ītur -iuntur
-iēns

orīrī, orītur

complectī
ēgredī
intuērī
lābī
laetārī

loquī
opperīrī
orīrī
proficīscī
sequī
verērī

Quō _____ (= abit) Mēdus? Rōmam it, ubi amīca eum _____ (= exspectat). Mēdus sē vertit, et vīllam _____ (= aspicit): vir eum _____ (= post eum venit), ergō Mēdus currere incipit. In viā currēns _____ (= cadit), sed statim surgit. Sēcum _____ (= verba facit): "Quis est ille vir, quī post mē ambulat?"

Dum haec dīcit, Mēdus post arborem sē occultat, et caelum ātrum fit. Vir caelum spectat et ad vīllam redit; Mēdus autem _____ (= gaudet). Paulō post Mēdus Rōmam advenit, ubi Lȳdia, amīca eius, multa ōscula eī dat eumque _____ (= brachia circum eius corpus pōnit).

Exercitium tertium

Exempla: Dum ventus secundus est, nāvēs ē portū ēgrediuntur.
= Ventō secundō nāvēs ē portū ēgrediuntur.

Quia ōstium clausum est, Iūlius intrāre nōn potest.
= Ōstiō clausō, Iūlius intrāre nōn potest.

1. Dum mare tranquillum est, nautae laetī nāvīgant. =
2. Quia fenestra aperta est, āēr in cubiculum intrat. =
3. Dum caelum serēnum est, nāvis ē portū ēgreditur. =
4. Dum vīvī sunt hostēs, mīlitēs pugnāre nōn dēsīnunt. =

Exercitium quārtum

Exemplum: Dum / Quia gallus canit, Mārcus excitātur.
= Gallō canentē, Mārcus excitātur.

1. Quia Mārcus clāmat, pater accurrit. =
2. Quia liberī in hortō lūdunt, Iūlius dormīre nōn potest. =
3. Dum Iūlia rosās carpit, Mārcus Quīntusque rīdent. =
4. Dum medicus vēnam aperit, puer oculōs claudit. =
5. Quia canis lātrat, lupus montēs petit. =
6. Quia tabernāriī clāmant, multī hominēs apud tabernās cōn-sistunt. =
7. Dum hostēs impetum faciunt, mīlitēs arma sūmunt. =
8. Dum sōl oritur, gallus canit. =
9. Dum ovēs in umbrā iacent, pāstor in silvam intrat. =
10. Dum magister recitat, discipulī dormiunt. =

ablātīvus absolūtus
1: cum adiectivō

ablātīvus absolūtus
2: cum participiō
(-nte -ntibus)

Exercitium quīntum

Exemplum: Dum Sextus magistrum salūtāt, Mārcus ad lūdum advenit.

= Sextō magistrum salūtante, Mārcus ad lūdum advenit.

Dum sōl oritur et Quīntus in lectō cubat, Mārcus sōlus ad lūdum it. Rēs suās sēcum ferēns, dum canis lātrat, ē vīllā exit. Mārcus sē puerum fortem esse putat, neque canēs timet.

Dum Mārcus in viā ambulat, Sextus quoque et Titus lūdum petunt. Paulō post Mārcum ambulāntem vident, et post arborēs sē occultant. Dum Sextus Titusque sē occultant, Mārcus pās-tōrēs procul in campō cum ovibus intuētur. Ovēs nunc perter-ritae currunt, quia lupī in silvā ululant. Mārcus vērō rīdet: nam lupōs nōn timet.

Dum puer sē vertit, lupī vōx audītur. Vōx nōn procul, sed prope est. Mārcus quoque nunc timet, ut ovēs. Dum puer cir-cum sē spectat, Sextus et Titus folia quae post arborēs in terrā sunt movent. Mārcus horret, quia lupus advenit. Quid igitur facit Mārcus? In arborem ascendit, dum lupus prope ululat.

Dum Mārcus perterritus in arborem ascendit, Sextus Titusque multa folia movent, atque magnā vōce ululant. Iam Mārcus multum timet et, dum arborem ascendere cōnātur, ad terram cadit. Tum oculōs claudit et clāmat, dum amīcī rīdent sēque os-tendunt.

Exercitium sextum

1. Quī multum pecūni _____ habet, pecūniōsus est.
2. In parvō rīvō paulum aqu _____ est.
3. Quīntus nōn multum sanguin _____ habet.
4. Ovēs multum herb _____ esse solent.
5. Pāstor paulum pecūni _____, sed multum pān _____ sēcum fert.
6. Nautae multum aqu _____ ē nāve hauriunt.
7. Lȳdia nihil pecūni _____ habet.
8. Mēdus multum pecūni _____, sed nihil cib _____ habet.

genetīvus partītīvus
(< pars)

multum
paulum
nihil } cum gen.

multum
paulum

multo } -ior, -ius
paulo } ante
(abl.) } post

Exercitium septimum

1. Pāstor ovem nigram quaerit; paul ____ post eam in silvā reperit.
2. Paul ____ ante tempestātem, nāvis ē portū ēgreditur.
3. Iūlia nōn mult ____ esse solet, ergō Quīntus paul ____ crassior est quam Iūlia.
4. Quīntus, quī mult ____ esse solet, hodiē nihil est, quod aegrōtat.
5. Puerī sānī mult ____ fortiōrēs sunt quam puerī aegrī.
6. Corpus Diodōrī mult ____ crassius est quam corpus Mārcī.
7. Pāstor paul ____ in umbrā dormit.
8. Iūlius mult ____ pecūniōsior est quam Aemilius.
9. Arma Germānōrum paul ____ graviōra sunt quam Rōmānōrum.
10. Mēdus pecūniam Iūliī sūmit et, paul ____ post, ē villā discēdit.

CAPITVLVM SEPTIMVM DECIMVM

Exercitium primum

Exempla: Mārcus: "Syra mē vocat". = "(Ego) ā Syrā vocor."
Mārcus: "Syra tē vocat". = "(Tū) ā Syrā vocāris."

1. Iūlius: "Māter tē amat". =
2. Mārcus: "Magister mē reprehendit et verberat". =
3. Servus: "Dominus tē quaerit, nec tē reperit". =
4. Quīntus: "Māter mē lavat et terget". =
5. Lȳdia: "Tabernārius tē vocat". =
6. Mīles: "Dux tē exspectat". =
7. Lȳdia: "Deus mē dēfendit". =
8. Mārcus: "Numquam mē laudās". =
9. Mārcus: "Cūr mē pūnīs?" =
10. Neptūnus: "Mē invocant hominēs perterritī". =

Exercitium secundum

Exempla: Līberī: "Syra nōs vocat". = "(Nōs) ā Syrā vocāmur."
Līberī: "Pater vōs vocat". = "(Vōs) ā patre vocāminī."

1. Dux: "Hostēs nōs oppugnant". =
2. Ancillae: "Domina nōs quaerit". =
3. Discipulī: "Magister nōs laudat, neque reprehendit". =
4. Ancillae: "Māter vōs in ātriō exspectat". =
5. Parentēs: "Vōs gallus canēns excitat". =
6. Pater: "Magister sevērus vōs reprehendit et pūnit". =
7. Mārcus: "Mīlitēs fortēs nōs dēfendunt". =
8. Mīlitēs: "Germānī nōs timent". =
9. Ancillae: "Māter vōs nōn audit, neque videt". =
10. Līberī: "Māter nōs vocat, nec reperit". =

Exercitium tertium

1. Mārcus: "Cūr ā tē numquam laud ____ et semper reprehend ____ , pater?"
2. Iūlius: "Ā mē nōn laud ____, sed reprehend ____, Mārce, quod Iūlia ā tē puls ____".
3. Mārcus: "Iūlia ā Quīntō puls ____".
4. Iūlius: "Ergō tū et Quīntus ā mē nōn laud ____, sed reprehend ____".

- [1] -or
-āris
[2] -eor
-ēris
[3] -or
-eris
[4] -ior
-īris

- [1] -āmur
-āminī
[2] -ēmur
-ēminī
[3] -imur
-iminī
[4] -īmur
-īminī

persōnae verbī passivī

- [1] 1. -or -āmur
2. -āris -āminī
3. -ātur -āntur
[2] 1. -eor -ēmur
2. -ēris -ēminī
3. -ētur -entur

- [3] 1. -or -imur
2. -eris -iminī
3. -itur -untur
- [4] 1. -ior -imur
2. -iris -iminī
3. -itur -iuntur

5. Mārcus Quīntusque: "Cūr ā tē nōn laud _____, pater?"
6. Iūlius: "Quod proba puella ā frātribus improbīs rīd _____ et verber _____".
7. Quīntus: "Sed Iūlia ā mē nōn puls _____, pater".
8. Iūlius: "Vōs vērō ā mē pūn _____".
9. Mārcus et Quīntus ab Iūliō pūn _____.
10. Dux: "Nōnne vōs ab hostibus tim _____, milītēs?" Milītēs: "Ab hostibus tim _____, dux".
11. Milītēs: "Nōs ab hostibus tim _____, sed hostēs ā duce nōn tim _____".
12. Hostēs: "Vōs ab hostibus nōn tim _____, neque tū, dux, tim _____".
13. Ancillae: "Nōs ā dominā aud _____ et vid _____".
14. Dēlia: "Tū, Syra, ā dominā aud _____, quod magnā vōce loqueris".
15. Syra: "Ego nōn aud _____, sed vōs aud _____".
16. Syra ā dominā aud _____ et voc _____. Cēterae ancillae ā dominā nōn aud _____, neque voc _____.

Exercitium quārtum

1. Syrus: "Quō proficīsc _____, Mēde?" Mēdus: "In Graeciam proficīsc _____".
2. Syrus: "Nōnne dominum ver _____?" Mēdus: "Dominum nōn ver _____".
3. Iūlia: "Cūr Quīntus laet _____?" Syra: "Quīntus laet _____ quia medicus ē cubiculō ēgred _____".
4. Iūlius: "Quōmodo tē cōnsōl _____ possum, mea Iūlia?" Iūlia: "Mē complect _____ potes, pater".
5. Servī: "Tē sequ _____, domine, sed caelum ātrum fit".
6. Magister: "Cūr loqu _____, discipulī, dum ego recitō?"
7. Sextus et Titus: "Venī, Mārce, tē opper _____". Mārcus: "Cūr mē opper _____?"
8. Mēdus Lȳdiam complect _____, eamque cōnsōl _____ cōn _____.
9. Dum sōl or _____, hominēs nāvem ē portū ēgredientem intu _____.
10. Iūlius māla in aequās partēs part _____.
11. Dum gubernātor loqu _____, nūbēs ātrae fiunt.
12. Mēdus et Lȳdia: "Cūr nōn proficīsc _____? Quid opper _____?" Gubernātor: "Ventum secundum opper _____".

verba dēpōnentia

13. Lȳdia: "Quid intu _____, Mēde?" Mēdus: "Nūbēs ātrās procul in caelō intu _____".
14. Mēdus: "Nōnne laet _____, Lȳdia, quod simul in Graeciam proficīsc _____?"
15. Lȳdia: "Laet _____, Mēde, sed etiam doleō, quod amīcae meae mē nōn sequ _____".
16. Syrus Lēanderque dominum sequ _____ et inter sē loqu _____, dum caelum intu _____.
17. Dominus: "Cūr loqu _____ nōn dēsinitis dum ego loqu _____? Nōnne mē ver _____, servī?"
18. Servī: "Tē ver _____, domine, sed nūbēs ātrās intu _____, ergō loqu _____: nam simul cum illīs nūbibus ātrīs tempestās or _____ solet".
19. Dum puerī in hortum ēgred _____, Aemilia Iūlium in ātriō opper _____.
20. Diodōrus: "Bonus magister improbīs discipulīs pecūniam nōn larg _____".

Exercitium quīntum

1. Iūlius servōs voc _____. Servī ven _____, dominum salut _____ et ā dominō salut _____.
2. Iūlius: "Quid ag _____, servī?" Servī: "Dominam expect _____, domine, sed ā tē voc _____".
3. Iūlius: "Rēctē dīc _____: ā mē voc _____".
4. Iūlius: "Rōmam proficīsc _____". Servī igitur eum sequ _____, et cum dominō proficīsc _____.
5. Līberī: "Nōnne tēcum Rōmam ire pos _____, pater?" Iūlius: "Mēcum Rōmam ire nōn lic _____".
6. Ab Iūliō trēs assēs prōm _____, quī līberīs d _____.
7. Aemilia: "Cūr Rōmam proficīsc _____?" Iūlius: "Servum quaer _____, quī in villā nōn reper _____".
8. Līberī Iūliō 'omnēs servōs in villā esse' dīc _____.
9. Iūlius: "Num Mēdum vid _____?" Līberī: "Mēdum nōn vid _____".
10. Mēdus ā nullō servō vid _____, quia ab _____.

Exercitium sextum

Exemplum: Parentēs līberōs vident.
= Līberī ā parentibus videntur.

Mārcus Quīntum, quī in lectō cubat, nōn vocat. Ergō Mārcus

*praesēns actīvī
et passīvī
(praesēns -entis n.
[nunc])*

sōlus ad lūdum it, et dum ambulat Sextum Titumque, quī apud magnam arborem sunt, videt.

Mārcus: “Quid agitis apud arborem?” Titus: “Sextus rem quaerit”. Mārcus: “Quid quaeris, Sexte?” Sextus: “Quid apud arborem mālorum quaeritur, Mārce?” Mārcus: “Māla! Sed quid agit Titus?” Sextus: “Ego māla carpō, dum Titus ā malīs mē dēfendit”. Mārcus: “Ā mālīs?” Sextus: “Quam stultus es, Mārce! ‘Māla’ dīcō, nōn ‘māla’! Numquam magister tē laudāre potest. Nōnne scīs hanc arborem esse Cornēliī? Haec māla carpere nōn licet!”

Dum Sextus māla in vestīmentīs pōnit, puerī vōcem Cornēliī clāmantis audiunt: “Quis māla mea carpit? Redde mihi māla mea, improbe puer! Nam tibi malum dare possum”. Cornēliō clāmante, puerī māla relinquunt.

CAPITVLVM DVODEVICESIMVM

Exercitium primum

1. Mārcus pig___, Sextus vērō impig___ est.
2. Mārcus pig___ est quam Sextus et Titus. Mārcus discipulus pig___ est.
3. Cornēliī equus pulch___ est.
4. Cornēliī equus pulch___ est quam Iūliī.
5. Cornēlius equum pulch___ quam Iūlius habet.
6. Mārcī oculī nig___ sunt.
7. Mārcī oculī nig___ sunt quam cēterōrum discipulōrum.
8. Mārcī oculī nig___ est.

Exercitium secundum

Exemplum: Aemilius probus et fortis miles est. Quōmodo pugnat Aemilius?

= Aemilius probē et fortiter pugnat.

1. Mārcus litterās turpēs scrībit. Quōmodo Mārcus scrībit? =
2. Stēllae lūce clārā lūcent. Quōmodo lūcent stēllae? =
3. Discipulus indoctus prāvum respōnsum dat. Quōmodo discipulus indoctus respondet? =
4. Mīlitēs Rōmānī impigrī sunt. Quōmodo pugnant mīlitēs Rōmānī? =
5. Sextus pulchrās litterās scrībit. Quōmodo Sextus scrībit? =
6. Improbus discipulus turpe, nōn pulchrum respōnsum dat. Quōmodo respondet improbus discipulus? =
7. Mārcus malās rēs dīcit. Quōmodo loquitur Mārcus? =
8. Sextus vērō bonās rēs dīcit. Quōmodo loquitur Sextus? =

Exercitium tertium

Exemplum: Titus nōn tam stultē nec tam turpiter scrībit quam Mārcus.

= Mārcus stultius et turpius scrībit quam Titus.

1. Mārcus nōn tam rēctē scrībit quam Titus. =
2. Titus nōn tam sevērē ā magistrō reprehenditur quam Mārcus. =
3. Mārcus nōn tam graviter stilum in cēram premit quam magister. =

-er
-rior
-errimus

adverbium
-us (-er) -a -um > -ē
-is -e > -iter

bonus > bene
malus > male

comparativus adverbii
-ius

4. Titus nōn tam foedē scribit quam Mārcus. =
5. Germānī nōn tam fortiter pugnant quam Rōmānī. =
6. Stēllae nōn tam clārē lūcent quam lūna plēna. =
7. Sextus nōn tam leviter scribit quam Mārcus. =
8. Improbī discipulī nōn tam rēctē respondent quam probī discipulī. =
9. Titus nōn tam graviter verberātur quam Mārcus. =
10. Titus nōn tam pulchrē scribit quam Sextus. =

Exercitium quārtum

Exemplum: Nūllus discipulus foedius quam Mārcus scribit.
= Mārcus foedissimē scribit.

1. Nūllī mīlitēs fortius pugnant quam mīlitēs Rōmānī. =
2. Nūllus discipulus stultius quam Mārcus respondet. =
3. Nūllus puer rēctius et pulchrius scribit quam Sextus. =
4. Nūllus magister discipulōs sevērius pūnit quam Diodōrus. =
5. Nūlla stēlla clārius lūcet quam Sōl. =
6. Nūllus discipulus turpius quam Mārcus legit. =
7. Nūllus discipulus facilius quam Sextus scribit atque numerat. =
8. Nūllus puer stilum in cēram levius premit quam Mārcus. =
9. Nūlla puella pulchrius quam Iūlia cantat. =
10. Nūllus discipulus pigrius quam Mārcus computat. =

Exercitium quīntum

Exemplum: Stēllae clārē lūcent. Lūna clārius lūcet quam stēllae. Sōl clārissimē lūcet.

1. Germānī fort _____ pugnant, sed Rōmānī fort _____ quam iī pugnant: mīlitēs Rōmānī fort _____ pugnant.
2. Sextus pulchr _____, Titus vērō turp _____ scribit.
3. Titus pulchr _____ quam Mārcus et foed _____ quam Sextus scribit.
4. Sextus pulcher _____, Mārcus vērō foed _____ scribit.
5. Mārcus prāv _____ respondet. Titus rēct _____ quam Mārcus respondet. Sextus rēct _____ respondet.
6. Mārcus lev _____ stilum in cēram premit. Magister grav _____ quam Mārcus stilum premit.
7. Nūllus discipulus turp _____ scribit quam Mārcus: is enim turp _____ scribit.

superlātīvus adverbīi
-issimē (-errimē,
-illimē)

positīvus, comparātīvus et superlātīvus adverbīi

Exercitium sextum

1. Mārcus et Quīntus _____ magistrum habent.
2. Mārcus Quīntusque _____ magistrī discipulī sunt.
3. _____ domina Syrae Dēliaeque imperat.
4. Syrus et Lēander cum _____ dominō in viā ambulant.
5. Servī Iūliī in _____ villā cum dominō habitant.
6. Syra et Lȳdia _____ dominae nōn pārent.
7. _____ magister Sextum, Mārcum et Titum docet.
8. Mēdus, Lȳdia et mercātor _____ nāvem cōnscendunt.
9. Diodōrus et Cornēlius in _____ oppidō vīvunt.
10. Ventus et mare _____ deō nōn pārent.
11. Mēdus et Dāvus _____ dominī _____ que dominae servī sunt.
12. In tabernīs _____ ōrnāmentum saepe nōn _____ pretiō emitur.
13. Pater et filius _____ cognōmen habent.
14. Lupus et ovis in _____ silvā errant.

Exercitium septimum

1. Ōrnāmentum suum _____ fēminam dēlectat.
2. In suā _____ sellā discipulus sedet.
3. Sua ā _____ discipulō sententia scribitur.
4. Magister suam _____ discipulō tabulam reddit.
5. Sua _____ ancilla induit vestīmenta.
6. Dux suum _____ mīlitem gladium sūmere iubet.
7. Suās _____ oppidum tabernās habet.
8. Iūlius suum _____ servō mālum dat.
9. Fortissimī _____ exercitūs mīlitēs ā ducibus suīs laudantur.
10. Suum ā _____ fēminā ōrnāmentum laudātur.

Exercitium octāvum

1. Aemilia: "Mārce! Mārce!" _____ Aemilia Mārcum vocat? Aemilia nōn _____ [1x], sed _____ [2x] Mārcum vocat.
2. Aemilia Iūliam _____ [3x] vocat. Quīntus quoque ab Aemiliā _____ [3x] vocātur.
3. Discipulus impiger _____ [10x] rēctē et _____ [1x] tantum prāvē scribit.
4. Discipulus vērō piger _____ [9x] prāvē et _____ [2x] tantum rēctē respondet.

Idem eadem idem
eundem eandem idem
eiusdem
eīdem
eōdem eādem eōdem

quis- quae- quod-que
quem- quam- quod-que
cuius-que
cui-que
quō- quā- quō-que

quotiēs?
totiēs
semel (1x)
...

5. _____ Mārcus H litteram scrībit? Mārcus nōn _____ [4x], neque _____ [5x], neque _____ [6x], sed _____ [10x] H litteram scrībit.
6. Magister M litteram _____ [8x] Mārcum scrībere iubet. Mārcus vērō, quī piger est, M litteram _____ scrībere nōn vult.
7. Mārcus igitur nōn _____ [8x], neque _____ [7x], neque _____ [6x] M litteram scrībit, sed tantum _____ [5x].
8. _____ Mārcus magistrō pāret? Mārcus _____ [1x] tantum magistrō pāret.

Exercitium nōnum

Exempla: magister / puerī / litterae / docēre = Magister puerōs litterās docet.
 magister / puerī / legere / docēre = Magister puerōs legere docet.

1. magister / puerī / numerī / docēre =
2. magister / discipulī / multae rēs / docēre =
3. magister / puellae / litterae / docēre =
4. magister / ī / legere / docēre =
5. magister / is / nihil / docēre posse =
6. magister: "vōs / scrībere / docēre" =
7. magistrī / puerī / grammatica / docēre =
8. magistrī: "discipulī / lingua Graeca / docēre" =

docēre
 cum acc. hominis et
 acc. rei
 cum acc. et inf.

CAPITVLVM VNDEVICESIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Mārcus magistrum nōn _____ [salūtāt].
 = Mārcus magistrum nōn salūtābat.

1. Iūlia in hortō rosās _____ [carpit], et pāstor ovem nigram, quae in silvā _____ [errat], _____ [quaerit].
2. Quamquam gallus _____ [canit], Quīntus in lectō _____ [iacet], neque tamen _____ [dormit].
3. Sextus et Titus, quī lūdum _____ [petunt], in viā _____ [ambulant]; Diodōrus vērō discipulōs suōs in lūdō _____ [expectat].
4. Iūlius Dāvum _____ [interrogat], Mēdus vērō Rōmae cum Lȳdiā _____ [ambulat].
5. Servī, quī lectīcam _____ [portant], fessī _____ [sunt].
6. Mare tempestāte _____ [turbātur]: nāvis, quā et hominēs et mercēs multae _____ [vehuntur], flūctibus _____ [iactātur], et vix gubernārī _____ [potest].
7. Lȳdia Chrīstum _____ [invocat]; nautae vērō Neptūnum _____ [invocant], et aquam ē nāve _____ [hauriunt].
8. Iūlia in hortō pilā _____ [lūdit], puerī autem in arborem ascendere _____ [cōnantur], ubi nīdus _____ [est].

Exercitium secundum

Exemplum: Bonus discipulus _____ [es], ergō _____ [laudāris].
 = Bonus discipulus erās, ergō laudābāris.

[Liberī iam adulēscentēs sunt, ergō Iūlius dē rēbus praeterītis loquitur.]

1. Iūlius: "Tē _____ [laudāmus], quod bona puella _____ [es], sed vōs nōn _____ [laudāmus], quia improbī puerī _____ [estis]".
2. Mārcus et Quīntus: "Sed nōs bonī puerī _____ [sumus], quamquam nōn semper tibi _____ [pārēmus]".
3. Quīntus: "Bonus discipulus _____ [sum], quod bene

tempus praeteritum
 [1] -ābat -ābātur
 -ābant -ābantur
 [2] -ēbat -ēbātur
 -ēbant -ēbantur
 [3] -ēbat -ēbātur
 -ēbant -ēbantur
 [4] -iēbat -iēbātur
 -iēbant -iēbantur
 erat erant

tempus praeteritum
 [1] -ābam -ābar
 -ābās -ābāris
 -ābāmus -ābāmur
 -ābātis -ābāminī
 [2] -ēbam -ēbar
 -ēbās -ēbāris
 -ēbāmus -ēbāmur
 -ēbātis -ēbāminī
 [3] -ēbam -ēbar
 -ēbās -ēbāris
 -ēbāmus -ēbāmur
 -ēbātis -ēbāminī

[4] -iēbam -iēbar
 -iēbās -iēbāris
 -iēbāmus -iēbāmur
 -iēbātis -iēbāminī

eram
 erās
 erāmus
 erātis

- _____ [computō], bene _____ [scrībō] et bene _____ [recitō]”.
4. Iūlius: “In lūdō saepe _____ [dormītis], nec magistrō _____ [pārētis]: ergō male _____ [computātis] et male _____ [scrībītis]”.
5. Mārcus Quīntusque: “In lūdō numquam _____ [dormīmus], sed semper magistrō _____ [pārēmus]: ab eō igitur _____ [laudāmur], neque _____ [reprehendimur], quia bene _____ [discimus]”.
6. Iūlius: “Numquam ā magistrō _____ [laudāminī], sed semper _____ [reprehendiminī], quod male _____ [discitis]”.
7. Iūlia: “Ego vērō bona puella _____ [sum]: ā magistrō nōn _____ [reprehendor], sed semper _____ [laudor]”.
8. Aemilia: “Tū melior _____ [es] quam Mārcus et Quīntus: semper enim bene _____ [computās] et rēctē _____ [scrībīs]”.

Exercitium tertium

1. Mārcus: “Ante vīgintī annōs erāsne malus discipulus, pater? Saepene reprehend _____?”
2. Iūlius: “Immō, probus discipulus e _____, et semper ā magistrō laud _____”.
3. Mārcus: “E _____ ne Cornēlius bonus discipulus? Nōnne is quoque ā magistrō laud _____?”
4. Iūlius: “Certē Cornēlius numquam ā magistrō reprehend _____, quod bene comput _____ et pulchrē scrīb _____”.
5. Mārcus: “Vōs ergō bonī discipulī e _____, et semper magistrō pār _____ . Sed, num omnēs discipulī bonī e _____?”
6. Iūlius: “Nōs certē bonī discipulī e _____: numquam in lūdō dorm _____ et semper magistrō pār _____, ergō numquam ab eō reprehend _____. Certē multō melior discipulus e _____ quam tū nunc es”.
7. Mārcus: “Nullī igitur discipulī ā magistrō pūn _____?”
8. Iūlius: “Certē improbī discipulī, quī in lūdō dorm _____, male comput _____ neque magistrō pār _____, ab eō pūn _____”.
9. Iūlius: “Sed ego et Cornēlius, quī numquam pūn _____, magistrum nōn tim _____”.

praeteritum āctīvī
 et passīvī

10. Mārcus: “Certē eum nōn tim _____, quia vōs nōn doc _____ Diodōrus magister, quī sevērissimus omnium magistrōrum est”.

Exercitium quārtum

Exemplum: Iūlius: “Magister sevērus _____ [est], neque eum _____ [timēmus]”.

= Iūlius: “Magister sevērus erat, neque eum timēbāmus”.

1. Aemilia: “Virgō stulta _____ [sum], quia alium virum _____ [amō], ā quō nōn [amor] _____”.
2. Iūlius: “Stulta virgō certē nōn _____ [es], sed ille vir, ā quō nōn _____ [amāris], amōre tuō dignus nōn _____ [est]”.
3. Iūlius: “Virgō proba et fōrmōsa _____ [es], quam _____ [amō]. Tibi ergō epistolās _____ [scrībō], et dōna _____ [mittō], quae ā tē _____ [remittuntur]”.
4. Aemilia: “Ille vir, quī dīves _____ [est] et ‘parentēs meōs pauperēs esse’ _____ [dīcit], neque mē _____ [amat] neque mē lacrimantem _____ [cōnsōlatur]”.
5. Aemilia: “Neque epistolae tuae ā mē _____ [leguntur], neque dōna quae mittere _____ [solēs] ā mē _____ [accipiuntur], quod dē illō virō dīvitissimō semper _____ [cōgitō]”.
6. Iūlius: “Apud parentēs _____ [habitāmus], ā quibus _____ [amāmur], neque ipsī parentēs _____ [sumus]”.
7. Iūlius: “Ego in villā _____ [vīvō], quam pater meus _____ [possidet], vōs vērō in exiguā domō _____ [habitātis]; neque propter hoc ā mē minus _____ [amāris]: immō, parentēs tuī ā mē _____ [laudantur]”.
8. Aemilia: “Cūr parentēs meī, quī dīvites nōn _____ [sunt], ā tē _____ [laudantur]?”
9. Iūlius: “Quia filiam prope tam pulchram _____ [habent] quam ipsam Venerem”.

Exercitium quīntum

Exemplum: Venus / pulcher / omnēs deae
 = Venus pulcherrima est omnium deārum.

1. Mārs / fortis / omnēs deī =
 2. Sextus / doctus / omnēs discipulī =
 3. Dāvus / probus / omnēs servī =
 4. Rōma / pulcher / omnēs urbēs =

praeteritum āctīvī
 et passīvī

superlātīvus cum
 genitīvō partītīvō

5. Aemilius / fortis / omnēs mīlitēs =
 6. Aemilia / bonus / omnēs fēminae =
 7. Iuppiter / malus / omnēs marītī =
 8. Rōma / urbs magna / tōtū imperium Rōmānum =

Exercitium sextum

1. Titus _____ discipulus est quam Mārcus, sed _____ quam Sextus. Sextus igitur _____ est omnium discipulorum, Mārcus autem _____.
2. Dānuvius flūmen _____ est quam Nīlus et _____ quam Tiberis. Nīlus autem est flūmen _____ tōtū imperiī Rōmānī.
3. Quīntus _____ quam Iūlia et _____ quam Mārcus est. Mārcus _____, Iūlia vērō _____ liberōrum est.
4. Rōmae _____ hominēs vīvunt quam in aliīs urbibus. Rōma urbs _____ tōtū imperiī Rōmānī est, et in eā _____ hominēs _____ que domūs sunt quam in cēterīs imperiī urbibus.
5. Titī verba _____ sunt quam Mārcī. Verba Mārcī _____, verba autem Sextī _____ sunt.

Exercitium septimum

Exemplum: Mārcus octō annōs habet.
 = Mārcus puer octō annōrum est.

1. Quīntus septem annōs habet. =
 2. Iūlia quīnque annōs habet. =
 3. Iūlius trīgintā duōs annōs habet. =
 4. Aemilia vīgintī septem annōs habet. =
 5. Mēdus duodētrīgintā annōs habet. =

Exercitium octāvum

Exemplum: Fabius suum Lūcium filium vocat: "Venī, Lūcī, fili mī!"

1. Iūlius ab Aemiliā salūtātur: "Salvē, Iūl ___!"
 2. Fīlius ā patre vocātur: "Venī, fili ___ m ___!"
 3. Iūlius Cornēlium salūtāt: "Salvē, Cornēl ___!"
 4. Cornēlius: "Ō Iūl ___! Quōmodo tē habēs, amīce m ___?"
 5. Cornēlius: "Audī, m ___ bone amīce!"
 6. Dux Aemilium vocat: "Aemil ___, fortis mīles!"

bonus -a -um
 melior -ius
 optimus -a -um
 malus -a -um
 peior -ius
 pessimus -a -um
 magnus -a -um
 maior -ius
 māximus -a -um
 parvus -a -um
 minor minus
 minimus -a -um
 multī -ae -a
 plūrēs -a
 plūrimī -ae -a

adulēscēns
 mātrōna
 puella
 puer
 vir

-ius
 -ī! (voc.)
 fīlius
 fili!
 meus
 mī!

CAPITVLVM VICESIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Mēdus cum Lȳdiā _____ [ambulat].
 = Mēdus cum Lȳdiā ambulābit.

1. Diodōrus: "Crās iterum male _____ [computās], Mārce, et prāvē _____ [scrībīs]".
2. Mārcus: "Ego bene _____ [computō] et rēctē _____ [scrībō], magister; Sextus vērō et Titus male _____ [computant] et prāvē _____ [scrībunt]".
3. Sextus Titusque: "Nōs bene _____ [computāmus] et rēctē _____ [scrībimus], magister, quod tibi _____ [pārēmus]".
4. Mārcus: "Vōs ā magistrō _____ [laudāminī], quamquam male _____ [computātis] et prāvē _____ [scrībītis]".
5. Sextus: "Tū magistrum recitantem nōn _____ [audīs], neque eī _____ [pārēs], sed in lūdō _____ [dormīs]: ergō ā magistrō nōn _____ [laudāris], sed _____ [reprehēderis]".
6. Mārcus: "Ego semper _____ [reprehendor], vōs autem numquam _____ [reprehēdiminī], quamquam vōs quoque in lūdō _____ [dormītis]".
7. Sextus et Titus: "In lūdō nōn _____ [dormīmus], neque menda _____ [facimus], quod bonum magistrum semper _____ [habēmus]".
8. Mārcus: "Vōs quoque menda _____ [facitis], quia Idem magister nōs omnēs _____ [docet]: discipulī meliōrēs quam ego nōn _____ [estis]".
9. Sextus et Titus: "Meliorēs nōn _____ [sumus], sed certē tū peior quam nōs _____ [es]".
10. Magister: "Omnēs improbī discipulī _____ [estis], quia in lūdō _____ [loquiminī], neque magistrum _____ [audītis]".

futūrum

actīvī

- [1] 1. -ābō -ābimus
 2. -ābis -ābitis
 3. -ābit -ābunt
 [2] 1. -ēbō -ēbimus
 2. -ēbis -ēbitis
 3. -ēbit -ēbunt
 [3] 1. -am -ēmus
 2. -ēs -ētis
 3. -et -ent
 [4] 1. -iam -iēmus
 2. -iēs -iētis
 3. -iet -ient

passīvī

- [1] 1. -ābor -ābimur
 2. -āberis -ābiminī
 3. -ābitur -ābuntur
 [2] 1. -ēbor -ēbimur
 2. -ēberis -ēbiminī
 3. -ēbitur -ēbuntur
 [3] 1. -ar -ēmur
 2. -ēris -ēminī
 3. -ētur -entur
 [4] 1. -iar -iēmur
 2. -iēris -iēminī
 3. -iētur -ientur

erō erimus
 eris eritis
 erit erunt

futūrum

Exercitium secundum

1. Mox Iūlius et Aemilia novum infāntem _____ (habēre), et parentēs 'mamma' ac 'tata' ab eō _____ (appellāre).
2. Crās Mārcus lūdum _____ (petere), ubi ā magistrō _____ (reprehendere).
3. Crās Iūlius Rōmam _____ (proficīscī): ergō servī lectīcam portāre _____ (dēbēre).
4. Ursus: "Ab hōc diē iam lectīcam nōn _____ (ferre), sed saccum _____ (portāre), quod dominus crassus est".
5. Syrus et Lēander: "Nōs saccōs _____ (portāre), Urse, tū vērō lectīcam _____ (ferre), quod fortior es quam nōs".
6. Dāvus: "Nōs omnēs dominō imperantī _____ (pārēre): lectīca _____ (ferre) ā servīs quōs dominus hoc _____ (iubēre)".
7. Crās Mēdus et Lȳdia in Graeciam _____ (advenīre), ubi _____ (laetārī).
8. Mēdus: "Numquam nōs in Italiam _____ (revertī), Lȳdia, sed semper in patriā nostrā _____ (manēre), ubi liberī _____ (esse)".
9. Mēdus: "Ego iam dominum nōn _____ (timēre), ac tū certē mēcum _____ (gaudēre), quod cum virō _____ (vīvere) quem amās".
10. Lȳdia: "Tēcum laeta _____ (esse), mī Mēde, sed cūr numquam nōs in Italiam _____ (redīre)? Illīc enim amīcās habeō".
11. Mēdus: "Illīc ego semper dominum _____ (habēre), Lȳdia. Tū quoque melius in patriā nostrā _____ (vīvere), ubi novās amīcās _____ (habēre)".
12. Post decem annōs Iūlia māter _____ (esse), et liberōs _____ (parere).
13. Iūlia marītum domī _____ (exspectāre), quī rediēns eam _____ (complectī) atque _____ (ōsculārī).
14. Iūlia marītum suum _____ (amāre), et ab eō _____ (amāre).
15. Mārcus et Quīntus bonī avunculī _____ (esse), quī nōn solum sorōrem, sed etiam sorōris liberōs _____ (dīligere).

Exercitium tertium

Exemplum: Herī Iūlia rosās _____ [carpēbat].
= Crās Iūlia rosās carpet.

_____ [Herī] Quīntus in lectō _____ [iacēbat], Mārcus autem in lūdō cum Sextō Titōque _____ [erat]. Discipulī improbī nōn solum prāvē _____ [scrībēbant] et male _____ [computābant], sed etiam _____ [dormiēbant], quamquam magister _____ [recitābat]. Discipulī igitur ā magistrō trātō sevērē _____ [reprehendēbantur] et baculō _____ [pūniēbantur].

Magister: "Quod mē rīdēre _____ [solēbās], Mārce, sevērīus quam ceterī discipulī _____ [verberābāris]". Mārcus: "Tē nōn magis _____ [rīdēbam] quam Sextus et Titus, quī _____ [dīcēbant] 'tē magistrum stultum esse'". Sextus Titusque: "Nōs tē recitantem _____ [audiēbāmus], magister, neque id quod Mārcus in tabulā _____ [scrībēbat] _____ [dīcēbāmus]: 'Diodōrus magister hasinus est'".

Diodōrus: "Hoc _____ [scrībēbās], Mārce? Ergō nōn solum mē _____ [rīdēbās], sed etiam prāvē _____ [scrībēbās]: *asinus* enim sine H litterā scrībītur! Bis igitur ā mē _____ [verberābāris]!"

Exercitium quārtum

Exempla: Aemilia abit. Iūlius: "Manē!" (= "Nōlī abīre!")
Aemilia et Iūlius abeunt. Iūlia: "Manēte!" (= "Nōlīte abīre!")

1. Iūlia cantat. Mārcus: "Tacē!" (= "_____!")
2. Mārcus currit. Iūlia: "Cōnsiste!" (= "_____!")
3. Puerī dormiunt. Aemilia: "Surgite!" (= "_____!")
4. Aemilia discēdit. Quīntus: "Manē, māter!" (= "_____!")
5. Liberī loquuntur. Aemilia: "Silēte!" (= "_____!")
6. Iūlius proficīscitur. Iūlia: "Manē, tata!" (= "_____!")
7. Mārcus Quīntusque cōnsistunt. Iūlius: "Ambulāte!" (= "_____!")
8. Quīntus oculōs claudit. Medicus: "Oculōs aperī!" (= "_____ oculōs _____!")

futūrum

herī = diē ante hunc diem (↔ crās)

nōlī }
nōlīte } et inf.

Exercitium quīntum

Exemplum: Mēdus malus servus putātur.

1. Parvulus puer infant dīcuntur.
2. Flūct ventō altiōr fiunt.
3. Aemili et Iūli 'mamm' et 'tat' ab infante appellābuntur.
4. Vi quī tabernam habet tabernāri dīcitur.
5. Venus pessim uxō putātur.
6. Cael ātr fit.
7. Discipulōrum magist Diodōr vocātur.
8. Mēdi amīc Lūdī appellātur.
9. Mārc discipul improb putātur.
10. Hom quī magnam pecūniam habet pecūniōs dīcitur.

Exercitium sextum

1. Mārcus māne dom ad lūdum it.
2. Iūlius dom redit.
3. Iūlius nunc dom est, sed mox dom Rōmam proficiscētur.
4. Mēdus dom iam nōn est: Rōmae enim est.
5. Quīntus dom exīre nōn potest, quod aegrōtat.
6. Pāstor ex campīs dom revertitur.
7. Aemilia dom est et Iūlium exspectat, quī dom redit.
8. Cornēlius dom suā dom Iūlii it.

Exercitium septimum

Exemplum: sermō coniugum / novus infāns / esse
= Sermō coniugum dē novō infante est.

1. medicus / Quīnti dēns / loquī =
2. Mēdus et Lūdīa / patria sua / colloquī =
3. magister / improbus discipulus / epistolam scribere =
4. pāstor / ovis nigra / cōgitāre =
5. Mārcus / magistrī epistula / cōgitāre =
6. Mēdus / dominus suus / nōn loquī =
7. Albīnus et Mēdus / anulī pretium / colloquī =
8. sermō Mēdi Lūdīaeque / rēs futūrae / esse =

ubi? = domī
quō? = domum
unde? = domō

ablātīvus argūmentī
dē cum abl.

(argūmentum -ī n. = id
dē quō sermō est)

CAPITVLVM VNVM ET VICESIMVM

Exercitium primum

1. Syra venit, quod Quīntus eam voc _____.
2. Iūlia laeta est, quia pater eam laud _____.
3. Quamquam magister multa doc _____, Mārcus nihil scit.
4. Mārcus nihil scit, quod in lūdō dorm _____.
5. Omnēs discipulī improbī sunt: nam in lūdō dorm _____, neque magistrō pār _____.
6. Mārcō tergum dolet: magister enim eum virgā verber _____.
7. Sextō autem omnia membra dolent: Mārcus enim et Titus eum in viā puls _____.
8. Sextus ōs Mārcī pugnō puls _____, sed deinde Mārcus et Titus eum humī ten _____.
9. Puerī ūmidī sunt, quod per imbrem ambul _____.
10. Mārcus vestibis sordidīs in villam intrat, quod per imbrem ambul _____ et humī iac _____.
11. Nunc Mārcus mundus est: vestem enim mūt _____.
12. Ancillae dominam, quam iam voc _____, iterum vocant: nōn enim aud _____.

Exercitium secundum

1. Mārcus: "Sordidus sum, pater, quod per imbrem ambulāv _____".
2. Iūlius: "Nōn solum per imbrem ambulāv _____, sed etiam humī iacu _____, Mārce!"
3. Mārcus: "Nōn solum ego humī iacu _____, sed etiam Sextus et Titus humī iacu _____".
4. Iūlius: "Cūr vōs omnēs humī iacu _____?"
5. Mārcus: "Quia cum Sextō pugnāv _____".
6. Iūlius: "Tūne solum cum Sextō pugnāv _____?"
7. Mārcus: "Ego et Titus Sextum pulsāv _____".
8. Iūlius: "Cūr tam improbī fu _____? Indignum est duōs puerōs cum ūnō pugnāre".
9. Mārcus: "Primum Sextus mē pugnō pulsāv _____, deinde nōs eum pulsāv _____".
10. Iūlius: "Iam satis dē indignā pugnā vestrā audīv _____.
Fu _____ ne bonus discipulus in lūdō?"

~it ~erunt
[1] -āvit -āvērunt
[2] -uit -uērunt
[4] -īvit -īērunt

~ = thema perfectī
(thema -atis n.: prior ver-
bī pars, ad quam variae
litterae vel syllabae ad-
duntur)

perfectum āctīvī
1. ~ī ~imus
2. ~istī ~istis
3. ~it ~erunt

11. Mārcus: "Certē fu _____: nam magister mē laudāv _____".
12. Iūlius: "Quid magister vōs docu _____?"
13. Mārcus: "Multa docu _____; sed ego sōlus bene scrīps _____: cēterī prāvē scrīps _____".
14. Iūlius: "Quid scrīps _____, Mārce?"
15. Mārcus: "Sententiam scrīps _____ quam magister dictāv _____, Sextus et Titus magistrō nōn pārū _____, ergō magister eōs verberāv _____".
16. Iūlius: "Tēne quoque magister pūnīv _____?"
17. Mārcus: "Ego magistrō pārū _____, ergō mē nōn pulsāv _____; Sextus vērō et Titus in lūdō dormīv _____".
18. Iūlius: "Nōne tū quoque in lūdō dormīv _____?"
19. Mārcus: "Ego oculīs clausīs magistrum recitantem audīv _____".
20. Iūlius, dē Mārcī verbīs dubitāns: "Ī nunc in cubiculum tuum, quod vestem sordidam nōndum mūtāv _____".

Exercitium tertium

Exemplum: Mārcus magistrum nōn salūtāvit.
= Magister ā Mārcō salūtātus nōn est.

1. Magister Sextum laudāvit. =
2. Ancillae dominam salūtāvērunt. =
3. Aemilia Iūliam audīvit. =
4. Magister discipulōs verberāvit. =
5. Iūlia parentēs vocāvit. =
6. Rōmānī hostium castra oppugnāvērunt. =
7. Magister initium librī recitāvit. =
8. Neptūnus mare tranquillum turbāvit. =

Exemplum: Magister ā Titō salūtātus est.
= Titus magistrum salūtāvī.

9. Magister ā discipulīs audītus nōn est. =
10. Discipulī ā magistrō pūnītī sunt. =
11. Iūlia ā Mārcō pulsāta est. =
12. Ancillae ā dominā vocātae sunt. =
13. Mārcus ā magistrō verberātus est. =
14. Iūlia ā patre laudāta est. =
15. Dominī ā servīs salūtātī sunt. =
16. Mare ā deō īrātō turbātum est. =

III persōna
actīvī
~it ~ērunt

passīvī
-us -a -um est
-ī -ae -a sunt

Exercitium quārtum

Exemplum: Magister: "Mārcus improbus fuit".
= Quid ait magister? Magister dicit 'Mārcum improbum fuisse'.

1. Magister: "Mārcus prāvē scrīpsit". =
2. Magister: "Mārcus male computāvit". =
3. Magister: "Omnēs discipulī in lūdō dormīvērunt". =
4. Magister: "Mārcus et Titus discipulī improbī fuērunt". =
5. Magister: "Sextus bene recitāvit". =

Iūlius: "Medicum vocāvī".
= Quid ait Iūlius? Iūlius dicit 'sē medicum vocāvisse'.

6. Iūlius: "Bene dormīvī". =
7. Iūlius: "Fīliam laudāvī". =
8. Iūlius: "In hortō ambulāvī". =
9. Iūlius: "Epistulam scrīpsī". =
10. Iūlius: "Servōs vocāvī". =

Aemilia: "Mēdus (: is) malus servus fuit".
= Quid ait Aemilia? Aemilia dicit 'Mēdum (: eum) malum servum fuisse'.

11. Aemilia: "Medicus (: _____) stultus fuit". =
12. Aemilia: "Ancillae (: _____) Quīntum nōn audīvērunt". =
13. Aemilia: "Līberī (: _____) longum tempus dormīvērunt". =
14. Aemilia: "Aemilius (: _____) hostium castra oppugnāvī". =
15. Aemilia: "Iūlia (: _____) cum Syrā in hortō ambulāvī". =

Exercitium quīntum

Exemplum: Iūlius: "Magister Mārcum laudāvit".
= Quid dicit Iūlius? Iūlius 'magistrum Mārcum laudāvisse' (= 'Mārcum ā magistrō laudātum esse') dicit.

1. Iūlius: "Domina ancillās vocāvit". =
2. Iūlius: "Bōs īrātus Mārcum cornū pulsāvit". =
3. Aemilius: "Hostēs Rōmānōrum castra oppugnāvērunt". =
4. Iūlius: "Magister discipulōs pūnīvit". =
5. Iūlius: "Mārcus haec verba nōn scrīpsit". =
6. Iūlius: "Servī dominam nōn audīvērunt". =
7. Iūlius: "Probās ancillās domina laudāvit". =
8. Iūlius: "Mārcus Iūliam verberāvit". =

acc. cum inf. perfectī

acc. cum inf. perfectī
actīvī et passīvī

acc. cum inf. perfecti
passivi

Exercitium sextum

Exemplum: Magister: "Mārcus pūnītus est".
= Quid dicit magister? Magister 'Mārcum pūnītum esse' dicit.

1. Magister: "Sextus laudātus est". =
2. Magister: "Discipulī improbī verberātī sunt". =
3. Magister: "Vocābula ā Mārcō male scrīpta sunt". =
4. Magister: "Litterae ā Mārcō foedē scrīptae sunt". =
5. Magister: "Discipulī virgā pulsātī sunt". =
6. Iūlius: "Ancillae ā dominā vocātae sunt". =
7. Iūlius: "Is ā magistrō laudātus est". =
8. Iūlius: "Ea ā servīs discēdentibus salūtāta est". =

Exercitium septimum

Exempla: Iūlius: "Dāvum vocāvī". = Iūlius 'sē Dāvum vocāvisse' dicit.

Dāvus: "Ā dominō vocātus sum". = Dāvus 'sē ā dominō vocātum esse' dicit.

Ancillae: "Dominam audīvimus". = Ancillae 'sē dominam audīvisse' dīcunt.

1. Magister: "Ā discipulīs intransibitibus salūtātus sum". =
2. Magister: "Discipulōs improbōs verberāvī". =
3. Discipulī: "Ā magistrō verberātī sumus". =
4. Iūlia: "Ab ancillīs vocāta sum". =
5. Ancillae: "Iūliam vocāvimus". =
6. Mārcus: "Ā servō excitātus sum". =
7. Dāvus: "Mārcum excitāvī". =
8. Servī: "Ā dominō audītī nōn sumus". =
9. Ancillae: "Ā dominā vocātae sumus". =
10. Mārcus: "Bonus discipulus fuī, pulchrē scrīpsī et bene computāvī". =

Exercitium octāvum

Exempla: Magister: "(Ego) bene recitō". = Magister 'sē bene recitāre' dicit.

Discipulī: "(Nōs) bene computāmus". = Discipulī 'sē bene computāre' dīcunt.

Iūlius: "Servus meus abest". = Iūlius 'servum suum abesse' dicit.

sē (acc.: m. et f., sing.
et plūr.)

Iūlius: "(Ego) servum meum quaerō". = Iūlius 'sē servum suum quaerere' dicit.

1. Mārcus: "Rēctē numerō". =
2. Mīlitēs Rōmānī: "Germānōs nōn timēmus". =
3. Iūlius: "Servum meum nōn reperiō". =
4. Mārcus: "Ā magistrō semper reprehendor". =
5. Albīnus: "Ānulōs ac gemmās vēndō". =
6. Albīnus: "Ōrnāmenta mea pulcherrima sunt". =
7. Ancillae: "Saepe ā dominā laudāmur". =
8. Nautae: "Nūbēs ātrās procul intuēmur". =
9. Iūlius: "Nummōs meōs nōn reperiō". =
10. Aemilius: "Ducī semper pāreō". =
11. Iūlius: "Fīlius meus ā medicō nōn sānātur". =
12. Servī: "Pecūniam dominī nōn habēmus". =

Exercitium nōnum

1. Magister discipulīs "Herī" inquit "nōn solum mihi nōn pārū _____, sed etiam per imbrem ambulāv _____ et in viā pugnāv _____. Nōnne rēctē dīcō?"
2. Sextus: "Ego tibi pārū _____, magister, et litterae meae ā tē laudāt _____".
3. Sextus dicit 'sē magistrō pārū _____, et litterās suās ab eō laudāt _____'.
4. Magister: "Vērum est quod dīcis, Sexte, sed tū quoque in lūdō dormīv _____ et ā mē verberāt _____".
5. Mārcus rīdēns: "Sextus, discipulus 'optimus' herī improbus fu _____, et ā magistrō pūnīt _____. Hahaha!"
6. Mārcus 'Sextum discipulum improbum fu _____, et ā magistrō pūnīt _____' dicit.
7. Sextus irātus: "Herī tē pugnō pulsāv _____, Marce: nōn satis tibi fuit?"
8. Magister: "Cūr in viā pugnāv _____, puerī?"
9. Sextus: "Quia Mārcus et Titus mātrem meam 'turpem' appellāv _____, et ipse 'barbarus' ab iīs appellāt _____".
10. Mārcus Titusque: "Mātrem tuam 'turpem' nōn appellāv _____, sed certē tē 'barbarum' vocāv _____, quod fortis et stultus es ut barbarī".
11. Magister: "Nōn solum improbī discipulī, sed etiam improbī puerī fu _____, Mārce et Tite! In lūdō mihi nōn pārū _____, et in viā duo cum ūnō pugnāv _____".

perfectum activi
et passivi
herī = diē ante hunc
diem (↔ crās)

12. Mārcus et Titus: “Tū ā nōbīs nōn minus quam ā Sextō, quī tē recitante item dormīv _____, audīt _____”.
13. Magister: “Tamen Sextus rēctē scrīps _____, vōs autem prāvē scrīps _____, neque ā mē laudāt _____”. Magister ‘Sextum rēctē scrīps _____’ dīcit.
14. Mārcus: “‘Sextum ā tē laudāt _____’ dīcis. Sed aspice eius tabulam!”
15. Magister tabulam aspiciēns: “Ego hās litterās herī nōn laudāv _____, nam foedae sunt”.
16. Sextus: “Tabulae herī ā tē mūtāt _____, Mārce, mē humī iacente”.
17. Sextus ‘tabulās ā Mārcō mūtāt _____’ dīcit.
18. Mārcus et Titus: “Nōs quoque humī iacu _____: ergō tabulās nōn mūtāv _____”.
19. Sextus: “At vōs mē tenu _____, Vōs tabulās mūtāv _____ putō, atque id vōbīs dēmōnstrābō”.
20. Mārcus, quī tabulās mūtāv _____, ‘sē tabulam suam sēcum nōn habēre’ dīcit.

Exercitium decimum

Exemplum: Nox obscura erat: nulla luna caelum illustrabat. Tum fulgur caelum illustravit.

1. Rōmānī in castrīs erant: nūllus hostis cernē _____. Tum hostēs castra oppugnā _____.
2. Discipulī in lūdō sedē _____, cum Mārcus intrā _____, neque magistrum salutā _____.
3. Puerī in viā ambulā _____, cum tonitrum audī _____.
4. Tonitrus audī _____ ā puerīs, quī domum redī _____.
5. Iūlia in hortō canē _____. Tum ā Mārcō pugnō pulsā _____.
6. Mārcus et Quīntus in hortō lūdē _____. Tum Iūlius ā Mārcō vocā _____.
7. Iūlius Mārcum audī _____, quī perterritus clamā _____, quia Quīntus humī iacē _____, neque sē movē _____.
8. Discipulī in lūdō dormi _____: ergō magister eōs verberāv _____.
9. Mīlitēs in castrīs dormi _____, cum clamōrem audī _____.
10. Aemilia in atriō e _____. Tum ab Iūliā vocā _____.

*praeteritum perfectum
et praeteritum imperfectum*

CAPITVLVM ALTERVM ET VICESIMVM**Exercitium primum**

Exemplum: Hostēs ad castra veniunt, quod ea oppugnāre volunt.
= Hostēs castra oppugnātum veniunt.

1. Iūlius in hortum exit, quod ambulāre vult. =
2. Iūlia in cubiculum it, quod dormire vult. =
3. Cornēlius ad villam Iūliū venit, quod eum salutāre vult. =
4. Dominus ad servōs accēdit, quod pecūniam ab iīs postulāre vult. =
5. Puerī ad lacum veniunt, quod lavārī volunt. =

Exercitium secundum

Exemplum: Difficile est vōcem infantis audīre.
= Vōx infantis difficilis est audītū.

1. Facile est hoc nōmen dīcere. =
2. Facile nōn est facere quod dīcis. =
3. Litterās Graecās legere difficile est. =
4. Facilius est hoc dicere quam facere. =

Exercitium tertium

Exemplum: Postquam / Quia canis vinctus est, tabellārius in villam intrat.
= Canē vinctō, tabellārius in villam intrat.

1. Postquam catēna ā cane rupta est (= _____), tabellārius territus neque recēdere neque prōcēdere potest.
2. Quia canis solūtus est (= _____), tabellārius irātus timet.
3. Postquam Mēdus ab Aemiliā vocātus est (= _____), Iūlius baculum sūmit.
4. Quia ānulus ā Mēdō ēemptus est (= _____), Lūdīa laeta est.
5. Postquam urbs ab hostibus oppugnāta est (= _____), exercitus Rōmānus vocātus est.
6. Postquam discipulī verberātī sunt (= _____), magister librum iterum recitat.

supinum I
≈um
≈ = thema supīnī

supinum II
≈ū

facere fēcisse factum
legere lēgisse lēctum

ablātīvus absolūtus
3: cum participiō perfectī

7. Postquam ancillae monitae sunt (= _____),
Aemilia in hortum exit.
8. Quia pallium ā cane scissum est (= _____),
tabellārius irātus discēdit.

Exercitium quārtum

1. Castr___ expugnāt___, mīlitēs improbī fugiunt.
2. Mārc___ et Tit___ pūnīt___, magister Sextum laudat.
3. Verb___ rēctē scrīpt___, Sextus ā magistrō laudātur.
4. Can___ iterum vīnct___, tabellārius tranquillus est.
5. Tabul___ inter pugnam mūtāt___, Mārcus domum redit.
6. Nōmin___ medicī audīt___, Quīntus horret.
7. Libr___ recitāt___, magister discipulōs verberat.
8. Mult___ margarīt___ ā virīs ēmpt___, fēminae gaudent.
9. Līber___ salūtāt___, Iūlius in ātrium intrat.
10. Stil___ inter pugnam ā Sextō rupt___, Mārcus scrībere nōn potest.

Exercitium quīntum

Perfecta in ablātīvōs absolūtōs mūtā.

Novus diēs est. Discipulī in lūdō sedent, magistrō librum recitante. Postquam initium librī recitātum est, magister dicit: “Hodiē novam sententiam in tabulīs vestrīs scrībētis”. Postquam haec verba dicta sunt, magister sententiam dictat. Discipulī magistrum dictantem audiunt et tabulās suās, postquam sententiae scrīptae sunt, eī dant. Sextus et Titus tōtam sententiam scrīpsērunt, sed Mārcus, quia calamus ā Sextō ruptus est, initium tantum scrīpsit.

Magister sententiās Sextī et Titī aspicit et, postquam iī laudātī sunt, sententiam quoque Mārcī legit. Mārcus, quia Sextus et Titus ā magistrō nōn pūnītī sed laudātī sunt, irātus tabulam ostendit, ‘sē quoque rēctē scrīpsisse’ dīcēns. Magister vērō, postquam Mārcī verba audīvīt, ‘eum nōn solum prāvē scrīpsisse, sed etiam falsa dīxisse’ dicit. Tum ergō Mārcus, quī tabulās inter pugnam mūtāvit: “Nōnne vidēs nōmen Sextī in hāc tabulā scrīptum esse, magister?” inquit: “Sextī est haec tabula: ergō nōn ego, sed Sextus prāvē scrīpsit”.

ablātīvus absolūtus
3: cum participiō perfectī

ablātīvus absolūtus
3: cum participiō perfectī

Exercitium sextum

Exemplum: ānulus ferreus = ānulus ex ferrō

1. lectīca lignea =
2. nummus aureus =
3. catēnae ferreae =
4. ōstium ligneum =
5. ānulī ex aurō =
6. gladius ex ferrō =
7. tabula ex lignō =
8. speculum ex aurō =

Exercitium septimum

1. _____, _____, dictum
2. _____, ēmisse, _____
3. scindere, _____, _____
4. _____, _____, monitum
5. _____, terruisse, _____
6. posse, _____
7. claudere, _____, _____
8. _____, _____, apertum
9. solvere, _____, _____
10. _____, vēnisse
11. _____, _____, pulsum
12. _____, rūpisse, _____
13. vincīre, _____, _____

ablātīvus māteriaē
ex / ē cum abl.

-eus -ea -eum

CAPITVLVM VICESIMVM TERTIVM

Exercitium primum

1. Iūlius, quī hominem _____ (= pūniet), baculum sūmit.
2. Aemilia: "Quem hominem _____ (= verberābis), Iūli? Num Mārcum?"
3. Iūlius: "Servum improbum _____ (= verberābō), quī pecūniam meam habet".
4. Aemilia, quae ancillās _____ (= vocābit), in hortum exit.
6. Lȳdia: "Nōnne hunc ānulum gemmātum mihi _____ (= emēs), Mēde?"
5. Mēdus pecūniam prōmit quā ānulum gemmātum _____ (= emet).
7. Mēdus: "Certē hunc ānulum tibi _____ (= emam), Lȳdia, amīca mea, quod tē amō".
8. Tabellārius: "Retinē canem tuum, iānitor, quī catēnam _____ (= rumpet)".
9. Ancillae pecūniam prōmunt quā pānem _____ (= ement).
10. Discipulī: "Posthāc bonī discipulī _____ (= erimus), magister, ac tibi _____ (= pārēbimus). Hoc tibi prōmittimus!"
11. Aemilia: "Novum īnfantem mox _____ (= habēbō)".
12. Fēmina quae īnfantem _____ (= habēbit) multum laetātur.

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlius: "Crās quoque Mārcus in lūdō dormiet".

= Iūlius 'crās quoque Mārcum in lūdō dormitūrum esse' dicit.

1. Aemilia: "Iūlia mox dormiet". =
2. Magister: "Crās quoque Sextus rēctē, Mārcus vērō prāvē scribet". =

participium futūrī

≈ūrus -a sum, es, est
≈ūrī -ae sumus, estis,
sunt

*acc. cum inf. futūrī
activī*

≈ūrum -am -um } esse
≈ūrōs -ās -a }

3. Aemilia: "Ancillae aquam ex impluviō sument". =
4. Mīlitēs: "Hostēs mox castra oppugnābunt". =
5. Fēminae: "Virī ōrnāmenta ement". =
6. Iūlius: "Servus ad magistrum epistulam feret". =
7. Servī: "Ancillae dominam vocābunt". =
8. Iūlius: "Posthāc servus Mārcum ad lūdum dūcet". =

Exercitium tertium

Exemplum: Mārcus: "Numquam iterum in viā pugnābō".
= Mārcus 'sē numquam iterum in viā pugnātūrum esse' dicit.

1. Dāvus: "Iānuam clāve claudam". =
2. Mārcus: "Posthāc magistrō pārēbō". =
3. Iānitor: "Canem catēnā vinciam". =
4. Iūlius: "Epistulam ad magistrum scrībam". =
5. Quīntus: "Mox sānus erō". =
6. Aemilia: "Bona erō māter, et infāntem vāgientem audiam". =
7. Magister: "Bonōs discipulōs laudābō, malōs vērō pūniam". =
8. Ancillae: "Mox in cubiculīs dormiēmus". =
9. Iūlia: "Patrem semper 'tatam' vocābō". =
10. Mīlitēs: "Crās hostium castra oppugnābimus". =

Exercitium quārtum

Exemplum: Iūlius: "Bonī discipulī ā magistrō laudābuntur".
= Quid dicit Iūlius? Iūlius 'bonōs discipulōs ā magistrō laudātūrum irī' dicit.

1. Aemilia: "Improbī servī ā dominō verberābuntur". =
2. Mīlitēs: "Castra ab hostibus oppugnābuntur". =
3. Iānitor: "Catēna ā cane iterum rumpētur". =
4. Iūlius: "Iānuā ā servō clāve claudētur". =
5. Magister: "Sententia ā Mārcō prāvē scrībētur". =
6. Magister: "Librī Graecī ab optimīs discipulīs legentur". =
7. Iūlius: "Mēdus sevērē pūniētur". =
8. Iūlius: "Epistula ā servō ferētur". =
9. Dux: "Oppidum ā Germānīs oppugnābitur". =
10. Aemilia: "Vestēs novae ab ancillis ementur". =

acc. cum inf. futūrī
āctīvī

acc. cum inf. futūrī
passīvī
≈um irī

Exercitium quīntum

Exemplum: Iūlius Mārcum putat crās improbum: esse / fuisse / futūrum esse.

1. Aemilius dicit 'herī castra ab hostibus: oppugnārī / oppugnātum irī / oppugnāta esse'.
2. Syra dicit 'Iūliam nunc ā Mārcō: pulsātam esse / pulsārī / pulsātum irī'.
3. Iūlius dicit 'crās Dāvum Mārcum ad lūdum: ductum esse / ductūrum esse / ductum irī'.
4. Tabellārius putat herī canem ā iānitōre: solūtum esse / solūtum irī / solvī.
5. Iūlius dicit 'posthāc improbōs servōs ā dominō sevērē: pūnītum irī / pūnītūrōs esse / pūnīrī'.
6. Mārcus videt magistrum epistulam: scrībī / scrīptam esse / scrībere.
7. Quīntus audit ē villā herī Mēdum: fugere / fūgisse.
8. Mēdus Lȳdiae prōmittit 'sē novum dōnum: ēmptum irī / ēmptūrum esse / ēmptum esse'.

Exercitium sextum

Exemplum: Mārcus: "(Ego) bonus discipulus hodiē sum (esse), herī fuī (esse) et crās quoque erō (esse)".
= Mārcus 'sē bonum discipulum hodiē esse, herī fuisse et crās quoque futūrum esse' dicit.

1. Pāstor: "Ovis herī ē campō _____ (fugere), et in silvam _____ (intrāre)". = Pāstor dicit '...'
2. Iūlius: "Mārcus herī in lūdō improbus _____ (esse), et ā magistrō _____ (verberāre)". = Iūlius dicit '...'
3. Aemilia: "Mārcus posthāc magistrō _____ (pārere), ac prōmissum _____ (facere)". = Aemilia putat ...
4. Aemilia: "Hic medicus stultus _____ (esse), neque Quīntum sārē _____ (posse)". = Aemilia putat ...
5. Iūlius: "Posthāc Mārcus in viā nōn sōlus _____ (ambulāre), sed ā Dāvō ad lūdum _____ (dūcere)". = Iūlius dicit '...'
6. Mēdus: "Herī Lȳdiae ānulum _____ (emere)". = Mēdus dicit '...'

infinitivus praesentis,
praeteriti et futuri

7. Ancillae: "Nunc Iūlia in hortō cum cane suā pilā _____ (lūdere) et ā frātre, nīdōs quaerente, _____ (vocāre)". = Ancillae dīcunt '...'
8. Iūlius: "Fortasse crās epistolam ad magistrum _____ (scrībere), eīque 'mē mercēdem solvere nōlle' _____ (dīcere)". = Iūlius dīcit '...'
9. Syra: "Tabellārius herī epistolam _____ (ferre), et Mārcus in cubiculum ā Dāvō _____ (inclūdere)". = Syra dīcit '...'
10. Iānitor: "Posthāc canis duābus catēnīs _____ (vincīre)". = Iānitor putat ...

Exercitium septimum

1. advenīre, _____
2. _____, _____, lātum
3. _____, attulisse, _____
4. legere, _____, _____
5. _____, meruisse
6. facere, _____, _____
7. fugere, _____
8. _____, _____, dēbitum
9. ostendere, _____
10. _____, perdidisse
11. _____, prōmpsisse, _____
12. dūcere, _____, _____
13. _____, _____, inclūsum
14. trādere, _____, _____
15. _____, mīsisse, _____

faciō -iunt
fugiō -iunt

CAPITVLVM VICESIMVM QVARTVM

Exercitium primum

1. Tabellārius: "Nōne _____ audīs, iānitor? Iānuam pulsō, cūr ā _____ nōn aperītur?"
2. Iānitor: "Quis _____ vocat? Quis 'iānuam ā _____ nōn aperīrī' dīcit?"
3. Tabellārius: "_____ Tlēpolemus sum".
4. Iānitor: "Quisnam _____ es, quī sic clāmās?"
5. Tabellārius: "Tlēpolemus sum, Diodōrī tabellārius. Cūr _____ iānuam nōn aperīs, iānitor?"
6. Tlēpolemus '_____ Diodōrī tabellārium esse' dīcit.
7. Iānitor: "_____ nōn crēdō. Cūr ad vīllam vēnistī?"
8. Tlēpolemus: "Epistolam ferō, iānitor. Nōne scīs tabellāriōs epistolās ferre? _____ stultē interrogās, iānitor!"
9. Tlēpolemus 'epistolam ā _____ ferrī' dīcit.
10. Iānitor: "_____ iānitōrēs crēdere nōn solēmus _____ tabellāriīs, quod saepe mentīminī".
11. Tabellārius: "Quīn aperīs, iānitor, _____ que sub tēctum admittīs? Per imbrem ambulāvī, et pedēs _____ dolent. Sub tēctō melius colloquēmur".
12. Tlēpolemus 'pedēs _____ dolēre' dīcit.
13. Iānitor: "_____ tabellāriī semper _____ iānitōrēs dormientēs excitātis. Cūr nōn omnēs eādem hōrā venīre solētis?"
14. Tlēpolemus: "Quia _____ nōn omnēs epistolae ā dominīs simul dantur. Accipe igitur epistolam quam ferō, iānitor, et statim discēdam: id _____ prōmittō".
15. Iānitor: "Nunc _____ aperiam, Tlēpoleme. Sed _____ moneō: canis ferōx hīc est: epistolam igitur _____ dā, et statim ā _____, id est ā _____ et cane meō ferōcī, discēde".

ego	tū
mē	tē
mihi	tibi
mē	tē
nōs	vōs
nōs	vōs
nōbīs	vōbīs
nōbīs	vōbīs
—	—
sē	sibi
sē	sē

Exercitium secundum

Exempla: Puer ūmidus est, quod per imbrem ambulāvīt (ambulāre).

Puer ūmidus erat, quod per imbrem ambulāverat (ambulāre).

- 1a. Quīntus in lectō iacēbat, quod dē arbore _____ (cadere).
- 1b. Quīntus in lectō iacet, quod dē arbore _____ (cadere).

plūsquamperfectum
~erat ~erant
≈us ≈a erat

- 2a. Mārcus verberātus est, quia in lūdō _____ (dormīre) et malus discipulus _____ (esse).
- 2b. Mārcus verberātur, quia in lūdō _____ (dormīre) et malus discipulus _____ (esse).
- 3a. Etiam Sextus et Titus ā magistrō pūniuntur, quod eum recitantem nōn _____ (audīre).
- 3b. Etiam Sextus et Titus ā magistrō pūniēbantur, quod eum recitantem nōn _____ (audīre).
- 4a. Iūlius irātus erat, quod magistrī epistulam _____ (legere).
- 4b. Iūlius irātus est, quod magistrī epistulam _____ (legere).
- 5a. Mārcus clāmat, quod in cubiculum _____ (inclūdere).
- 5b. Mārcus clāmābat, quod in cubiculum _____ (inclūdere).
- 6a. Pāstor timēbat, quia ovis nigra in silvam _____ (intrāre).
- 6b. Pāstor timet, quia ovis nigra in silvam _____ (intrāre).
- 7a. Tabellārius trīstis est, quod canis eius pallium novum dentibus _____ (scindere).
- 7b. Tabellārius trīstis erat, quod canis eius pallium novum dentibus _____ (scindere).
- 8a. Iūlia plōrābat, quod ā Mārcō _____ (pulsāre).
- 8b. Iūlia plōrat, quod ā Mārcō _____ (pulsāre).
- 9a. Lupus ululat, quod ā cane _____ (mordēre).
- 9b. Lupus ululābat, quod ā cane _____ (mordēre).
- 10a. Lȳdia gaudēbat, quod Mēdus ānulum _____ (emere).
- 10b. Lȳdia gaudet, quod Mēdus ānulum _____ (emere).

Exercitium tertium

1. Aemilia: "Cūr Mārcum herī pūnivistī, Iūli?" Iūlius: "Quod in lūdō malus discipulus fue _____: magistrum recitantem nōn audīve _____, et prāvē scrīpse _____".
2. Aemilia: "Quid fēc _____ ceterī discipulī? Fu _____ ne probī?"
3. Iūlius: "Omnēs, praeter Sextum, ā magistrō verberātī sunt, quod dormīv _____; Sextus vērō laudātus est, quod ab eō sententia rēctē scrīpt _____ er _____".

plūsquamperfectum

- actīvī
1. ~eram ~erāmus
2. ~erās ~erātis
3. ~erat ~erant

passīvī

- ~us ~a } eram
erās
~us ~a ~um erat

4. Mārcus: "Iam omnēs ā magistrō pūnīt _____ er _____, pater: cūr igitur mē iterum pūnivistī?"
5. Iūlius: "Quia falsum dīx _____, Mārce, et in viā pugnāv _____".
6. Aemilia: "Quid ais? 'Mārcum pugnāvisse' dīcis?" Aemilia, quae filiū sordidū et cruentū nōn vīd _____, Mārcum pugnāvisse nesciēbat.
7. Mārcus: "Sordidus redī quod in viā pugnāv _____, māter, et humī iacu _____, sed etiam Sextus et Titus sordidī redierunt quod in viā pugnāv _____ et humī iacu _____".
8. Aemilia: "Cūr pugnāvistis, Mārce? Nōne quia tū et Titus prāvē scrīps _____ et ā magistrō reprehēns _____ er _____?"
9. Mārcus: "Sextus quoque ā magistrō reprehēnsus est, quod in lūdō dormīv _____; sed ego et Titus eum pulsāvimus, quod turpia verba nōbīs dīx _____".
10. Aemilia: "Ergō nōn sine causā pater tē pūnivit: in lūdō dormīv _____ et prāvē scrīps _____, in viā pugnāv _____ et nōbīs falsum dīx _____. Verbera meruistī, Mārce!"
11. Māter Sextī: "Fuištīne bonus discipulus herī in lūdō?" Sextus: "Certē, māter. Magister mē laudāvit, quia rēctē computā _____, et litterae ā mē pulchrē scrīpt _____ er _____".
12. Māter Sextī: "Suntne Mārcus et Titus quoque ā magistrō laudātī?" Sextus: "Titus et Mārcus, quī male computā _____, prāvē scrīps _____ et in lūdō dormīv _____, ā magistrō pūnītī sunt".

Exercitium quārtum

1. Iūlius: "Cūr nōbīs _____ (mentīrī), Mārce?"
2. Mārcus: "_____ (mentīrī), quia verbera timēbam; neque falsa sunt omnia quae _____ (loquī): omnēs ā magistrō verberātī sumus!"
3. Mārcus patris verbera timēbat, ergō _____ (mentīrī).
4. Aemilia: "Cūr herī Mēdus Mārcum ad lūdum nōn _____ (comitārī)?"
5. Iūlius: "Quia servus improbus est: pecūniam habet meam, falsa _____ (loquī) et Dāvum accūsāvit".
6. Mēdus enim 'sē pecūniam dominī sūmpsisse' nōn _____ (fatērī).
7. Ceterī servī nōn _____ (mentīrī): "Nōs autem

~ī ~ae } erāmus
erātis
~ī ~ae ~a erant

perfectum verbōrum
dēpōnentium

- vĕrum _____ (loquĭ), domine”.
8. Iŭlius: “Ita est, vŏs vĕrum _____ (loquĭ), et ancillae quoque vĕrum _____ (loquĭ)”.
9. Syra Quĭntum cŏnsŏlārĭ _____ (cŏnārĭ).
10. Mĕdus Lŷdiam ad Albĭnĭ tabernam Rŏmae _____ (comitārĭ).

Exercitium quĭntum

Exemplum: Iŭlius: “Mārcus mentĭtus est”.

= Quid dicit Iŭlius? Iŭlius ‘Mārcum mentĭtum esse’ dicit.

1. Albĭnus: “Mĕdus Lŷdiam ōsculātus est”. =
2. Aemilia: “Ancillae vĕrum locūtae sunt”. =
3. Aemilia: “Servĭ ancillās ad forum herĭ comitātĭ sunt”. =
4. Syra: “Dĕlia dominam in ātrium comitāta est”. =
5. Servus: “Pāstor ‘ovem in silvam intrāvisse’ fassus est”. =
6. Ancilla: “Mĕdus dominum ĩrātum veritus est”. =
7. Syra: “Quĭntus ē lectŏ surgere cŏnātus est”. =
8. Aemilia: “Syra Quĭntum cŏnsŏlāta est”. =

Exercitium sextum

Exemplum: Quĭntĭ pĕs dexter maior est quam pĕs laevus.

= Quĭntĭ pĕs dexter maior est pedē laevŏ.

1. Sextus discipulus melior est quam Mārcus. =
2. Mĕdus fortior quam Dāvus est. =
3. Scūtum gravius est quam pĭlum. =
4. Hasta longior est quam gladius. =
5. Lupus ferŏcior quam canis est. =
6. Mārcus cĕterĭs discipulĭs pĭgrior nŏn est. =
7. Ovis nigra ovibus albĭs peior nŏn est. =
8. Ānulus gemmātus ānulŏ sine gemmā pulchrior est. =
9. Iŭlia Quĭntum Mārcŏ crassiŏrem esse putat. =
10. Syra ‘Mārcum cĕterĭs discipulĭs stultiŏrem nŏn esse’ dicit. =

Exercitium septimum

1. dolĕre, _____
2. _____, cecidisse
3. ĩre, _____

ablātĭvus comparātĭŏnis
(comparātĭŏ -ŏnis f.
< comparāre)

4. redĭre, _____
5. _____, _____, cognitum
6. _____, cupĭvisse
7. frangere, _____, _____
8. _____, reprehendisse, _____
9. lavāre, _____, _____ / _____
10. _____, _____, vĭsum
11. dare, _____, _____
12. mordĕre, _____, _____
13. _____, lŭsisse
14. velle, _____
15. _____, locūtum
16. fierĭ, _____
17. fatĕrĭ, _____
18. _____, veritum
19. patĭ, _____

eŏ eunt
red-eŏ -eunt
cupĭŏ -iunt

CAPITVLVM VICESIMVM QVINTVM

Exercitium primum

1. Iūlius: "Nōlī _____ (mentīrī), Mārce; iam vērum _____ (fatērī)!"
2. Iūlius: "Magistrī epistolam _____ (intuērī), Mārce! Magister 'tē improbum discipulum fuisse' scrīpsit. Iam nōlī falsum _____ (loquī): Dāvum _____ (sequī), quī tē in cubiculum inclūdet".
3. Māter Sextī: "_____ (laetārī), filī mī, quod bonus discipulus in lūdō hodiē fuistī".
4. Quīntus: "Nōlī ē cubiculō _____ (ēgredī), Syra: hīc manē, mēque _____ (cōnsōlārī)!"
5. Syra: "Nōlī _____ (oblīvīscī) mē Iūliam in hortum comitārī dēbere, Quīnte. _____ (opperīrī) paulum".
6. Quīntus: "_____ (pollicērī) tē brevī reditūram esse, Syra!"
7. Iūlia: "Iam venī, Syra! Māla et pira _____ (intuērī) quae tata mihi dedit".
8. Syra: "O, quam fōrmōsa sunt! Ea cum Quīntō _____ (partīrī), quī in lectō iacet, neque surgere potest".
9. Magister: "Post merīdiem in lūdum _____ (revertī), discipulī!"
10. Mārcus: "Nōlīte magistrum timēre, amīcī, sed mē _____ (sequī)".
11. Cornēlius: "Ad vīllam Iūliī mē _____ (comitārī), servī!"
12. Cornēlius: "Mē ante hanc iānuam _____ (opperīrī), servī!"
13. Iūlius: "_____ (laetārī), līberī, quod novam sorōrem mox habēbitis".
14. Iūlia: "Nōlī _____ (proficīscī), pater! Mē in hortum _____ (comitārī), et lūde mēcum!"
15. Mārcus: "Mē _____ (comitārī), Tite et Sexte!" Titus: "_____ (opperīrī), Mārce! Quō īs?"
16. Mārcus: "Mē _____ (sequī), Tite et Sexte; nōlīte ad lūdum statim _____ (revertī)!"
17. Mārcus: "_____ (intuērī) illum nīdum, quī inter folia et rāmōs est, amīcī!"

*imperātīvus verbōrum
dēpōnentium*

-re -minī

[1] -āre -āminī

[2] -ēre -ēminī

[3] -ere -iminī

[4] -īre -īminī

nōlī } *et inf.*
nōlīte }

red-itūrus < red-īre

18. Sextus et Titus: "Ad lūdum īmus, Mārce: nōs _____ (sequī)!"
 19. Mārce: "Hūc _____ (revertī), Sexte et Tite! Lūdum _____ (oblīvīscī)!"
 20. Mārce: "Iam intellegō: magistrum timētis. Vōs igitur se-
 quar, sed māla vestra mēcum _____ (partīrī)!"

Exercitium secundum

1. Cornēlius _____ (Tūsculum) habitat, Thēseus vērō _____ (Athēnae) habitābat.
 2. Cornēlius _____ (Tūsculum) _____ (Rōma) it, Thēseus vērō _____ (Athēnae) _____ (Crēta) nāvīgāvit.
 3. Cornēlius nunc _____ (Rōma) est, Thēseus vērō _____ (Crēta).
 4. _____ (urbs Rōma) multa aedificia sunt, _____ (īnsula Crēta) labyrinthus erat.
 5. Cornēlius _____ (Rōma) _____ (Tūsculum) redit, quod _____ (oppidum Tūsculum) vīvit.
 6. Thēseus _____ (Crēta) _____ (Naxus) nāvīgat.
 7. Thēseus Ariadnam _____ (Naxus) dēseruit. Deinde _____ (īnsula Naxus) _____ (Athēnae) rediit.
 8. Thēseus _____ (urbs Athēnae) iterum est, Ariadna vērō _____ (īnsula Naxus) manet.

Exercitium tertium

Exemplum: Thēseus filum secūtus est et labyrinthī exitum facile repperit.

= Thēseus filum secūtus labyrinthī exitum facile repperit.

1. Iūlius haec locūtus est, atque abiit. =
 2. Thēseus Athēnīs profectus est et Crētā petīvit. =
 3. Multī virī prōmissa sua oblītī sunt, et fēminās sine pecūniā dēseruērunt. =
 4. Mēdus et Lȳdia ex Italiā profectī erant, et in Graeciam nāvīgābant. =
 5. Syra Iūliam in hortum comitāta est, et in Quīntī cubiculum rediit. =

ubi? Athēnīs, Naxī,
 in Crētā
 quō? Athēnās, Naxum,
 ad / in Crētā
 unde? Athēnīs, Naxō,
 ā / ē Crētā

6. Mīlitēs 'sē fortiter pugnātūrōs esse' pollicitī sunt, et in hostēs impetum fēcērunt. =
 7. Iūlius uxōrem ōsculātus est, et Rōmam abiit. =
 8. Mārce 'sē improbum discipulum fuisse' fassus est, et 'sē bonum puerum futūrū esse' prōmīsit. =

Exercitium quārtum

1. iubēre, _____, _____
 2. _____, _____, coeptum
 3. _____, interfēcisse, _____
 4. trahere, _____, _____
 5. _____, dēseruisse, _____
 6. _____, _____, iactum
 7. regere, _____, _____
 8. _____, _____, gestum
 9. _____, petīvisse, _____
 10. reperīre, _____, _____
 11. _____, _____, redditum
 12. _____, relīquisse, _____
 13. occīdere, _____, _____
 14. quaerere, _____, _____
 15. _____, _____, cōnstitūtum
 16. _____, accessisse
 17. cōnspicere, _____, _____
 18. a- cōn- dē-scendere, - _____
 19. _____, secūtum
 20. oblīvīscī, _____
 21. proficīscī, _____
 22. _____, pollicitum

incipiō -iunt
inter-ficiō -iunt

iaciō -iunt

cōn-spiciō -iunt

CAPITVLVM VICESIMVM SEXTVM

Exercitium primum

1. Īcarus, fessus ambul _____, cōnsēdit.
2. Daedalus cōnsilium ē carcere fugi _____ excōgitāvit.
3. Daedalus et Īcarus ad vol _____ parātī sunt.
4. Iūlius dēlectātur leg _____.
5. Mēdus cupidus erat fugi _____.
6. Lȳdia parāta est ad proficisc _____.
7. Puerī lūdum petunt ad disc _____.
8. Sextus in scrīb _____ et in comput _____ impiger est.
9. Mārcus vērō disc _____ cupidus nōn est, et tempus in hortō lūd _____ opperītur.
10. Mārcus artem scrīb _____ nescit, ergō cōnsilium ment _____ excōgitat.
11. Pāstor, ove inventā, finem quaer _____ facit.
12. Mārcus fessus est magistrum aud _____.
13. In vol _____ Īcarus Daedalō audācior fuit.
14. Daedalus dē fugi _____ cōgitat.
15. Ad scrīb _____ calamum habēre necesse est.
16. Ars leg _____ Mārcō difficilis vidētur.
17. Tempus est ē lūdō ēgredi _____ et domum revert _____.
18. In vol _____ nūlla avis celerior est quam aquila.
19. Aqua necessāria est ad vīv _____.
20. Syra, fessa nārr _____, finem dīc _____ facit.

Exercitium secundum

1. Puerī lūdum petunt _____ (discere) causā.
2. Nautae ad _____ (nāvigāre) parātī sunt.
3. Numerōs et litterās discipulī _____ (computāre) et _____ (scrībēre) discunt.
4. Magister finem _____ (scrībēre) facit et epistolam tabellāriō trādīt.
5. Iūlia _____ (lūdēre) causā in hortum exit.
6. Iūlius fessus _____ (legere) librum clausit.
7. Mīlitēs Rōmānī, ducī pārentēs, ad _____ (pugnāre) parātī sunt.
8. In _____ (pugnāre) nūllus exercitus exercitū Rōmānō fortior est.

gerundium

-ndum -ī -ō

[1] -andum -ī -ō

[2] -endum -ī -ō

[3] -endum -ī -ō

[4] -iendum -ī -ō

nārrāre

ad nārrandū

nārrandī

(in / dē) nārrandō

gerundium

9. Mēdus in patriam _____ (nāvīgāre) cupidus est.
 10. Ars _____ (volāre) haud difficilis est, sed Īcarus, arbitrātus sē ad _____ (volāre) parātum esse, cōnsilium patris nōn audīvit, et in _____ (volāre) temerārius fuit.

Exercitium tertium

Exemplum: Daedalus cōnsilium excōgitāvit: fugiendō / fugiendī / in fugiendō.

1. Quīntus nescit artem: ad natandum / natandī / in natandō.
2. Sextus impiger est: computandum / computandī causā / in computandō.
3. Discipulī discunt: audiendō / audiendī / ad audiendum.
4. Cibus necessārius est: ad vīvendum / dē vīvendō / vīvendī.
5. Mēdus cupidus erat: ad fugiendum / fugiendī / fugiendō.
6. Mīlitēs ē castrīs exeunt: in pugnandō / pugnandī causā / pugnandī.
7. Iūlia fessa est: ad lūdendum / in lūdendō / lūdendō.
8. Discipulus sine stilō parātus nōn est: in scribendō / scribendī / ad scribendum.
9. Mīlitēs Rōmānī fortissimī sunt: pugnandī / in pugnandō / pugnandī causā.
10. Discipulus discit sī cupidus est: discendō / discendī / ad discendum.

Exercitium quārtum

Exemplum: Mārcus magistrō piger (esse) vidētur.
 = Magister Mārcum pigrum esse putat.

1. Mēdus Iūliō servus malus esse vidētur. =
2. Iūlia Aemiliae puella pulchra vidētur. =
3. Lingua Graeca discipulīs difficilior vidētur quam lingua Latīna. =
4. Īnsulae Īcarō magnae nōn vidēbantur. =
5. Diodōrus Sextō magister doctus vidētur. =
6. Thēseus Ariadnae pulcherrimus vidēbātur. =
7. Rōmānōrum ducī hostēs fugere videntur. =
8. Nāvis Mēdō celeriter ventīs vehī vidētur. =
9. Magister Mārcō rēctē scribere nōn vidētur. =
10. Titus item Mārcō male scripsisse vidētur. =

11. Dāvus: "Iūlius mihi dominus sevērus nōn vidētur". = Dāvus: "... putō".
12. Quīntus: "Fābula dē Daedalō et Īcarō mihi omnium pulcherrima vidētur". =
13. Iūlia: "Rosae mihi līliīs pulchriōrēs videntur". =
14. Iūlius: "Nōnne tibi Mārcus puer improbus vidētur, Aemilia?" =
15. Aemilia: "Mārcus mihi peior cēterīs puerīs nōn vidētur". =

Exercitium quīntum

Exemplum: Magister Mārcum improbum esse putat.
 = Mārcus magistrō improbus (esse) vidētur.

1. Aemilia Quīntum trīstem esse putat. =
2. Mēdus Iūlium dominum sevērum esse putat. =
3. Tabellārius canem ferōcem esse putat. =
4. Magister Sextum industrium ac prūdentem esse putat. =
5. Syra medicum stultum esse putat. =
6. Lȳdia ānulum gemmātum pulchriōrem esse putat quam ānulum sine gemmā. =
7. Syra Quīntum dormīre putat. =
8. Iūlius Mārcum humī iacuisse putat. =
9. Tabellārius canem catēnam rūpisse putat. =
10. Syra virōs prōmissa sua saepe oblīvīscī putat. =
11. Aemilia Iūlium filiā habēre velle putat. =
12. Syra: "Mārcum cēterīs discipulīs peiōrem nōn esse putō". =
13. Syra: "Nōnne idem putās, Quīnte?" =
14. Quīntus: "Magister Mārcum pessimum discipulum esse putat". =
15. Diodōrus: "Mārcum pessimum omnium discipulōrum esse putō". =

Exercitium sextum

Exemplum: Mīnōtaurus ferōcissimus fuisse dicitur.
 = (Omnēs) dīcunt 'Mīnōtaurum ferōcissimum fuisse'.

1. Mārcus piger esse dicitur. =
2. Medicus stultus esse putātur. =
3. Thēseus Mīnōtaurum interfēcisse dicitur. =
4. Mēdus pecūniam Iūliī sūmpsisse dicitur. =

*nōm. cum inf. pōnitur
 apud dīcitur et putātur*

5. Daedalus labyrinthum aedificāvisse dīcitur. =
6. Mārcus mentītus esse putātur. =
7. (Omnēs) dīcunt 'mārem filiamque pulchrās esse'. =
8. (Omnēs) putant Īcarum temerārium fuisse. =
9. (Omnēs) dīcunt 'tabernāriōs dīvitēs esse'. =
10. (Omnēs) Mēdum pecūniam dominī habēre putant. =
11. (Omnēs) Iūlium Cornēliumque dominōs sevērōs esse putant. =
12. (Omnēs) dīcunt 'Mēdum amīcam Rōmae habēre'. =

Exercitium septimum

1. capere, _____, _____
2. _____, _____, iūctum
3. iuvāre, _____, _____
4. _____, fīxisse, _____
5. movēre, _____, _____
6. _____, _____, mersum
7. accidere, _____
8. _____, invēnisse, _____
9. _____, _____, ustum
10. _____, cōnsēdisse
11. -ficere, - _____, - _____
12. -spicere, - _____, - _____

capiō -iunt

-ficiō -iunt

-spiciō -iunt

CAPITVLVM VICESIMVM SEPTIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Magister iubet discipulōs industriōs esse, tacēre et audīre, primum computāre, deinde sententiam scrībere.

= Magister imperat discipulīs ut industrii sint, taceant et audiant, primum computent, deinde sententiam scrībant.

1. Iūlius servum venīre iubet. =
2. Dux mīlitēs fortiter pugnāre iubet. =
3. Aemilia ancillās rosās sūmere et in aquā pōnere iubet. =
4. Iūlius colōnum mercēdem solvere iubet. =
5. Magister discipulōs surgere et stāre iubet. =
6. Daedalus Īcarum in mediō aere volāre iubet. =
7. Iūlius pāstōrem ovēs ab agrīs prohibēre iubet. =
8. Pāstor canem ovem nīgram invenīre iubet. =
9. Iūlius servōs lectīcam vehere et saccōs portāre iubet. =
10. Iūlius pāstōrem lupum cavēre iubet. =

Exercitium secundum

1. Mēdus ā Lȳdiā postulat ut sēcum in Graeciam _____ (nāvīgāre).
2. Lȳdia Chrīstum ōrat ut omnēs in nāve _____ (servāre): "Tē ōrō ut nōs _____ (servāre), Domine, neque flūctūs nāvem _____ (mergere)".
3. Gubernātor nautīs imperat ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam _____ (haurīre): "Vōbīs imperō ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam celeriter _____ (haurīre)".
4. Nautae: "Audīvistisne, amīcī? Gubernātor nōbīs imperat ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam _____ (haurīre)".
5. Mercātor: "Tē ōrō, Neptūne, ut mercēs meās _____ (servāre), neque in marī _____ (perdere)".
6. Mercātor Neptūnum ōrat ut mercēs suās _____ (servāre), neque in marī _____ (perdere).
7. Mēdus: "Tē moneō ut fortis _____ (esse), Lȳdia, et altōs flūctūs _____ (cavēre)".

- [1] -et -ent
[2] -eat -eant
[3] -at -ant
[4] -iat -iant

praesēns coniūctīvī
āctīvī

- [1] -em -ēmus
-ēs -ētis
-et -ent
[2] -eam -eāmus
-eās -eātis
-eat -eant
[3] -am -āmus
-ās -ātis
-at -ant
[4] -iam -iāmus
-iās -iātis
-iat -iant

sim sīmus
sīs sītis
sit sint

8. Quīntus: “Magister mē monēre solet ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), neque discipulus piger _____ (esse), ut Mārcus”.
9. Magister: “Cūrā, Quīnte, ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), neque discipulus piger _____ (esse), ut Mārcus”.
10. Magister: “Vōs quoque, Sexte et Tite, moneō ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), nēve discipulī pigrī _____ (esse). Cavēte igitur nē in scrībendō et computandō menda _____ (facere)”.
11. Sextus et Titus: “Opus nōn est nōs monēre ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), magister, quod discipulī pigrī nōn sumus”.
12. Magister: “Vērum vōs quoque herī in lūdō dormīvistis et in viā pugnāvistis: cūrāte igitur nē posthāc in lūdō _____ (dormīre), nēve in viā iterum _____ (pugnāre)”.
13. Mārcus: “Ego vērō cūrābō ut magistrum minus sevērū _____ (habēre): ā patre postulābō ut mē ad alium magistrum _____ (mittere)”.
14. Quīntus: “Nōlī stultē loquī, Mārce, sed cūrā ut melior discipulus _____ (esse), sicut Diodōrus magister cūrāre solet ut nōs omnēs _____ (discere)”.
15. Magister: “Sī vīs, postulā ut pater ad alium magistrum tē _____ (mittere), Mārce, quī item tē, ut discipulum pigrum, certē verberābit; ego vērō cūrābō ut pater tuus mercēdem dēbitam mihi _____ (solvere)”.

Exercitium tertium

1. Medicus cūrāt ut aegrī _____ (sānāre).
2. Gubernātor imperat ut mercēs in mare _____ (iacere) et aqua _____ (haurīre).
3. Nautae labōrant nē nāvīs flūctibus _____ (mergere).
4. Dux: “Vōbīs imperō ut nocte ē castrīs _____ (ēgredī), mīlitēs, neque ab hostibus _____ (capere)”.
5. Mīles ad aliōs mīlitēs: “Dux nōbīs imperat ut nocte ē castrīs _____ (ēgredī), amīcī, neque ab hostibus _____ (capere)”.

praesens coniunctivī
passivī

- [1] -er -ēmur
-ēris -ēminī
-ētur -entur
- [2] -ear -eāmur
-eāris -eāminī
-eātur -eantur
- [3] -ar -āmur
-āris -āminī
-ātur -antur

6. Dux: “Cavēte nē _____ (vidēre) nēve _____ (audīre), mīlitēs”.
7. Mīlitēs ad aliōs mīlitēs: “Audīvistisne, amīcī? Dux monet ut caveāmus nē _____ (vidēre) nēve _____ (audīre) ab hostibus”.
8. Mēdus: “Ā tē postulō ut mēcūm in Graeciam _____ (proficīscī), Lȳdia”.
9. Lȳdia: “Cūr ā mē postulās ut tēcūm _____ (proficīscī), Mēde?”
10. Mēdus: “Quia tē amō, et cūrō ut mēcūm in patriā nostrā _____ (laetārī)”.
11. Dāvus: “Cūrā ut bene _____ (lavāre), Mārce”.
12. Mārcus: “Ego cūrābō ut bene _____ (lavāre), tū vērō cūrā ut Quīntus _____ (excitāre)”.
13. Tabellārius: “Cavē, iānitor, nē canis _____ (solvere), nēve ego ab eō _____ (mordēre)”.
14. Iānitor: “Ipse cavēre dēbēs nē ā cane _____ (mordēre), amīce: nōnne legere scīs? Hīc scrīptum est: ‘Cavē canem’”.
15. Tabellārius: “Iānitōrum officium est cūrāre ut canēs _____ (vincīre), neque tabellārīi, quī inimīcī nōn sunt, ā canibus _____ (mordēre)”.

Exercitium quārtum

Exemplum: Iūlius colōnōs monet: “Agrōs bene colite! Nōlīte negligentēs esse!”
= Iūlius colōnōs monet ut agrōs bene colant nēve negligentēs sint.

1. Iūlius servīs imperat: “Pāstōremprehendite et tenēte!” =
2. Iūlius Dāvō imperat: “Mārcum ad lūdum comitāre!” =
3. Ā tē postulō, māter: “Mīhi crēde!” =
4. Vōs moneō: “Industriē labōrāte, et dominō semper pārēte!” =
5. Iūlia patrem ōrat: “Venī in hortum! Nōlī proficīscī!” =
6. Tē ōramus, magister: “Nōlī nōs verberāre!” =
7. Vōs moneō, puerī: “Tacēte, ac mē audīte!” =
8. Magister ab Iūliō postulat: “Mārcum pūnī et mercēdem dēbitam solve!” =
9. Thēseus civēs monet: “Laetāminī! Nōlīte iam Mīnōtaurum timēre!” =

- [4] -iar -iāmur
-iāris -iāminī
-iātur -iāntur

10. Daedalus Īcarum monet: "Nōlī temerārius esse!" =
 11. Tē moneō, Quīnte: "Cautus estō! Nōlī Īcarum imitārī!" =
 12. Vōs ōrō, māter et pater: "Nōlīte mē pūnīre! Nōlīte mē in cubiculum inclūdere!" =

Exercitium quīntum

Verba dīcendī (*dīcere*, et cēt.), verba sentiendī (*vidēre, audīre, sentiēre; putāre, arbitrārī*, et cēt.), verba affectuum (*gaudēre, laetārī, dolēre*, et cēt.), verba voluntātis (*velle, nōlle, cupere; iubēre*) + *acc. et inf.*

Verba postulandī et cūrandī (*postulāre, ōrāre, cūrāre, monēre, cavēre, imperāre, labōrāre, efficere, facere*, et cēt.) + 'ut' / 'nē' et *coni.*

Exempla: Diodōrus dīcit ... – Mārcus piger est.
 = Diodōrus dīcit 'Mārcum pigrum esse'.
 Diodōrus monet ... – Mārcus piger nōn est.
 = Diodōrus monet Mārcum nē piger sīt.

1. Diodōrus monet ... – Discipulī rēctē scrībunt. =
2. Syra putat ... – Medicus stultus est. =
3. Quīntus audit ... – Canis lātrat. =
4. Magister postulat ... – Mercēs ab Iūliō solvitur. =
5. Mēdus vult ... – Lȳdia in Graeciam proficīscitur. =
6. Quīntus gaudet ... – Medicus abiit. =
7. Cīvēs laetantur ... – Thēseus Mīnōtaurum necāvit. =
8. Daedalus monet ... – Īcarus nōn altē volat. =
9. Ariadna efficit ... – Thēseus labyrinthī exitum reperit. =
10. Gubernātor imperat ... – Mercēs in mare iaciuntur. =
11. Iūlius vīdit ... – Mārcus sordīdus est. =
12. Dux cavet ... – Hostēs in castra nōn intrant. =
13. Agricolaē labōrant ... – Agrī bene arantur. =
14. Quīntus sentit ... – Medicus pedem tangit. =
15. Syra arbitrātur ... – Omnēs virī prōmissa sua oblīvīscuntur. =
16. Colōnus ōrat ... – Dominus sevērus nōn est. =
17. Magister iubet ... – Discipulī sententiam scrībunt. =
18. Quīntus dolet ... – (Is [: Quīntus]) exīre nōn potest. =
19. Iūlius monet ... – Colōnī neglegentēs nōn sunt. =
20. Aemilia nōn vult ... – Iūlius Mārcum verberat. =

acc. cum inf. pōnitur apud:

verba dīcendī
 verba sentiendī
 verba affectuum
 verba voluntātis

voluntās -ātis f. < velle
 affectus -ūs m.

ut / nē cum conī. pōnitur apud:

verba postulandī
 verba cūrandī

Exercitium sextum

Exemplum: Novus infāns liberōrum numerum auget: liberōrum numerus augētur (= crēscit).

1. Medicus Quīntum _____ (sānāre): Quīntus _____ (sānāre).
2. Mārcus vestem _____ (mūtāre). Mārcī vultūs color _____ (mūtāre).
3. Improbus vir silvam _____ (ūrere): silva _____ (ūrere).
4. Amor coniugum tempore nōn _____ (minuere), sed _____ (augēre): tempus amōrem coniugum nōn _____ (minuere), sed _____ (augēre).
5. Ovēs _____ (pāscere): pāstor ovēs _____ (pāscere).
6. Ventus nōn crēscit, sed _____ (minuere).
7. Aestāte agricolārum labor _____ (augēre).
8. Sōl Īcarī pennās _____ (ūrere): Īcarī pennae _____ (ūrere).

Exercitium septimum

Exemplum: Iūlius ex villā rūs it. Nunc Iūlius iam rurī est, sed post duās hōrās rūrē ad villam redībit.

1. Iūlia: "Quō it tata? Cūr nōn h_____ manet et mēcum in hortō lūdīt?"
2. Aemilia: "Pater dom_____ exit et Rōmam it, quod ill_____ negōtia cūrāre dēbet".
3. Iūlia: "Sed nūper Rōmā (= ill_____) h_____ (= dom_____) vēnit. Cūr iterum proficīscitur? Quandō redībit?"
4. Aemilia: "Post trēs diēs pater ill_____ dom_____ revertētur".
5. Iūlia: "... Et dom_____ simul lūdere poterimus!"
6. Aemilia: "Etiam r_____ ire poteritis; sed r_____ dom_____ redīre oportēbit ante vesperum".
7. Iūlia: "R_____ plūrēs flōrēs sunt quam h_____, in hortō. Tū quoque ill_____ mē comitāre, mamma!"
8. Aemilia: "H_____ manēre oportet, mea Iūlia, quod dom_____ multa negōtia mihi sunt".
9. Iūlia: "Sed ill_____ etiam multae avēs esse solent, quae pulchrē canunt. Praetereā r_____ (= ill_____) ante vesperum h_____ (= dom_____) redībimus, ac tibi, negōtia cūrantī, auxilium dābō".

ubi? hīc illīc
 quō? hūc illūc
 unde? hīnc illīnc

ubi? rurī, domī
 quō? rūs, domum
 unde? rūrg, domō

10. Aemilia: "Ergō fortasse r_____ vōs comitābor; sed nunc nōlī h_____ manēre: patrem, quī profectūrus est, salūtātum ī!"

Exercitium octāvum

1. quiēscere, _____
2. _____, dēsiisse
3. _____, _____, sparsum
4. _____, rapuisse, _____
5. neglegere, _____, _____
6. _____, _____, dīmissum
7. crēscere, _____
8. _____, nocuisse
9. prōdesse, _____
10. poscere, _____
11. ūtī, _____

rapiō -iunt

prō-sum -sumus -sunt
-sim -sīs -sit ...

CAPITVLVM DVODETRICESIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Magister iussit discipulōs industriōs esse, tacēre et audīre, primum computāre, deinde sententiam scrībere.

= Magister imperāvit discipulīs ut industriī essent, tacērent et audīrent, primum computārent, deinde sententiam scrīberent.

1. Iūlius servum venīre iussit. =
2. Dux mīlitēs fortiter pugnāre iussit. =
3. Aemilia ancillās rosās sūmere et in aquā pōnere iussit. =
4. Iūlius colōnum mercēdem solvere iussit. =
5. Magister discipulōs surgere et stāre iussit. =
6. Daedalus Īcarum in mediō āere volāre iussit. =
7. Iūlius pāstōrem ovēs ab agrīs prohibēre iussit. =
8. Pāstor canem ovem nigram invenīre iussit. =
9. Iūlius servōs lectīcam vehere et saccōs portāre iussit. =
10. Iūlius pāstōrem lupum cavēre iussit. =

Exercitium secundum

1. Mēdus ā Lȳdiā postulāvit ut sēcum in Graeciam _____ (nāvīgāre).
2. Lȳdia Chrīstum ōrāvit ut omnēs in nāve _____ (servāre): "Tē ōrāvī ut nōs _____ (servāre), Domine, neque flūctūs nāvem _____ (mergere)".
3. Gubernātor nautīs imperāvit ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam _____ (haurīre): "Vōbīs imperāvī ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam celeriter _____ (haurīre)".
4. Nautae: "Audīvistisne, amīcī? Gubernātor nōbīs imperāvit ut mercēs in mare _____ (iacere) et aquam _____ (haurīre)".
5. Mercātor: "Tē ōrāvī, Neptūne, ut mercēs meās _____ (servāre), neque in marī _____ (perdere)".
6. Mercātor Neptūnum ōrāvit ut mercēs suās _____ (servāre), neque in marī _____ (perdere).
7. Mēdus: "Tē monuī ut fortis _____ (esse), Lȳdia, et altōs flūctūs _____ (cavēre)".

[1] -āret -ārent
[2] -ēret -ērent
[3] -eret -erent
[4] -īret -īrent

*imperfectum
coniūctīvī actīvī*

[1] -ārem -ārēmus
-ārēs -ārētis
-āret -ārent
[2] -ērem -ērēmus
-ērēs -ērētis
-ēret -ērent
[3] -erem -erēmus
-erēs -erētis
-eret -erent
[4] -īrem -īrēmus
-īrēs -īrētis
-īret -īrent

essem essēmus
essēs essētis
esset essent

8. Quīntus: “Magister mē monēre solēbat ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), neque discipulus piger _____ (esse), ut Mārcus”.
9. Magister: “Tē monuī, Quīnte, ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), neque discipulus piger _____ (esse), ut Mārcus”.
10. Magister: “Vōs quoque, Sexte et Tite, monuī ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), nēve discipulī pigrī _____ (esse)”.
11. Sextus et Titus: “Opus nōn erat nōs monēre ut bene _____ (computāre), pulchrē _____ (scrībere) et rēctē _____ (respondēre), magister, quod discipulī pigrī nōn sumus”.
12. Magister: “Vērum vōs quoque in lūdō dormīverātis et in viā pugnāverātis: ob hanc rem vōs monuī nē posthāc in lūdō _____ (dormīre), nēve in viā iterum _____ (pugnāre)”.
13. Mārcus: “Ego vērō cūrāvī ut magistrum minus sevērū _____ (habēre): ā patre postulāvī ut mē ad alium magistrum _____ (mittere)”.
14. Quīntus: “Stultē locūtus es, Mārce: cūrāre dēbēbās ut melior discipulus _____ (esse)”.

Exercitium tertium

1. Iūlius cūrāvīt ut medicus Tūsculō _____ (arcessere).
2. Gubernātor imperāverat ut mercēs in mare _____ (ēicere) et aqua _____ (haurīre).
3. Nautae labōrābant nē nāvis flūctibus _____ (mergere).
4. Lȳdia: “Cūr ā mē postulāvistī ut tēcū _____ (proficīscī), Mēde?”
5. Mēdus: “Quia tē amō, et cūrāvī ut mēcū in patriā nostrā _____ (laetārī)”.
6. Tabellārius: “Cūr nōn cūrāvistī, iānitor, nē canis _____ (solvere), nēve ego ā cane _____ (mordēre)?”.
7. Iānitor: “Ipse cavēre dēbēbās nē ā cane _____ (mordēre), amīce: nōnne legere scīs? Hīc scrīptum est: ‘Cavē canem’”.

imperfectum coniunctivī passivī

[1]	-ārer	-ārēmur
	-ārēris	-ārēminī
	-ārētur	-ārēntur
[2]	-ērer	-ērēmur
	-ērēris	-ērēminī
	-ērētur	-ērēntur
[3]	-ērer	-ērēmur
	-ērēris	-ērēminī
	-ērētur	-ērēntur
[4]	-īrer	-īrēmur
	-īrēris	-īrēminī
	-īrētur	-īrēntur

8. Dux: “Vōbīs imperāvī ut nocte ē castrīs _____ (ēgredī), mīlitēs, nēve hostēs advenientēs _____ (verērī). Vōs etiam monuī nē _____ (vidēre) nēve _____ (audīre) ab hostibus”.
9. Mīlitēs ad aliōs mīlitēs: “Audīvistisne? Dux nōbīs imperāvīt ut nocte ē castrīs _____ (ēgredī), nēve hostēs _____ (verērī). Nōs etiam monuit nē _____ (vidēre) nēve _____ (audīre) ab hostibus”.
10. Daedalus Īcarum monuit ut avēs in volandō _____ (imitārī), ac sē _____ (sequī).
11. Daedalus maerēns: “Tē monuī ut avēs _____ (imitārī), fili mī, et mē _____ (sequī). Cūr prope Sōlem volāvistī?”
12. Ariadna lacrimāns: “Cūr mihi persuānistī ut patriam meam _____ (oblīvīscī) et tēcū Naxum _____ (verēre), improbe Thēseu?”
13. Agricolae cūrābant ut agrī _____ (arāre) et frūmentum _____ (serere).
14. Iūlius imperāvīt ut pāstor nēquam _____ (pūnīre), neque ovēs iterum _____ (neglegere).

Exercitium quārtum

Exemplum: Iūlius colōnōs monuit: “Agrōs bene colite! Nōlīte negligentēs esse!”

= Iūlius colōnōs monuit ut agrōs bene colerent nēve negligentēs essent.

1. Iūlius servīs imperāvīt: “Pāstōremprehendite et tenēte!” =
2. Iūlius Dāvō imperāvīt: “Mārcum ad lūdum comitāre!” =
3. Ā tē postulāvī, māter: “Mihi crēde!” =
4. Vōs monuī: “Industriē labōrāte, et dominō semper pārēte!” =
5. Iūlia patrem orābat: “Venī in hortum! Nōlī proficīscī!” =
6. Tē orāvimus, magister: “Nōlī nōs verberāre!” =
7. Vōs monuī, puerī: “Tacēte ac mē audīte!” =
8. Magister Iūlium rogāvīt: “Mārcum pūnī et mercēdem dēbitam solve!” =
9. Thēseus cīvēs monuit: “Laetāminī! Nōlīte iam Mīnōtaurum timēre!” =
10. Daedalus Īcarum monuit: “Nōlī temerārius esse!” =
11. Tē monuī, Quīnte: “Cautus estō! Nōlī Īcarum imitārī!” =

12. Vōs ōrāvī, māter et pater: "Nōlīte mē pūnīre! Nōlīte mē in cubiculum inclūdere!" =

Exercitium quīntum

Exempla: Dāvus clāmat, quia puerum excitāre vult.

= Dāvus clāmat, ut puerum excitet.

Syra tacet, quia Quīntum excitāre nōn vult.

= Syra tacet, nē Quīntum excitet.

Dāvus clāmāvit, quia puerum excitāre volēbat.

= Dāvus clāmāvit, ut puerum excitāret.

Syra tacēbat, quia Quīntum excitāre nōlēbat.

= Syra tacēbat, nē Quīntum excitāret.

1a. Ancilla in hortum exit, quia puerōs vocāre vult. =

1b. Ancilla in hortum exiit, quia puerōs vocāre volēbat. =

2a. Mēdus Albīnī tabernam petit, quia ānulum emere vult. =

2b. Mēdus Albīnī tabernam petīverat, quia ānulum emere volēbat. =

3a. Syra fābulam dē Daedalō et Īcarō nārrat, quia Quīntum monēre vult. =

3b. Syra fābulam dē Daedalō et Īcarō nārrāvit, quia Quīntum monēre volēbat. =

4a. Quīntus in arborem nunc ascendit, quia nīdum capere vult. =

4b. Quīntus in arborem ascenderat, quia nīdum capere volēbat. =

5a. Dāvus tacet, quia servum absentem accūsāre nōn vult. =

5b. Dāvus tacēbat, quia servum absentem accūsāre nōlēbat. =

6a. Mēdus in Graeciam proficīscitur, quia dominō sevērō servīre nōn vult. =

6b. Mēdus in Graeciam profectus est, quia dominō sevērō servīre nōlēbat. =

7a. Pāstor ovem in silvā quaerit, quia pūnīrī nōn vult. =

7b. Pāstor ovem in silvā quaerēbat, quia pūnīrī nōlēbat. =

8a. Sextus magistrum attentē audit, quia reprehendī nōn vult. =

8b. Sextus magistrum attentē audiēbat, quia reprehendī nōlēbat. =

9a. Bonī discipulī numerōs et litterās discunt, quia indoctī esse nōlunt. =

9b. Bonī discipulī numerōs et litterās discēbant, quia indoctī esse nōlēbant. =

coniūctīvus post
ut, nē fināle

(finālis -e < finis
[finis -is m.: id cuius
causā aliquid fit])

post praes. et fut.:
praes. coniūctīvī

post imperf., perf.
et plūsquamperf.:
imperf. coniūctīvī

10a. Linguam Latīnam discimus, quia librōs antīquōs legere volumus. =

10b. Linguam Latīnam didicimus, quia librōs antīquōs legere volēbāmus. =

Exercitium sextum

Exempla: Pater filiōs monet ut probī sint.

Pater filiōs monuit ut probī essent.

1. Gubernātor Mēdum monet nē Lȳdiae _____ (crēdere).

2. Thēseus in labyrinthum intrāvit ut Mīnōtaurum _____ (occīdere).

3. Iūlius medicum arcessit ut Quīntum _____ (sānāre).

4. Daedalus ālās cōnfēcit ut ē labyrinthō _____ (ēvolāre).

5. Dux militibus imperat ut fortiter _____ (pugnāre), neque hostēs _____ (timēre).

6. Tabellārius iānitōrem monuerat ut canis _____ (vincīre).

7. Syra Quīntum monet ut patientiam _____ (habēre), neque ē lectō _____ (surgere).

8. Mēdus Lȳdiae persuāsit ut sēcum in Graeciam _____ (proficīscī).

9. Iūlius Mārcō imperāvit nē iterum _____ (mentīrī), nēve in viā _____ (pugnāre).

10. Gubernātor Mēdum Lȳdiamque monuit nē sē extrā periculum esse _____ (cēnsēre).

11. Magistrī officium est cūrāre ut litterae et numerī ā discipulis _____ (discere).

12. Ariadna Thēseum monuerat ut filium _____ (sequī), atque ita labyrinthī exitum _____ (invenīre).

13. Mēdus efficit ut Lȳdia in Graeciā _____ (laetārī), novāsque amīcās _____ (habēre).

14. Ariadna magnā vōce clāmāns Thēseum ōrāvit nē sē _____ (dēserere).

15. Syra fābulās Quīntō nārrat nē trīstis _____ (esse), nēve Īcarī exemplum _____ (imitārī).

Exercitium septimum

Exempla: Iēsūs _____ (efficere) ut surdī audiant.

= Iēsūs *efficit* / *efficiet* ut surdī audiant.

Iēsūs _____ (efficere) ut surdī audirent.

= Iēsūs *efficiēbat* / *effēcit* / *effēcerat* ut surdī audirent.

post praes. et fut.:
praes. coniūctīvī

post imperf., perf.
et plūsquamperf.:
imperf. coniūctīvī

post praes. et fut.:
praes. coniūctīvī

post imperf., perf.
et plūsquamperf.:
imperf. coniūctīvī

1. Lupus _____ (fugere), nē ā cane mordeātur.
2. Iūlius Rōmam _____ (īre) ut negōtia urbāna cūret.
3. Iūlius agrōs _____ (petere) ut agricolās dē vīneīs et frūmentō interrogāret.
4. Quotannīs adulēscentēs Athēnīs in Crētā _____ (mittere), ut ā Mīnōtaurō vorārentur.
5. Iūlia in hortum _____ (exīre) ut rosās carpat.
6. Līberī in hortum _____ (īre) ut nīdōs quaerent.
7. Epistula ā magistrō _____ (scrībere) ut Iūlius dē mercēde dēbitā monerētur.
8. Pāstor ovēs suās ab agrīs _____ (prohibēre), nē ā dominō pūniātur.
9. Colōnī ā dominō _____ (monēre) ut industriē labōrent.
10. Mēdus Mārcum ad lūdum _____ (comitārī), nē in viā cum aliīs puerīs pugnāret.
11. Mēdus Lūdiāe _____ (persuādēre) ut sēcum in Graeciam proficīscerētur.
12. Pāstor _____ (cūrāre) nē ovis nīgra ā lupō raperētur.
13. Ōrnāmenta ā virīs _____ (emere) ut fēminae laetentur.
14. Daedalus Īcarum _____ (monēre) nē prope Sōlem volāret.
15. Epistulae ab Iūliō _____ (scrībere) ut Aemiliae pulchritūdō laudārētur.

Exercitium octāvum

Exemplum: Quīntus ā Syrā *postulat* ut fābulam nārret.

= Quīntus ā Syrā *postulābat* / *postulāvīt* / *postulāverat* ut fābulam nārret.

1. Iūlius agricolās monet ut opus suum cūrent. =
2. Magister discipulīs imperat ut tabulās prōmant et sententiam scrībant. =
3. Pāstor cūrat nē ovēs in agrōs intrent. =
4. Nautae deōs ōrant ut nāvem servent, neque mergant. =
5. Iānitor tabellārium monet nē accēdat. =
6. Syra Quīntum monet ut dormiat. =
7. Iūlius Quīntō imperat nē mentiātur. =
8. Colōnus dominum ōrat nē sevērus sit. =
9. Ariadna cūrat ut Thēseus ē labyrinthō ēgrediātur. =

post praes. et fut.:
praes. coniunctivī
post imperf., perf.
et plusquamperf.:
imperf. coniunctivī

10. Albīnus Mēdum rogat ut pecūniam solvat. =
11. Iūlia patrem ōrat nē Rōmam proficīscātur. =
12. Ariadna Thēseum monet ut filum sequātur. =
13. Syra Quīntum monet nē Thēseum imitētur. =
14. Ancillae dominam rogant ut in hortum veniat. =
15. Pāstor efficit ut ovēs ab agrīs agantur. =

Exercitium nōnum

XV menda quaere, quae sunt in sententiis quae sequuntur.

Exemplum: Syra monet puerōs ut probī ~~essent~~. *sint*

Agricolae in agrīs labōrant ut pecūniam acciperent: cūrant enim ut agrī bene colantur et frūmentum mātūrum mēse Augustō meterētur. Ante ūnum annum dominus colōnīs imperāvīt ut vītēs probē cūrarent neque neglegentēs sint, quod vīnum bonum bibere cupiēbat. Sed imber et frīgus vītibus nocuerunt, neque colōnī tunc efficere potuerunt ut vīnum bonum sit.

Sed hōc annō sōl et calor efficient ut vīnum bonum sit. Nōn idem dīcī potest dē frūmentō: parum enim aquae est et, quamquam agricolae cūrant ut agrī rigārentur, herba sicca est. Saepe Iūlius dīcit: “Nōlīte pigrī esse, colōnī! Labōrate ut frūmentum bonum habeāmus! Sī parum aquae est, vōbīs imperō ut rīvum peterētis et aquam ē rīvō hauriātis. Necesse est agrōs rigāre ut frūmentum crēsceret”. Agricolās saepe monēre oportet, ut officium suum cūrarent.

Ante ūnum annum, pāstōre dormiente, ovis silvam petīvit. Sed pāstor cūrāvīt nē ā lupō vorētur: in silvam intrāvīt, ovem quae sīvīt atque invēnit; tum canī imperāvīt ut in lupum, quī ovem petēbat, impetum faciat. Hōc modō pāstor cūrāvīt nē ovis ā lupō raperētur. Tunc dominus irātus, nē pāstor officium suum iterum neglegat, imperāvīt ut prehenderētur et teneātur: eum enim verberāre volēbat. Pāstor autem, verbera exspectāns, dominum ōrābat nē inhūmānus esset, nēve sē verberet. Simul vērō ovēs in agrōs aberrābant, et frūmentum immātūrum carpēbant. Agricolae clāmāntēs ovibus imperāvērunt ut ex agrīs exīrent, Iūliusque, haec vidēns, pāstōrī imperāvīt ut officium suum faciat.

Sīc quī probē cūrat officium suum laudātur, neque cavēre dēbet nē verberārētur.

Exercitium decimum

1. discere, _____
2. _____, dīvīsisse, _____
3. _____, _____, ēiectum
4. surgere, _____
5. _____, periisse
6. prōmere, _____, _____
7. vīvere, _____
8. _____, persuāsisse
9. nāscī, _____
10. _____, mortuum

ēiciō -iunt

per-eō -eunt

moriōr -iuntur

CAPITVLVM VNDETRICESIMVM

Exercitium primum

Exemplum: Syra fābulam dē Īcarō nārrat, quia Quīntum monēre vult.

= Syra fābulam dē Īcarō nārrat ut Quīntum moneat.

1. Mēdus ē villā abit, quia amīcam vidēre vult. =
2. Polycratēs ānulum abiēcit, quia deōrum invidiam āvertere volēbat. =
3. Mercātōrēs nāvīgant, quia pecūniam facere volunt. =
4. Iūlius rūš petīvit, quia cum colōnīs suīs loquī volēbat. =
5. Magister epistolam ad Iūlium mīsit, quia mercēdem accipere volēbat. =
6. Ex urbe ēgredimur, quia rūrī ambulāre volumus. =
7. Lūdum petitis, quia litterās et numerōs discere vultis. =
8. Daedalus ālās cōnfēcit, quia ē labyrinthō ēvolāre volēbat. =
9. Rēgēs ex Oriente in Iūdaeam vērunt, quia Chrīstum adōrāre volēbant. =
10. Linguam Latīnam discis, quia librōs antīquōs legere vīs. =

Exercitium secundum

Exempla: Nēmō tam stultus est ut haec nōn intellegat.

Īnfāns ita vāgit ut māter excitetur.

Tanta erat rēgis potestās ut omnēs eum timērent.

- 1a. Īcarus tam temerārius est ut prope Sōlem vol _____.
- 1b. Īcarus tam temerārius erat ut prope Sōlem vol _____.
- 2a. Quīntus ita aegrōtābat ut ē lectō nōn surg _____.
- 2b. Quīntus ita aegrōtat ut ē lectō nōn surg _____.
- 3a. Iānitōris canis tam ferōx erat ut catēnam rump _____.
- 3b. Iānitōris canis tam ferōx est ut catēnam rump _____.
- 4a. Tantus erat Mīnōtaurī timor ut omnēs Athēniēsēs fugere cōn _____.
- 4b. Tantus est Mīnōtaurī timor ut omnēs Athēniēsēs fugere cōn _____.
- 5a. Aemilia tam pulchra est ut eius pulchritūdō ab omnibus laud _____.
- 5b. Aemilia tam pulchra erat ut eius pulchritūdō ab omnibus laud _____.

coniūctīvus post
ut fināle

coniūctīvus post
ut cōnsecūtīvum
(< cōn-sequī)

- 6a. Colōnus ita opus suum neglegēbat ut ab Iūliō reprehend_____.
- 6b. Colōnus ita opus suum negligit ut ab Iūliō reprehend_____.
- 7a. Discipulī tam pigrī sunt ut in lūdō dorm_____.
- 7b. Discipulī tam pigrī erant ut in lūdō dorm_____.
- 8a. Mīlitēs Rōmānī tam fortiter pugnāt ut ab hostibus tim_____.
- 8b. Mīlitēs Rōmānī tam fortiter pugnābant ut ab hostibus tim_____.
- 9a. Nox ita obscūra est ut nihil cern_____.
- 9b. Nox ita obscūra erat ut nihil cern_____.
- 10a. Tantus est praedōnum numerus ut omnēs eōs tim_____.
- 10b. Tantus erat praedōnum numerus ut omnēs eōs tim_____.

Exercitium tertium

Exempla: Mārcus stultus est. Magistrum nōn intellegit.
 = Mārcus tam stultus est ut magistrum nōn intellegat.
 Colōnus agrōs colit. Pauper esse nōn vult.
 = Colōnus agrōs colit, nē pauper sit.

- 1a. Ovis in silvā perterrita est. Sē nōn movet. =
- 1b. Ovis in silvā perterrita erat. Sē nōn movēbat. =
- 2a. Quīntus aeger est. Ē lectō surgere nōn potest. =
- 2b. Quīntus aeger erat. Ē lectō surgere nōn poterat. =
- 3a. Mēdus ē villā fugit. Dominō servīre nōn vult. =
- 3b. Mēdus ē villā fugit. Dominō servīre nōlēbat. =
- 4a. Thēseus Crētā petit. Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō vorārī nōn vult. =
- 4b. Thēseus Crētā petivit. Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō vorārī nōlēbat. =
- 5a. Arīōn in mare dēsilit. Ā nautīs interficī nōn vult. =
- 5b. Arīōn in mare dēsilit. Ā nautīs interficī nōlēbat. =
- 6a. Servī fessī sunt. Saccōs iam nōn portant. =
- 6b. Servī fessī erant. Saccōs iam nōn portābant. =
- 7a. Iūlia trīstis est. Ē cubiculō nōn exit. =
- 7b. Iūlia trīstis erat. Ē cubiculō nōn exībat. =
- 8a. Nautae mercēs ē nāve ēiciunt. Nāvem mergī nōlunt. =
- 8b. Nautae mercēs ē nāve ēiciēbant. Nāvem mergī nōlēbant. =
- 9a. Pāstor ovēs cūrat. Eās ā lupō rapī nōn vult. =
- 9b. Pāstor ovēs cūrābat. Eās ā lupō rapī nōlēbat. =

coniunctivus post:
 ut nōn cōsecūtivum
 nē fināle

- 10a. Mīlitēs Rōmānī fortēs sunt. Hostēs nōn timent. =
- 10b. Mīlitēs Rōmānī fortēs erant. Hostēs nōn timēbant. =

Exercitium quārtum

Exempla: Iūlius: “Ubi est Mārcus? Estne in cubiculō?”
 = Iūlius interrogat (nescit) ubi Mārcus sit / num Mārcus
 in cubiculō sit.
 = Iūlius interrogāvit (nesciēbat) ubi Mārcus esset / num
 Mārcus in cubiculō esset.

1. Quīntus: “Cūr Mārcus clāmat?”
 a. Quīntus interrogat ...
 b. Quīntus interrogāvit ...
2. Iūlius: “Ubi est Iūlia?”
 a. Iūlius nescit ...
 b. Iūlius nesciēbat ...
3. Iūlius: “Valetne Quīntus?”
 a. Iūlius interrogat num ...
 b. Iūlius interrogāverat num ...
4. Aemilia: “Quid faciunt līberī in hortō?”
 a. Aemilia nescit ...
 b. Aemilia nesciēbat ...
5. Lūdīa: “Quis est Polycratēs?”
 a. Lūdīa nescit ...
 b. Lūdīa nesciēbat ...
6. Iūlius: “Cūr tabulam Sextī habēs, Mārce?”
 a. Iūlius Mārcum interrogat ...
 b. Iūlius Mārcum interrogāvit ...
7. Iūlia: “Cūr pater semper Rōmam proficīscitur?”
 a. Iūlia nescit ...
 b. Iūlia nesciēbat ...
8. Aemilia: “Ubi est Iūlia, et quid facit?”
 a. Aemilia interrogat ...
 b. Aemilia interrogāvit ...
9. Magister: “Audītisne, discipulī?”
 a. Magister nescit num ...
 b. Magister nesciēbat num ...
10. Magister: “Habēsne librum, Mārce?”
 a. Magister Mārcum interrogat num ...
 b. Magister Mārcum interrogāvit num ...

post praes. et fut.:
 praes. coniunctivī
 post imperf., perf.
 et plusquamperf.:
 imperf. coniunctivī

praes. et imperf.
coniunctivī

Exercitium quīntum

1. Mārcus nescit ubi stilus suus s____, ergō Quīntum interrogat: "Vidēsne stilum meum?" Mārcus Quīntum interrogat num stilum suum vid____.
2. Magister Mārcum interrogat cūr stilum nōn hab____. Mārcus nihil respondet.
3. Magister: "Audīsne, Mārce? Modo tē interrogāvī cūr stilum nōn hab____".
4. Magister nescit utrum Mārcus aud____ an nōn; ergō maiōre vōce eum iterum interrogat: "Ubi est stilus tuus, Mārce?" Magister Mārcum interrogat ubi s____ stilus eius.
5. Mārcus nescit quid dīc____, et tacet.
6. Sextus et Titus: "Nōnne audīs, Mārce? Magister tē interrogāvit num scī____ ubi es____ stilus tuus. Cūr nōn respondēs?"
7. Mārcus, quī sē stilum in pugnā amīsisse nunc reminiscitur, sē interrogat utrum vērum dīc____ an tac____. Interim Sextus et Titus eum dēridēt.
8. Magister: "Cūr rīdētis, Sexte et Tite? Habētisne stilum Mārcī?" Magister Sextum et Titum interrogat cūr rīd____ et num stilum Mārcī hab____.
9. Magister Sextum et Titum interrogābat cūr rīd____ et num stilum Mārcī hab____; simul vērō parvā vōce Quīntus aliquid Mārcō dīxit.
10. Quīntus: "Magister! Ego sciō cūr Mārcus stilum nōn hab____: herī canis ferōx in eum impetum fēcīt, et eius stilum rapuīt. Mārcus hoc nōn dīxit, quod eum pudēbat".

reminiscī ↔ obliviscī

Exercitium sextum

Exemplum: Vir turbātus exclāmat: "Quid faciām? Quid spērem?" Vir turbātus nescit quid faciāt aut quid spēret.

1. Mārcus ē lūdō rediēns sē interrogat: "Quid parentibus nārr____? Quōmodo mē in viā pugnāvisse occult____?" Mārcus nescit quid parentibus nārr____ et quōmodo sē in viā pugnāvisse occult____.
2. Nautae ad gubernātōrem: "Quid faci____, gubernātōr? Ā quō auxiliū pet____?"
3. Iūlius: "Quid nunc ag____? Utrum mercēdem magistrō solv____ an epistolam ad eum mitt____?" Iūlius nescit quid ag____: utrum mercēdem magistrō solv____ an epistolam ad eum mitt____.

coniunctivus dubitātī-
vus (< dubitare)

4. Lȳdia sē interrogat: "Quid fac____? Utrum cum Mēdō, virō fallācī, reman____ et eum in Graeciam sequ____, an Rōmam sine eō red____?"
5. Aegeus: "Quōmodo sine filiō meō vīv____? Ā quō deō auxiliū invoc____?" Aegeus nescit quōmodo sine Thēseō vīv____, atque ā quō deō auxiliū invoc____.
6. Ariadna maesta queritur: "Quid ag____? Utrum dē altō saxō in mare mē iaci____ an deōrum auxiliū spēr____?"

Exercitium septimum

1. Mārcus, cum Quīntum in terrā ut mortuum iacentem vid____, patrem vocāvit.
2. Cum Albīnus "Ōrnāmenta, ōrnāmenta fēminārum!" clām____, Mēdus et Lȳdia ad eius tabernam accessērunt.
3. Iānitor, cum dorm____, tabellārium ōstium pulsantem nōn audiēbat.
4. Cum Quīntus in lectō aeger iac____, Syra fābulās eī nār-rābat.
5. Cum nāvis ventō secundō nāvig____, omnēs nautae laetābantur.
6. Cum Lȳdia Iēsū facta dictaque leg____, Mēdus attentē audiēbat.
7. Icarus, cum multās īnsulās īnfrā sē cōnspic____, gaudēbat.
8. Cum Iēsūs super mare ambul____, discipulī timuērunt.
9. Mēdus, cum ā Lȳdiā fūrtī accūs____, sē excūsāre cōnābātur.
10. Cum eius mercēs ē nāve ēic____, mercātor trīstis erat.
11. Gubernātōr, cum mercātōrem trīstem esse animadvert____, eum cōnsōlārī cōnātus est.
12. Cum pāstor ovēs ab agrīs prohibēre cōn____, Iūlius rīdēbat.

Exercitium octāvum

Exempla: Iūlia, cum proba sūt (esse), ab omnibus amātur.

Iūlia, cum proba esset (esse), ab omnibus amābātur.

- 1a. Sextus, cum industrius____ (esse), ā magistrō laudātur.
- 1b. Sextus, cum industrius____ (esse), ā magistrō laudābātur.
- 2a. Cum pāstor in umbrā____ (dormīre), ovis nigra in silvam intrat.

coniunctivus post
(1) cum nārrātīvum
(< nārrāre)
(2) cum causāle
(< causa)

coniunctivus post cum

post praes. et fut.:
praes. coniunctivī
post imperf., perf.
et plūsquamperf.:
imperf. coniunctivī

- 2b. Cum pāstor in umbrā _____ (dormīre), ovis nigra in silvam intrāvit.
- 3a. Īcarus, cum prope Sōlem _____ (volāre), in mare cecidit.
- 3b. Īcarus, cum prope Sōlem _____ (volāre), in mare cadit.
- 4a. Thēseus, cum filum _____ (habēre), ē labyrinthō exīre poterat.
- 4b. Thēseus, cum filum _____ (habēre), ē labyrinthō exīre potest.
- 5a. Cum tabellārius ōstium valdē _____ (pulsāre), iānitor ē somnō excitātur.
- 5b. Cum tabellārius ōstium valdē _____ (pulsāre), iānitor ē somnō excitātus est.
- 6a. Orpheus, cum pulchrē _____ (canere), ferās allicere solēbat.
- 6b. Orpheus, cum pulchrē _____ (canere), ferās allicere solet.
- 7a. Cum Mārcum ōstium percutientem _____ (audīre), Quīntus Syram interrogāvit quid fieret.
- 7b. Cum Mārcum ōstium percutientem _____ (audīre), Quīntus Syram interrogat quid fiat.
- 8a. Mercātor, cum nautās mercēs ē nāve ēicientēs _____ (intuēri), trīstis est.
- 8b. Mercātor, cum nautās mercēs ē nāve ēicientēs _____ (intuēri), trīstis erat.
- 9a. Mēdus, cum ā Lȳdiā fūrtī _____ (accūsāre), sē excūsāre cōnātur.
- 9b. Mēdus, cum ā Lȳdiā fūrtī _____ (accūsāre), sē excūsāre cōnābātur.
- 10a. Colōnus, cum ab Iūliō _____ (reprehendere) neque tamen _____ (verberāre), dominum sevērū eum esse cēnsēt, neque inhūmānum.
- 10b. Colōnus, cum ab Iūliō _____ (reprehendere) neque tamen _____ (verberāre), dominum sevērū eum esse cēnsēbat, neque inhūmānum.

Exercitium nōnum

Exempla: Iūlia cum proba sit, ab omnibus amātur (amāre).

Iūlia cum proba esset, ab omnibus amābātur (amāre).

coniūctīvus post cum

post praes. et fut.:
praes. coniūctīvī

- 1a. Cum pāstor officium suum neglegat, ovēs in agrōs _____ (aberrāre).
- 1b. Cum pāstor officium suum neglegeret, ovēs in agrōs _____ (aberrāre).
- 2a. Iānitor, cum aliquem forīs clāmāntem audiret, ōstium _____ (aperīre).
- 2b. Iānitor, cum aliquem forīs clāmāntem audiat, ōstium _____ (aperīre).
- 3a. Gubernātor, cum nāvem appropinquantem videat, nautās vēla dare _____ (iubēre).
- 3b. Gubernātor, cum nāvem appropinquantem vidēret, nautās vēla dare _____ (iubēre).
- 4a. Lȳdia, cum amīcās suās Rōmae relinqueret, trīstis _____ (esse).
- 4b. Lȳdia, cum amīcās suās Rōmae relinquat, trīstis _____ (esse).
- 5a. Cum Ariadna dormiat, Thēseus _____ (abīre).
- 5b. Cum Ariadna dormiret, Thēseus _____ (abīre).
- 6a. Mārcus, cum sordidus esset, cognōscī nōn _____ (posse).
- 6b. Mārcus, cum sordidus sit, cognōscī nōn _____ (posse).
- 7a. Mēdus, cum servus sit, magnam pecūniam nōn _____ (habēre).
- 7b. Mēdus, cum servus esset, magnam pecūniam nōn _____ (habēre).
- 8a. Cum puer aegrōtet, medicus Tūsculō _____ (arcessere).
- 8b. Cum puer aegrōtāret, medicus Tūsculō _____ (arcessere).
- 9a. Cum ventus secundus flet, nāvis ē portū _____ (ēgredī).
- 9b. Cum ventus secundus flāret, nāvis ē portū _____ (ēgredī).
- 10a. Colōnus, cum mercēdem dēbitam nōn solvat, ab Iūliō _____ (reprehendere).
- 10b. Colōnus, cum mercēdem dēbitam nōn solveret, ab Iūliō _____ (reprehendere).

post imperf., perf.
et plusquamperf.:
imperf. coniūctīvī

Exercitium decimum

Exempla: Dum pater dormit, Mārcus Iūliam pulsat.

= Patre dormiente, Mārcus Iūliam pulsat.

Quia canis lātrābat, iānitor excitātus est.

= Cum canis lātrāret / Cane lātrante, iānitor excitātus est.

1. Dum magister recitat, discipulī dormiunt. =
2. Quia Arīōn canēbat, delphīnus alliciēbātur. =
3. Dum Ariadna dormit, Thēseus proficiēscitur. =
4. Quia ventus contrārius erat, nāvis iactābātur. =
5. Dum Iūlia rosās carpit, Quīntus dē arbore cadit. =
6. Dum pāstor in umbrā iacet, ovis nigra in silvam intrat. =
7. Quia Iūlia plōrābat, Aemilia vēnit. =
8. Quia Chrīstus ventīs et marī imperāvit, tranquillitās magna facta est. =
9. Dum nāvis ē portū ēgreditur, Lȳdia lacrimat. =
10. Dum Mēdus et gubernātor loquuntur, altera nāvis in marī appāret. =

Exercitium undecimum

Exempla: Mēdus: “*Quantī* (= Quot nummīs) cōnstat ānulus aureus?”

Albīnus: “Ānulus aureus centum nummīs cōnstat: *plūris* (= maiōre pretiō) cōnstat quam ānulus ferreus; ānulus ferreus *minōris* (= minōre pretiō) cōnstat quam ānulus aureus”.

Gubernātor: “*Quantī* aestimās nautārum vītam?”

Mercātor: “Nautārum vītam *parvī* aestimō, mercēs vērō meās *magnī* aestimō; mercēs meās *plūris* aestimō quam nautārum vītam (= nautārum vītam *minōris* aestimō quam mercēs meās)”.

1. Tlēpolemus: “_____ (= Quot numm____) cōnstat illud pallium?” Tabernārius: “Istud pallium octōgintā numm____ cōnstat: _____ igitur cōnstat quam hoc, quod septuāgintā numm____ cōnstat”.
2. Iūlius: “_____ aestimās hunc librum, amīce?” Cornēlius: “Hunc librum nōn magnī, sed _____ aestimō, quod mē nōn dēlectat; illum autem librum, quī in mēnsā est et mē dēlectat, _____ quam istum aestimō”.

genetivī
tantī
quantī
magnī
parvī
plūris
minōris (↔ plūris)

3. Iuppiter _____ habētur quam Neptūnus, quia deus māximus est; Neptūnus igitur _____ aestimātur quam Iuppiter.
4. Iūlius: “Mēdus bonus servus erat: eum igitur _____ aestimābam; nunc vērō Dāvum _____ aestimō quam Mēdum, quī pecūniam meam surripuit”.
5. Cornēlius: “_____ cōnstat liber quī mē dēlectat?” Iūlius: “Illum librum in forō decem sēsterti _____ emī; ergō _____ cōnstat quam hic, quī duodecim nummīs emitur”.
6. Iūlius: “Diodōrum bonum magistrum esse putābam: eum igitur _____ aestimābam, nunc vērō _____ aestimō”.
7. Cornēlius: “Diodōrus _____ (: melior magister) habētur quam aliī magistrī quī Tūsculī docent. Cūr eum _____ aestimās?”
8. Iūlius: “Quod Mārcum nihil docēre potest. Num tū _____ aestimās magistrum quī nihil docēre potest?”

Exercitium duodecimum

Exemplum: Mercātor exclāmat: “Heu, mē miserum!” (ego miser)

1. Magister exclāmat: “Ō, _____!” (discipulī improbī)
2. Aemilia exclāmat: “Ō, _____!” (improba ancilla)
3. Servī exclāmant: “Ō, _____!” (beātī dominī)
4. Iūlius exclāmat: “Ō, _____!” (pāstor pigerrimus)
5. Nautae exclāmant: “Heu, _____!” (nōs miserī)
6. Aemilia exclāmat: “Ō, _____!” (miser agricola)
7. Mēdus exclāmat: “Ō, _____!” (rēs mirābilis)
8. Lȳdia exclāmat: “Ō, _____!” (fūr nēquisimus)
9. Gubernātor exclāmat: “Per _____!” (diī immortālēs)
10. Ancilla exclāmat: “Heu, _____!” (ego misera)

accūsātivus
exclāmātivus
(< exclāmāre)

Exercitium tertium decimum

abiciō -iunt

1. pōnere, _____, _____

2. _____, _____, āmissum

3. _____, abiēcisse, _____

4. secāre, _____, _____

5. _____, _____, permōtum

afficiō -iunt

6. afficere, _____, _____

7. _____, crēdidisse

ēripiō -iunt

8. ēripere, _____, _____

surripiō -iunt

9. _____, _____, surreptum

10. _____, vēxisse, _____

alliciō -iunt

11. allicere, _____, _____

12. canere, _____

13. _____, dēsiluisse

14. appārere, _____

15. _____, suāsisse

16. lābī, _____

17. cōnfitērī, _____

CAPITVLVM TRICESIMVM

Exercitium primum

1. Colōnus pūniētur sī neglegēns fu ____: nisi mercēdem dēbitam solv ____ et dominō pārū ____, ac sī officium suum male cūrāv ____.

2. Iūlius: "Pūniēris, colōne, sī neglegēns fu ____: nisi mercēdem dēbitam solv ____ et mihi pārū ____, ac sī officium tuum male cūrāv ____".

3. Colōnus: "Nōnne mihi parcēs, domine, sī mercēdem tibi dēbitam solv ____, officium meum bene cūrāv ____ ac tibi pārū ____?"

4. Iūlius: "Sī agrī bene cūrāt ____, et mercēs mihi dēbita solūt ____, nōn pūniēris, colōne".

5. Iūlius: "Tū quoque, pāstor, sī piger fu ____, pulsāberis: sī ovēs neglēx ____ et in campō dormīv ____".

6. Sī ovēs neglēct ____, et lupus ūnam ex iīs vorāv ____, pāstor pulsābitur.

7. Iūlius: "Sevērē pūniēminī, nisi mihi pārū ____, sī officia vestra neglēx ____, sī pigrī fu ____ et in umbrā dormīv ____".

8. Pāstor et colōnus pūnientur nisi dominō pārū ____, sī pigrī fu ____, sī officia sua neglēx ____ et in umbrā dormīv ____.

9. Pāstor et colōnus: "Num pulsābimur, domine, sī impigrī fu ____ tibi que pārū ____, ac sī officia nostra bene cūrāv ____?"

10. Iūlius: "Sī officia vestra bene cūrāv ____, sī neque grex neque agrī neglēct ____, nōn pūniēminī, sed laudābimī".

Exercitium secundum

Exempla: Magister *legit* id quod discipulus scrīpsit.

Magister *legēbat* / *lēgit* id quod discipulus scrīpserat.

Magister *leget* id quod discipulus scrīpserit.

1. Discipulī, sī magistrum recitantem attentē _____ (audire), sententiam rēctē scrībent.

2. Nautae faciēbant id quod gubernātor _____ (imperāre).

futūrum perfectum
āctīvī

~erō ~erimus

~eris ~eritis

~erit ~erint

passīvī

≈us ≈a } erō

≈us ≈a } eris

≈us ≈a ≈um erit

≈ī ≈ae } erimus

≈ī ≈ae } eritis

≈ī ≈ae ≈a erunt

3. Mercēs ē nāve ēiciuntur quod gubernātor hoc facere _____ (iubēre).
4. Mercēs ē nāve ēiectae sunt quod gubernātor hoc facere _____ (iubēre).
5. Discipulī, sī rēctē _____ (scrībere), laudābuntur.
6. Discipulī reprehēnsī sunt, quod male _____ (scrībere).
7. Tabellārius epistulam fert quam magister eī _____ (dare).
8. Iūlius epistulam, quam magister _____ (mittere), scidit.
9. Sententiam suam Orontēs nōn dīcet antequam utrumque vīnum _____ (gustāre).
10. Colōnus ab Iūliō reprehenditur, quod mercēdem dēbitam nōn _____ (solvere).
11. Mēdus pecūniā quam ē sacculō Iūliī _____ (surripere) Lȳdiae ānulum emit.
12. Iūlius, sī Mēdum _____ (invenīre), eum verberābit.
13. Thēseus ā cīvibus laudābātur, quod Mīnōtaurum _____ (necāre).
14. Pāstor pūnītur quod negligēns _____ (esse).
15. Sī lupus ovem iterum _____ (rapere), pāstor iterum pūniētur.

Exercitium tertium

Exemplum: Quīn intrāmus? = Intrēmus!

1. Mārcus: "Quīn in hortō lūdīmus?" =
2. Aemilia: "Quīn cēnāmus?" =
3. Iūlius: "Quīn in hortum exīmus?" =
4. Ancillae: "Quīn tacēmus et Dāvum audīmus?" =
5. Parentēs: "Quīn medicum arcessīmus?" =
6. Puerī: "Quīn mammam sequīmur?" =
7. Aemilia: "Quīn Rōmam īmus?" =
8. Mēdus: "Quīn nāvem cōnscendīmus et in Graeciam proficīscīmur, Lȳdia?" =

Exercitium quārtum

Exempla: Mārcus et Quīntus ternōs sēstertiōs habent.
= Mārcus habet trēs sēstertiōs et Quīntus quoque trēs sēstertiōs habet.
Bis bīna sunt quattuor [2 x 2 = 4].

coniunctīvus *hortātī-vus* (< *hortārī* [= *monēre*])

singulī -ae -a (I et I...)
bīnī -ae -a (II et II...)
ternī -ae -a (III et III...)

1. In hīs vocābulīs: 'canis' et 'pānis' _____ syllabae sunt.
2. In hīs vocābulīs: 'nōs' et 'vōs' _____ litterae sunt.
3. Illa avis duās ālās habet: avēs enim _____ [II] ālās habent.
4. Magister _____ [I] discipulīs _____ [III] nummōs dat.
5. Bis _____ sunt sex [2 x 3 = 6].
6. Ter _____ sunt novem [3 x 3 = 9].
7. In _____ lectīs aut _____ [I] aut _____ [II] aut _____ [III] convīvae accubant.
8. Iūlius _____ [I] liberīs _____ [II] māla dat.
9. Hominēs _____ [II] oculōs habent.
10. Iūlia parentibus _____ [III] rosās et _____ [II] līlia dōnat.

Exercitium quīntum

Exemplum: Orontēs carnī salem aspergit.
= Orontēs carnem sale aspergit.

1. Iūlius amīcō librum dōnat. =
2. Puerī mēnsae flōrēs aspergunt. =
3. Mīlitēs Rōmānī hostibus arma exuunt. =
4. Puer sibi tunicam induit. =
5. Pater liberōs mālīs dōnat. =
6. Syra flōrēs aquā aspergit. =
7. Mīles umerum gladiō exuit. =
8. Virī Rōmānī sē togā induere solēbant. =

Exercitium sextum

1. Agricolae neglegentēs agrōs neglig _____ cūrāre solent.
2. Daedalus, ut vir prūdēs, filium suum prūd _____ monuit ut in mediō āere volāret.
3. Mārcus ā magistrō nōn rārō, sed frequ _____ reprehenditur.
4. Discipulī industriī et dīligentēs sententiās industriē et dīlig _____ scrībunt.
5. Mercātor, quī vir patiēns nōn est, dolōrēs haud pati _____ fert.
6. Fortēs mīlitēs cōnst _____ pugnāre solent.

exuere ↔ induere

-ēns -entis
-enter (*adv.*)
-āns -antis
-anter (*adv.*)

Exercitium septimum

1. coquere, _____, _____
2. _____, caruisse
3. _____, _____, indūtum
4. eligere, _____, _____
5. _____, _____, fūsum
6. _____, strāvisse, _____
7. miscēre, _____, _____
8. _____, exhausisse, _____
9. revertī, _____ / _____
10. ūtī, _____

CAPITVLVM VNVM ET TRICESIMVM

Exercitium primum

1. Discipulus improbus _____ (pūnīre) est; discipulus autem probus _____ (laudāre) est.
2. Magister dīcit 'discipulōs improbōs _____ (pūnīre), probōs vērō _____ (laudāre) esse'.
3. Magister ad discipulōs: "Nunc _____ (scrībere) est, nōn _____ (dormīre)".
4. Tabula _____ (prōmere) est, et litterae _____ (scrībere) sunt.
5. Magister dīcit 'tabulās _____ (prōmere) et sententiam _____ (scrībere) esse'.
6. Agrī _____ (arāre) et _____ (rigāre) sunt.
7. Iūlius dīcit 'agrōs _____ (arāre) et _____ (rigāre) esse'.
8. In lūdō nōn _____ (loquī), sed _____ (tacēre) et _____ (audīre) est.
9. Daedalus: "Ālae _____ (cōnficere) sunt, ut volāre possīmus".
10. Canis in silvā ovem quaerēns _____ (sequī) est.

Exercitium secundum

Exemplum: Discipulōs probōs laudāre oportet.
= Discipulī probī laudandī sunt.

1. Hominēs scelestōs pūnīre oportet. =
2. Ancillās sevērē reprehendere nōn oportet. =
3. Castra dēfendere oportet. =
4. Magistrum attentē audīre oportet. =
5. Famem patienter ferre oportet. =
6. Nunc vīnum pōtāre oportet. =
7. Līberōs ad lūdum comitārī oportet. =
8. Villae ōstium cūstōdīre oportet. =
9. Sententiās rēctē scrībere oportet. =
10. Menda dēlēre oportet. =
11. Quīntum in lectō iacentem cōnsōlārī oportet. =
12. Ovem in silvā errantem invenīre oportet. =
13. Canem ferōcem catēnā vincīre oportet. =

gerundivum

- [1] -andus -a -um
[2] -endus -a -um
[3] -endus -a -um
[4] -iendus -a -um

dativus agentis apud gerundivum
(agēns -entis *m.* = is quī agit)

14. Manūs sordidās lavāre oportet. =
15. Prōmissa nōn oblīvīscī oportet. =

Exercitium tertium

Exempla: Iānitor villae ōstium cūstōdīre dēbet.
= Villae ōstium iānitōrī cūstōdiendum est.
Quīntus dormīre dēbet.
= Quīntō dormiendum est.

1. Cocus cēnam parāre dēbet. =
2. Puerī manūs sordidās lavāre dēbent. =
3. Thēseus Mīnōtaurum interficere dēbet. =
4. Discipulī rēctē computāre dēbent. =
5. Magister recitāre, discipulī vērō scrībere dēbent. =
6. Discipulī verba sine mendīs scrībere dēbent. =
7. Virī Thēseum, quī Ariadnam dēseruit, imitārī nōn dēbent. =
8. Nūtrīcēs īfantēs alere dēbent. =
9. Nautae quidquid gubernātor imperāverit facere dēbēbunt. =
10. Iūlia: “Quis in agrīs labōrāre dēbet?” =
11. Iūlius: “In agrīs agricolae labōrāre dēbent”. =
12. Nōn solum ego, sed etiam tū linguam Latīnam discere dēbēs. =

Exercitium quārtum

Exemplum: Dominus ‘Dāvum vocandum esse’ dīcit.
= Dominus Dāvum vocārī iubet.

1. Domina ‘fenestram claudendam esse’ dīxit. = Domina ... iussit.
2. Magister ‘stilum gravius in cēram premendum esse’ dīcit. =
3. Iūlius ‘canem catēnā vinciendum esse’ dīxit. =
4. Aemilia ‘rosās in aquā pōnendās esse’ dīcit. =
5. Mīnōs ‘Thēseum in labyrinthum dūcendum esse’ dīxit. =
6. Aemilia ‘triclīnium exōrmandum esse’ dīcit. =
7. Iūlius ‘saccōs in villam ferendōs esse’ dīcit. =
8. Magister ‘sententiam scrībendam esse’ dīxit. =
9. Dux ‘Germānōs oppugnandōs esse’ dīcit. =
10. Iūlius ‘Mārcum in cubiculum inclūdendum esse’ dīxit. =
11. Dominī ‘agrōs rigandōs esse’ dīcunt. =
12. Dominī crūdēlēs ‘servōs improbōs in cruce fīgandōs esse’ dīxērunt. =

Exercitium quīntum

Līneās singulās sub gerundia, bīnās vērō sub gerundīva dūc.
Exemplum: Discendī causā magister discipulīs audiendus est.

*gerundium
et gerundivum*

1. Mīlitibus Rōmānīs fortiter pugnandum erat.
2. Mīlitēs Rōmānī ad pugnandum parātī erant.
3. Discipulīs scrībendum est quod magister recitat.
4. Discipulī scrībendō scrībere discunt.
5. Discipulī lūdum petunt discendī causā.
6. Quidquid magister docendī causā imperat discipulīs faciendum est.
7. Magister fessus est recitandō.
8. In tabulīs stilō scrībendum est.
9. Ad scrībendum stilus necessārius est.
10. Litterae prāvē scrīptae discipulīs dēlendae sunt.

Exercitium sextum

1. Colōnus _____ Iūliō mercēdem dēbitam nōn solvit.
2. Iūlius _____ agricolīs imperat ut pāstōremprehendant.
3. Diodōrus: “_____ discipulī improbī sunt”.
4. Cornēlius servum _____ Iūliī in Viā Latīnā vīdit.
5. Midās est nōmen _____ rēgis, quī in _____ Asiae urbe vīvēbat.
6. Midās ā Bacchō _____ mūnus pessimum postulāvīt.
7. In convīviō Orontēs _____ fābulās nārrat quās Iūlius audīre nōn vult.
8. Syra Quīntō fābulam nārrat dē _____ puerō temerārīō, quī prope Sōlem volāns in mare cecidit.
9. Mēdus Rōmam it ut fēminam _____ conveniat.
10. In nāve Mēdus cum _____ hominibus loquitur.
11. Mercātor verba _____ haud pulchra dīxit.
12. _____ mēnsēs ā _____ dīs Rōmānīs nōmina accipiunt.
13. Dominus _____ agricolās, quī agrōs neglēxērunt, reprehendit.
14. Iūlius _____ ancillīs et _____ servīs, quī opus suum bene fēcērunt, māla piraque dat.
15. Quīntus canem lātrantem ac virum _____ clāmantem audīvit.
16. Peditēs Rōmānī _____ arma levīa ferre solent.

quīdam quīdam
quendam quōsdam
cuiusdam quōrundam
cuidam quibusdam
quōdam quibusdam

quaedam quaedam
quandam quāsdam
cuiusdam quārundam
cuidam quibusdam
quādam quibusdam

quoddam quaedam
quoddam quaedam
cuiusdam quōrundam
cuidam quibusdam
quōdam quibusdam

17. Nōmina _____ servōrum et _____ ancillārum Iūlii Graeca sunt.
18. Albīnus _____ virō anulū gemmātū vēndit.
19. Tūsculum appellātur _____ parvum oppidum prope Rōmam.
20. Syra est nōmen _____ ancillae Iūlii.

Exercitium septimum

Exempla: Bonus sermō mē tam dēlectat quam bonum vīnum.
Hostium numerus tantus erat quantus Rōmānōrum.
Cornēlius nōn tantum bibit quantum Orontēs.
Tot ancillae sunt quot servī: quot servī, tot ancillae.
Tālis est filia quālis māter: quālis māter, tālis filia.

- _____ sunt liberī quālēs parentēs.
- Rosae _____ dēlectant Iūliam _____ filia.
- Negōtia pāstōrum nōn tanta sunt _____ agricolārum.
- Aemiliae parentēs, quī pauperēs erant, nōn _____ pecūniae habēbant _____ parentēs Iūlii.
- Rōmae _____ servī erant quot hominēs liberī.
- Lingua Graeca mē nōn _____ dēlectat _____ lingua Latīna.
- Quālis magister, _____ sunt discipulī.
- Liberōrum numerus nōn _____ est _____ servōrum.
- Nōn tot sunt liberī _____ servī.
- Infāns nōn _____ ēst _____ vir.

Exercitium octāvum

- accipere, _____, _____
- _____, _____, ablātum
- _____, bibisse
- audere, _____
- tangere, _____, _____
- _____, statuisse, _____
- _____, _____, intellēctum

accipiō -iunt

CAPITVLVM ALTERVM ET TRICESIMVM**Exercitium primum**

Exempla: Aemilia Iūlium interrogat quid sentiat.
= Aemilia ab Iūliō quaerit quid sentiat.
Aemilia Iūlium orat / rogat ut sē adiuuet.
= Aemilia ab Iūliō petit / postulat ut sē adiuuet.

- Aemilia ancillās interrogat quid liberī faciant. =
- Magister discipulōs interrogāvit quid scrīberent. =
- Colōnus Iūlium orāvit ut patientiam habēret. =
- Mēdus Lūdiam rogat ut aliquid sibi legat. =
- Mercātor gubernātōrem interrogat quis Arīōn sit. =
- Icarus patrem orābat ut labyrinthī exitum invenīret. =
- Mēdus: "Nihil rogō, Lūdīa, nisi ut mē amēs". =
- Iūlius: "Ā tē postulō, colōne, ut pecūniam dēbitam mihi solvās". =
- Iūlius ā Mārcō quaerēbat cūr tabulam Sextī habēret. =
- Amīcus quīdam ā Mēdō petīvit ut auxilium sibi daret. =

Exercitium secundum

Exemplum: Iūlius: "Quid fēcistī, Mārce? Fuisitne bonus discipulus in Iūdō?"
= Iūlius interrogat / nescit quid Mārcus fēcerit: num in Iūdō bonus discipulus fuerit.

- Quīntus: "Cūr Mārcus clāmābat?" = Quīntus interrogat ...
- Iūlius: "Quandō Orontēs ex Graeciā rediit?" = Iūlius nescit ...
- Iūlius: "Vīdistisne Mēdum, servī?" = Iūlius servōs interrogat num ...
- Orontēs: "Audīvistisne rūmōrēs super Chrīstiānīs, amīcī?" = Orontēs amīcōs interrogat num ...
- Aemilia: "Quis fuit Midās?" = Aemilia nescit ...
- Iūlius: "Cūr magister tē verberāvit, Mārce?" = Iūlius Mārcum interrogat ...
- Iūlius: "Quō aberrāvērunt ovēs?" = Iūlius nescit ...
- Quīntus: "Quis ostium vīllae pulsāvit?" = Quīntus interrogat ...
- Diodōrus: "Audīvistisne, discipulī?" = Diodōrus nescit num ...

ab aliquō quaerere
= aliquem interrogāre
ab aliquō petere
= aliquem orāre / rogāre

coniunctīvus perfecti
actīvi

~erim ~erimus
~eris ~eritis
~erit ~erint

passīvi

~us ~a } sim
sīs
~us ~a ~um sit
~ī ~ae } sīmus
sītis
~ī ~ae ~a sint

10. Diodōrus: "Dedistīne epistulam Iūliō, Tlēpoleme?" = Diodōrus Tlēpolemum interrogat num ...
11. Aemilia: "Cūr mentītus es, Mārce?" = Aemilia Mārcum interrogat ...
12. Mercātōrēs: "Multaene mercēs in tempestāte āmissae sunt?" = Mercātōrēs interrogant num ...

Exercitium tertium

Exemplum: Iūlius Mārcum interrogat quid fēcerit (facere).

1. Iūlius ā pāstōre quaerit cūr officium suum _____ (neglegere): "Dīc mihi, pāstor, cūr officium tuum _____ (neglegere)".
2. Pāstor respondet: "Nesciō quis tibi _____ (mentūrī), domine, et _____ (dīcere) 'mē officium neglēxisse': ego enim ovēs cūrāvī".
3. Iūlius, quī nescit num pāstor bonus _____ (esse) et ovēs bene _____ (cūrāre), exclāmat: "Quid? Tēne bonum pāstōrem fuisse?!"
4. Pāstor: "Certē fuī, domine! Cūr mē interrogās num ovēs bene _____ (cūrāre)?"
5. Iūlius: "Bonus pāstor est quī officium suum nōn neglegit et dominō pāret. Pāruistīne mihi? Tē interrogō num mihi _____ (pārēre), pāstor nēquam! Respondē!"
6. Pāstor: "Cūr quaeris ā mē num bonus pāstor _____ (esse), cum omnēs ovēs adesse videās?"
7. Iūlius: "Tū mē sic interrogāre audēs, pāstor pigerrime?! Num nescīs quid herī _____ (accidere)? Num nescīs quid lupus _____ (facere)? Dīc mihi, sceleste, cūr ovis mea ā lupō paene _____ (rapere)".
8. Pāstor: "Rēctē dīcis, domine: 'paene'! Omnēs ovēs hīc sunt: ergō cūr quaeris num eās bene _____ (cūrāre)? Respōnsū iam nōvistī!" Hīs verbīs dictīs, pāstor aufugit.
9. Colōnī ab aliō colōnō quaerunt cūr paene _____ (verberāre): "Dīc nōbīs, amīce, cūr ā dominō paene _____ (verberāre)".
10. Iūlius ā colōnīs quaerit cūr pecūniam nōndum _____ (solvere): "Dīcite mihi, colōnī, cūr mercēdem mihi dēbitam nōndum _____ (solvere)!"
11. Colōnī: "Quārē ā nōbīs quaeris, domine, cūr mercēdem dē-

coniunctivus perfecti

- bitam nōndum _____ (solvere)? Nōne scīs agrōs sic cōs esse?"
12. Iūlius: "Rigāvistisne eōs? Ā vōbīs quaerō num agrī _____ (rigāre)".
13. Colōnī: "Agrī rigārī nōn possunt, quod procul absunt ā rīvō". Iūlius tamen nescit utrum colōnī _____ (mentūrī) an vērū _____ (dīcere).

Exercitium quārtum

Exempla: Dī nōs servent!

Utinam pīrātae nōbīs parcant!
Utinam nē ā pīrātīs interficiāmur!

1. Mercātor: "Per _____ omnēs gubernātōrēs quī mercātōrum mercēs in mare ēiciunt!"
2. Iūlius: "Utinam Mēdum inven _____!"
3. Mēdus: "Hīc ānulus tē serv _____, Lūdīa!"
4. Nautae: "Utinam nē pīrātae nōs cap _____ et vēnd _____!"
5. Gubernātor: "Vīv _____ classis Rōmāna! Vīv _____ mīlītēs Rōmānī!"
6. Iūlius: "Utinam pāstor ovēs bene cūr _____!"
7. Lūdīa: "Chrīstus nōs serv _____!"
8. Gubernātor: "Perd _____ Iuppiter omnēs pīrātās!"
9. Lūdīa: "Utinam nē Mēdus ab Iūliō inven _____! Hoc Deus prohib _____!"
10. Val _____ magister! Val _____ que discipulī!

Exercitium quīntum

Exempla: Timeō / metuō / vereor nē veniat (= Timeō: nē veniat! = Spērō eum ventūrum nōn esse).

Timeō / metuō / vereor nē nōn veniat (= Timeō: utinam veniat! = Spērō eum ventūrum esse).

Mēdus: "Timeō nē mīlītēs mē Rōmam abdūcant".
= Mēdus: "Spērō mīlītēs mē Rōmam nōn abdūc-tūrōs esse".

1. Mēdus: "Spērō dominum mē nōn inventūrum esse". =
2. Iūlius: "Utinam Mēdum inveniam!" =
3. Aemilia: "Utinam Mārcus vērū dīcat!" =
4. Iūlius: "Spērō Mārcum falsum nōn dictūrum esse". =
5. Gubernātor: "Spērō illam nāvem praedōnum nōn esse". =

coniunctivus optativus
(< optāre)timeō nē / nē nōn
ventūrus -a -um: *part.*
futūrī (< venīre)

6. Mēdus: "Utinam hic ānulus tē servet, Lȳdia!" =
7. Iūlius: "Spērō pāstōrem ovem nōn iterum āmissūrum esse". =
8. Iūlius: "Utinam colōnus mercēdem solvat!" =
9. Colōnus: "Spērō dominum mē nōn pulsātūrum esse". =
10. Colōnus: "Utinam dominus patientiam habeat!" =
11. Lȳdia: "Utinam hōc ānulō uterque nostrum servētur, Mēde!" =
12. Nautae: "Spērāmus pīrātās nōs nōn captūrōs esse". =

Exercitium sextum

Exemplum: Caesar praedōnēs contemnēbat, quamquam in eōrum potestate erat.
= Caesar praedōnēs contemnēbat, cum in eōrum potestate esset.

1. Mēdus, quamquam pecūniam nōn habēbat, amīcum ē servitūte redēmit. =
2. Iūlius, quamquam Aemilia litterās remittēbat, tamen cofīdiē ad eam scrībēbat. =
3. Cornēlius, quamquam facile ōrnāmenta emere potest, tamen nōn vult. =
4. Quamquam Iuppiter malus marītus est, Iūnō eum tamen amat. =
5. Daedalus, quamquam in carcere erat, nōn timēbat. =
6. Quamquam nāvis rēmīs vēlisque celeriter agitur, praedōnēs appropinquant. =
7. Mārcus, quamquam ā magistrō saepe reprehenditur, parentibus 'sē bonum discipulum esse' dīcit. =
8. Diodōrus, quamquam magīster doctus ab omnibus habēbātur, ab Iūliō indoctus exīstimābātur. =

Exercitium septimum

Exempla: Amīcus Mēdum ōrat: "Mē ē servitūte redime!"
= Amīcus Mēdum ōrat ut sē ē servitūte redimat.
Servī dominōs ōrant: "Nōbīs parcite!"
= Servī dominōs ōrant ut sibi parcant.
Mārcus Titum rogāvit: "Redde mihi mālum meum!"
= Mārcus Titum rogāvit ut sibi mālum suum redderet.

1. Iūlia patrem rogat: "Aspice mē, pater!" =
2. Virī amīcōs ōrant: "Nōs adiuvāte!" =

coniunctivus post
(3) cum concessivum
cum et coni. = quam-
quam et ind.

suus -a -um
sē, sibi, sē

3. Pāstor dominum ōrat: "Parce mihi!" =
4. Convīvae ministrīs imperāvērunt: "Vīnum nōbīs afferte!" =
5. Nautae deōs ōrābant: "Servāte nōs!" =
6. Iēsūs Petrō imperāvit: "Venī ad mē!" =
7. Sextus Mārcum rogat: "Dā mihi tabulam meam!" =
8. Pāstor sē interrogat: "Ubi est ovis mea?" =
9. Fēminae virōs rogant: "Ōrnāmenta nōbīs dōnāte!" =
10. Praedōnēs mercātōribus imperant: "Mercēs nōbīs trādite!" =
11. Dux militibus imperat: "Mihi pārēte!" =
12. Cīvēs Rōmānī ā Pompeiō petīvērunt: "Nōs ac patriam ā praedōnibus līberā!" =
13. Mēdus Lȳdiam interrogāvit: "Cūr mē fūrī accūsāre pergis?" =
14. Mercātōrēs servīs imperābant: "Mercēs nostrās servāte!" =
15. Mēdus ā Lȳdiā petīvit: "Plūra dē Iēsū mihi nārrā!" =
16. Quīntus ā mātrem quaerit: "Quid dē mē ac dē crūre meō medicus dīcit?" =
17. Magister discipulīs imperāvit: "Tabulās mihi date!" =
18. Mercātōr deōs ōrat: "Mercēs meae mihi reddantur!" =
19. Iūlius servōs interrogābat: "Ubi sunt pecūnia mea et servus meus?" =
20. Mīdās Bacchum rogāvit: "Dā mihi mūnus meum!" =
21. Iūlius agricolīs imperat: "Ovēs ex agrīs meīs prohibēte!" =
22. Iaīrus Iēsū ōrāvit: "Fīlia mea mihi reddatur!" =
23. Quīntus ā Syrā petit: "Fābulam mihi nārrā!" =
24. Thēseus ab Ariadnā petīvit: "Sequere mē! Athēnās mēcum proficīscere!" =
25. Magister ab Iūliō petīvit: "Mercēs mea mihi solvātur!" =

Exercitium octāvum

Exempla: Nōlī timēre! = Nē timueris!
Nōlīte timēre! = Nē timueritis!

1. Nōlīte dormīre! =
2. Nōlī iānuam claudere! =
3. Nōlīte mē dēserere! =
4. Nōlī sorōrem pulsāre! =
5. Nōlī proficīscī, amīce! =
6. Nōlīte prōmissa vestra oblīvīscī, amīcī! =
7. Nē mē momorderis, canis! =

nōlī -re! = nē ~eris!
nōlīte -re! = nē ~eritis!

8. Nē menda fēceritis! =
 9. Nē mē in cubiculum inclūseritis! =
 10. Nē locūtae sītis! =

Exercitium nōnum

Exempla: Oblītus sum virī nōmen / nōminis.
 Oblītus sum illius virī.

- Fābul ____ / Fābul ____ dē Daedalō et Īcarō Syra reminiscitur.
- Hominēs saepe benefici ____ / benefici ____ obliviscuntur.
- Mēdus nōn sine dolōre ill ____ amīc ____ / ill ____ amīc ____ meminit quem ē servitūte redēmit.
- Iūlius e ____ temp ____ / id temp ____ reminiscitur quō Aemilia alium virum amābat.
- Syra reminiscitur vir ____ quī su ____ prōmiss ____ / su ____ prōmiss ____ oblivitus est.
- Cornēlius nōm ____ / nōm ____ servī Iūliī nōn meminerat.
- Orontēs redit ad nārrātiōnem fābulae ____ / qu ____ Aemilia nōn reminiscitur.
- Nōlite vestr ____ magistr ____ obliviscī!

Exercitium decimum

- Lȳdia _____ (amīcae), quās Rōmae reliquit, numquam obliviscētur.
- Lȳdia Chrīstī _____ (multa facta dictaque) meminit.
- Iūlius _____ (nōnnūlla carmina) reminiscitur.
- Cornēlius _____ (servus quīdam) Iūliī reminiscitur.
- Mēdī _____ (fūrtum) Lȳdia aliquandō fortasse obliviscētur.
- Aemilia _____ (frāter), quī in Germāniā pugnat, meminit.
- Mercātor _____ (duo versūs) Ovidiī reminiscitur.
- Mīlitēs _____ (fortis dux) semper meminerint.

meminisse hominis /
 hominem; reī / rem
 reminiscī, obliviscī
 hominis; reī / rem

Exercitium undecimum

- Syra fābulam dē Daedalō et Īcarō _____ (↔ oblīta est).
- Syra virum quendam _____ (↔ ignōrābat), quī eī montēs aureōs pollicitus erat.
- Quamquam ille vir improbus fuerat, Syra omnēs virōs nōn _____ (↔ amābat).
- Iūlius dicit ‘servōs dominum iniūstum _____ (↔ amāre)’.
- Mēdus: “Semper illius virī _____ (↔ obliviscar), quī ‘sē amīcum meum esse’ dīcēbat”.
- Orontēs fābulam dē Midā, rēge Asiae, _____ (↔ oblivitus erat).
- Aemilia, quae fābulam nōn _____ (↔ ignōrat), cupida est audiendī.
- Omnēs in nāve fābulam dē Orpheō _____ (↔ ignōrābant).
- Colōnus: “Quamquam dominus sevērus est, eum numquam _____ (↔ amābō)”.
- Multōs versūs _____ (↔ oblivitum esse) facile nōn est.

Exercitium duodecimum

Exemplum: Capillus illius fēminae longus est.
 = Illa fēmina capillō longō est.

- Iūliī oculī nigri sunt. =
- Quīntī corpus crassum est. =
- Īcarī audācia magna fuit. =
- Veneris pulchritūdō summa fuit. =
- Caesaris animus fortis fuit. =
- Infantis color candidus est. =
- Illius fēminae vultus foedus est. =
- Huius iuvenis membra fortia sunt. =

Exercitium tertium decimum

Exemplum: Librī mihi opus sunt. = Librīs mihi opus est.

- Ancillae Aemiliae opus sunt. =
- Nummī nōbīs opus sunt. =
- Pecūnia mihi opus est. =
- Frūmentum hominibus opus est. =
- Tabula nova Sextō opus erat. =

nōvisse ↔ ignōrāre
 nōvī ↔ ignōrō
 nōveram ↔ ignōrābam
 nōverō ↔ ignōrābō
 odisse ↔ amāre
 odis ↔ amō
 oderam ↔ amābam
 oderō ↔ amābō
 meminisse ↔ oblivitum
 esse
 meminī ↔ oblivitum sum
 memineram ↔ oblivitum
 eram
 meminērō ↔ oblivitum
 erō

ablātīvus quālitātis
 (quālitās -ātis f.
 < quālis)

abl. pōnitur apud
 opus est

6. Pallium novum tabellariō opus est. =
7. Nummīs Mēdō opus erat. =
8. Stilīs discipulīs opus est. =
9. Fīlō Thēseō opus erat. =
10. Verbīs nōbīs opus nōn est. =

Exercitium quārtum decimum

Exempla: M (hominēs) = mille hominēs

MM (hominēs) = duo milia hominū

1. MMM _____ (militēs)
2. M _____ (nāvēs)
3. MM _____ (nummī)
4. MMM _____ (sēstertī) (!)
5. M _____ (servī)
6. MM _____ (ovēs)

Exercitium quīntum decimum

1. agere, _____, _____
2. _____, _____, flexum
3. _____, sustulisse, _____
4. vincere, _____, _____
5. _____, _____, oblātum
6. _____, redēmisse, _____
7. adesse, _____

gen. plūr. ad *mīlia*

CAPITVLVM TRICESIMVM TERTIVM**Exercitium primum**

1. Colōnus herī, cum mercēdem nōn solv _____ neque dominō pārū _____, ab Iūliō reprehēnsus est.
2. Iūlius ā colōnō quaesīvit cūr mercēdem dēbitam nōn ded _____.
3. Colōnus autem, cum ā dominō reprehēns _____, “Sī pecūniam habu _____”, inquit, “tibi iam solv _____, domine”.
4. Cum colōnus ‘uxōrem suam aegrōtāre’ dīx _____, Iūlius “Intellegō quidem”, inquit: “sī tē pūnīre volu _____, iam verberāt _____; sed dominus inhūmānus nōn sum: ergō ūsque ad finem huius mēnsis exspectābō, ut pecūniam solvere possīs”.
5. Colōnus, cum haec verba audīv _____, laetus domum rediit, dominum sevērū esse putāns, neque inhūmānum.
6. Syra Quīntō in lectō iacentī dīxit: “Sī Thēseus patrem momentem audīv _____, in mare nōn cecid _____”.
7. Syra: “Tū quoque, Quīnte, sī patrem audīv _____ eīque pārū _____, dē arbore nōn cecid _____”.
8. Quīntus: “Etiam sī patrem audīv _____ eīque pārū _____, dē arbore cecid _____, Syra, quod rāmus tenuis erat”.
9. Iūlius ā servīs quaesīvit num probī fu _____ atque officia sua cūrāv _____.
10. Cum servī dominum loquentem nōn audīv _____, nihil dīxērunt.
11. Iūlius, cum servī tacērent, “Nōnne audīvistis, servī?” inquit. “Hūc vēnī quia ignōrābam num bonī fu _____ et officia vestra cūrāv _____”.
12. Servī: “Sī tē audīv _____, statim ‘nōs probōs fuisse et officia nostra cūrāvīsse’ dīx _____”.
13. Iūlius, quī servōs falsum dīxisse nōn ignōrābat, ab iīs quaesīvit quid fēc _____.
14. Cum servī ‘sē improbōs fuisse’ iterum negāv _____, ac ‘triclīnium sē ōrnāvīsse’ dīx _____, Iūlius “Nōn solum”, inquit, “triclīnium ōrnāvīstis, sed etiam alia nōn faciēda in culinā fecīstis”.

*coniūctīvus imperfecti
actīvī*

~issem ~issēmus
~issēs ~issētis
~isset ~issent

passīvī
~us ~a } essem
~essēs

~us ~a ~um esset

~ī ~ae } essēmus
~essētis

~ī ~ae ~a essent

15. Servī: “Sī quid malī fēc _____, tibi certē nārāv _____, domine”.
16. Iūlius: “Sī officia vestra modo cūrāv _____, ā mē certē laudāt _____, servī; etiam sī fass _____ ‘vōs merum bibisse’, ā mē tantum reprehēnsī, nōn verberāt _____.
Nunc vērō, cum mihi mentītī sītis, pūniēminī”.

Exercitium secundum

Exempla: Cum Iūlia proba sit, ab omnibus amātur.

Cum Iūlia proba esset, ab omnibus amābātur.

Cum multōs librōs lēgerit, doctissimus est.

Cum multōs librōs lēgisset, doctissimus erat.

- 1a. Quīntus, cum dē arbore _____ (cadere), aegrōtat.
- 1b. Quīntus, cum dē arbore _____ (cadere), aegrōtābat.
- 2a. Aemilius, cum procul ā patriā _____ (versārī), ab omnibus dēsīderātur.
- 2b. Aemilius, cum procul ā patriā _____ (versārī), ab omnibus dēsīderābātur.
- 3a. Pāstor, cum ovium gregem _____ (neglegere), ā dominō reprehēnsus est.
- 3b. Pāstor, cum ovium gregem _____ (neglegere), ā dominō reprehenditur.
- 4a. Aemilia, cum frāter in Germāniā stipendia _____ (merēre), frequentēs litterās ad eum mittit.
- 4b. Aemilia, cum frāter in Germāniā stipendia _____ (merēre), frequentēs litterās ad eum mittēbat.
- 5a. Orontēs, cum multum vīnī _____ (pōtāre), ēbrius sub mēnsam herī lāpsus est.
- 5b. Orontēs, cum multum vīnī _____ (pōtāre), ēbrius sub mēnsam lābitur.
- 6a. Cum praedōnum nāvis procul _____ (cernere), omnēs in nāve timent.
- 6b. Cum praedōnum nāvis procul _____ (cernere), omnēs in nāve timēbant.
- 7a. Mēdus, cum pecūniam dominī _____ (surripere), Lȳdiae ānulum emere poterat.
- 7b. Mēdus, cum pecūniam dominī _____ (surripere), Lȳdiae ānulum emere potest.

coniūctīvus post cum

post praes. et fut.:

praes. ac perf.

coniūctīvī

post imperf., perf.

et plūsquamperf.:

imperf. ac plūsquam-

perf. coniūctīvī

- 8a. Cum Pūblius Valerius _____ (morī), Aemiliō epistula ad eius parentēs scrībenda erat.
- 8b. Cum Pūblius Valerius _____ (morī), Aemiliō epistula ad eius parentēs scrībenda est.
- 9a. Cum hostēs nunc _____ (fugere), equitātus Rōmānus ad eōs persequendōs mittitur.
- 9b. Cum hostēs tum _____ (fugere), equitātus Rōmānus ad eōs persequendōs missus est.
- 10a. Cum ā nūntiō ‘hostēs mox impetum factūrōs esse’ _____ (nūntiāre), mīlitēs arma capiunt.
- 10b. Cum ā nūntiō ‘hostēs mox impetum factūrōs esse’ _____ (nūntiāre), mīlitēs arma cēpērunt.

Exercitium tertium

Exempla: Cum Iūlia proba sit, ab omnibus amātur.

Cum Iūlia proba esset, ab omnibus amābātur.

Cum multōs librōs lēgerit, doctissimus est.

Cum multōs librōs lēgisset, doctissimus erat.

- 1a. Iūlia, cum ā Mārcō pulsāta sit, _____ (plōrāre).
- 1b. Iūlia, cum ā Mārcō pulsāta esset, _____ (plōrāre).
- 2a. Quīntus, cum aeger sit, ambulāre nōn _____ (posse).
- 2b. Quīntus, cum aeger esset, ambulāre nōn _____ (posse).
- 3a. Cum Mārcus in lūdō dormīverit neque rēctē scrīpserit, magister epistulam ad Iūlium _____ (scrībere).
- 3b. Cum Mārcus in lūdō dormīvisset neque rēctē scrīpsisset, magister epistulam ad Iūlium _____ (scrībere).
- 4a. Cum Mārcus malus discipulus in lūdō fuisset, ā patre domī _____ (reprehendere).
- 4b. Cum Mārcus malus discipulus in lūdō fuerit, ā patre domī _____ (reprehendere).
- 5a. Iūlius, cum in lectō dormiat, Iūliam plōrantem audīre nōn _____ (posse).
- 5b. Iūlius, cum in lectō dormiret, Iūliam plōrantem audīre nōn _____ (posse).
- 6a. Nautae Arīonī, cum magnās dīvitiās sēcum habēret, _____ (invidēre).
- 6b. Nautae Arīonī, cum magnās dīvitiās sēcum habeat, _____ (invidēre).

coniūctīvus post cum

post praes. et fut.:

praes. ac perf.

coniūctīvī

post imperf., perf.

et plūsquamperf.:

imperf. ac plūsquam-

perf. coniūctīvī

- 7a. Cum praedōnēs cūncta maria īnfēsta fēcerint, classis Rō-
māna adversus eōs _____ (mittere).
7b. Cum praedōnēs cūncta maria īnfēsta fēcissent, classis Rō-
māna adversus eōs _____ (mittere).
8a. Sextus, cum rēctē scrīpsisset, ā magistrō _____ (lau-
dāre).
8b. Sextus, cum rēctē scrīpserit, ā magistrō _____ (laudāre).
9a. Cum nāvis flūctibus iactētur, Lȳdia _____ (lābī).
9b. Cum nāvis flūctibus iactārētur, Lȳdia _____ (lābī).
10a. Rēx Mīnōs, cum Thēseus ex īnsulā Crētā aufūgisset, eum
_____ (persequī).
10b. Rēx Mīnōs, cum Thēseus ex īnsulā Crētā aufūgerit, eum
_____ (persequī).

Exercitium quārtum

Exempla: Postquam / Quia Diodōrī epistulam accēpit, Iūlius
Mārcum pūnit.

= Cum Diodōrī epistulam accēperit / Diodōrī epistulā
acceptā, Iūlius Mārcum pūnit.

Postquam / Quia Diodōrī epistulam accēperat, Iū-
lius Mārcum pūnivit.

= Cum Diodōrī epistulam accēpisset / Diodōrī epistulā
acceptā, Iūlius Mārcum pūnivit.

1. Quia ovem nigram amīsit, pāstor in silvam intrat. =
2. Postquam utrumque vīnum gustāverant, Orontēs et Cornēlius
inter sē aspexērunt. =
3. Quia Mārcum audīvit, Iūlius in hortum exit. =
4. Postquam nūntius allātus est, mīlitēs convocātī sunt. =
5. Postquam hostēs victī sunt, dux victor ā mīlitibus salūtātus
est. =
6. Quia pecūniam dēbitam nōn solverat, Mēdus servus factus
est. =
7. Postquam pōculum funditus exhauserat, Orontēs sub mēn-
sam lāpsus est. =
8. Quia verba magistrī lēgit, Iūlius epistulam scindit. =
9. Postquam in marī tranquillitās magna facta est, discipulī
Iēsum admirātī sunt. =
10. Quia amīcus mortuus erat, Aemilius multās lacrimās effū-
dit. =

Exercitium quīntum

Exempla: Aquam bibō, quia vīnum nōn habeo. Utinam vīnum
habērem!

Sī vīnum habērem, aquam nōn biberem.

Aquam bibī, quia vīnum nōn habēbam. Utinam vī-
num habuissem!

Sī vīnum habuissem, aquam nōn bibissem.

1. Aemilius: "Utinam Mercurius es _____! Sī Mercurius
es _____, ālās hab _____ et in patriam vol _____".
2. Aemilia: "Utinam Mārcus in lūdō bonus discipulus fu _____!
Sī enim magistrō pārū _____, ab eō nōn repre-
hēns _____".
3. Quīntus: "Utinam nunc val _____! Nisi pēs dol _____, in
hortō curr _____".
4. Servī: "Utinam liberī es _____! Sī enim liberī es _____, in
patriā nostrā vīv _____".
5. Lȳdia: "Utinam nē fūrtum fēc _____, Mēde! Nisi pecū-
niam surrip _____, tē fūrem nōn vocāv _____".
6. Ariadna: "Maesta sum, quia secūta sum Thēseum. Nisi Thē-
seum secūt _____, nunc maesta nōn es _____, neque in hāc
īnsulā sōla err _____. Utinam nē cum Thēseō pro-
fect _____! Utinam nē in hāc īnsulā es _____!"
7. Īcarus: "Sī dī auxilium nōbīs tul _____, ē labyrinthō statim
exi _____. Utinam dī nōs adiūv _____!"
8. Aemilia: "Nisi Mārcus malus discipulus fu _____, nunc in
hortō lūd _____, neque in cubiculō lacrim _____. Utinam ma-
gistrum audīv _____ et rēctē scrīps _____!"

Exercitium sextum

Exempla: Vīnum nōn habeo. Sī vīnum habērem, aquam nōn
biberem.

Aquam habeo. Sī vērō vīnum afferās, id bibam
(coni.).

Sī vīnum habuissem, aquam nōn bibissem!

1. Sī mīles es _____, arma fer _____, sed mīles nōn sum.
2. Sī Aemilius patrem audīv _____, mīles nunc nōn es _____.
3. Sī sōl in campō lūc _____, pāstor umbram pet _____.
4. Sī Mārcus rēctē scrīps _____, ā magistrō laudāt _____.
5. Sī hominēs vol _____, ālās hab _____.

coniunctivus irreālis

[nunc]

[tunc]

6. Dāvus: “Ā dominō hodiē laudātus sum: sī nummum mihi iterum largi _____, pānem em _____”.
7. Sī Mēdus magnam pecūniam hab _____, multa ōrnāmenta Lȳdiae em _____.
8. Nisi in lūdō dormīv _____, discipulī nōn verberāt _____.
9. Syra: “Imber mox erit. Sī in hortō man _____, domina, certē aegrōtāre incip _____”.
10. Aemilia: “Sī magister aliam epistolam ad tē mitt _____, quid eī respond _____, Iūli?”

Exercitium septimum

Exemplum: Iūlius: “Quid fēcistī, Mārce? Fuisťine bonus discipulus in lūdō?”

= Iūlius *interrogāvit* / *nesciēbat* quid Mārcus *fēcisset*: num in lūdō bonus discipulus *fuisset*.

1. Quīntus: “Cūr Mārcus clāmāvit?” = Quīntus interrogāvit ...
2. Iūlius: “Quandō Orontēs ex Graeciā rediit?” = Iūlius nesciēbat ...
3. Iūlius: “Vīdistisne Mēdum, servī?” = Iūlius servōs interrogāvit num ...
4. Orontēs: “Audīvistisne rūmōrēs super Chrīstiānīs, amīcī?” = Orontēs amīcōs interrogāvit num ...
5. Aemilia: “Quid fēcit Midās?” = Aemilia nesciēbat ...
6. Iūlius: “Cūr magister tē verberāvit, Mārce?” = Iūlius Mārcum interrogāvit ...
7. Iūlius: “Quō aberrāvērunt ovēs?” = Iūlius nesciēbat ...
8. Quīntus: “Quis ōstium vīllae pulsāvit?” = Quīntus interrogāvit ...
9. Diodōrus: “Audīvistisne, discipulī?” = Diodōrus nesciēbat num ...
10. Diodōrus: “Dedistīne epistolam Iūliō, Tlēpoleme?” = Diodōrus Tlēpolemum interrogāvit num ...
11. Aemilia: “Cūr mentītus es, Mārce?” = Aemilia Mārcum interrogāvit ...
12. Mercātōrēs: “Multaene mercēs in tempestāte āmissae sunt?” = Mercātōrēs interrogābant num ...

Exercitium octāvum

Exempla: Iūlius interrogat: “Quid Mārcus agit? Quid ēgit? Quid aget?”

= Iūlius *interrogat* / *nescit* quid Mārcus *agat* (nunc), quid Mārcus *ēgerit* (antehāc), quid Mārcus *āctūrus sit* (posthāc).

Iūlius interrogāvit: “Quid Mārcus agit? Quid ēgit? Quid aget?”

= Iūlius *interrogāvit* / *nesciēbat* quid Mārcus *ageret* (tunc), quid Mārcus *ēgisset* (anteā), quid Mārcus *āctūrus esset* (posteā).

1a. Iūlius Mārcum interrogat: “Quid in lūdō fēcistī?” =

1b. Iūlius Mārcum interrogābat: “Quid in lūdō fēcistī?” =

2a. Iūlius Mārcum interrogāvit: “Quid dīxit magister?” =

2b. Iūlius Mārcum interrogat: “Quid dīxit magister?” =

3a. Mārcus nescit: “Quid magister dīxit? Quid faciet?” =

3b. Mārcus nesciēbat: “Quid magister dīxit? Quid faciet?” =

4a. Mārcus nesciēbat: “Quid recitat magister? Quid imperāvit?” =

4b. Mārcus nescit: “Quid recitat magister? Quid imperāvit?” =

5a. Gubernātor interrogat: “Quī poēta hōs versūs scrīpsit?” =

5b. Gubernātor interrogāverat: “Quī poēta hōs versūs scrīpsit?” =

6a. Iūlius interrogāvit: “Quid scrīpsit Aemilius? Quandō domum redībit?” =

6b. Iūlius interrogat: “Quid scrīpsit Aemilius? Quandō domum redībit?” =

7a. Iūlius ab Oronte quaerit: “Quandō in Italiam rediistī? Quōs in Graeciā vīdistī?” =

7b. Iūlius ab Oronte quaesīvit: “Quandō in Italiam rediistī? Quōs in Graeciā vīdistī?” =

8a. Syra Quīntum interrogābat: “Dormīsne? Potesne ambulāre?” =

8b. Syra Quīntum interrogat: “Dormīsne? Potesne ambulāre?” =

9a. Iūlia ā parentibus quaerēbat: “Quandō novum īfantem habēbitis? Quō nōmine eum vocābitis?” =

9b. Iūlia ā parentibus quaerit: “Quandō novum īfantem habēbitis? Quō nōmine eum vocābitis?” =

10a. Iūlius nesciēbat: “Ubi est Mēdus? Quō proficīscitur?” =

cōnsecūtiō temporum
(cōnsecūtiō -ōnis f.
< cōnsequī)

- 10b. Iūlius nescit: "Ubi est Mēdus? Quō proficīscitur?" =
 11a. Lȳdia Mēdum interrogat: "Cūr pecūniam surripuistī?" =
 11b. Lȳdia Mēdum interrogāvit: "Cūr pecūniam surripuistī?" =
 12a. Mēdus nōn intellegit: "Cūr ānulus ā Polycrate abiectus est?" =
 12b. Mēdus nōn intellegēbat: "Cūr ānulus ā Polycrate abiectus est?" =
 13a. Iūlius pāstōrem interrogat: "Cūr ovis ā lupō paene rapta est? Cūr tacēs?" =
 13b. Iūlius pāstōrem interrogāvit: "Cūr ovis ā lupō paene rapta est? Cūr tacēs?" =
 14a. Iūlia nesciēbat: "Ambulābisne et lūdum petēs, Quīnte?" =
 14b. Iūlia nescit: "Ambulābisne et lūdum petēs, Quīnte?" =
 15a. Mēdus nescit: "Quid mīlitēs facient? Abdūcentne mē Rōmam?" =
 15b. Mēdus nesciēbat: "Quid mīlitēs facient? Abdūcentne mē Rōmam?" =

Exercitium nōnum

Exempla: parātus ad scrībendum; parātus ad epistulam scrībendam
 cupidus scrībendī; cupidus epistulae scrībendae
 fessus scrībendō; fessus epistulā scrībendā

1. Aemilius patri ___ vidend ___ cupidus est.
2. Magister discipulōs hortātur ad scrībend ___. Magister discipulōs hortātur ad sententiās scrībend ___.
3. Sextus sententiās scrībit. In scrībend ___ Sextus dīligentissimus est omnium discipulōrum. In sententi ___ scrībend ___ Sextus dīligentissimus est.
4. Magister librum legit. Magister finem legend ___ facit. Magister finem facit libr ___ legend ___.
5. Mīlitēs ad oppugnand ___ parātī sunt. Mīlitēs parātī sunt ad castr ___ oppugnand ___.
6. Mārcus fābulam legit. Mārcus piger est in legend ___. Mārcus piger est in fābul ___ legend ___.
7. Puerī discend ___ causā lūdum petunt. Puerī litter ___ discend ___ causā lūdum petunt.
8. Quīntus fābulās audit. Quīntus audiend ___ dēlectātur. Quīntus fābul ___ audiend ___ dēlectātur.

gerundium
et gerundivum

9. Agricola agrōs arant. Arātrum necessārium est ad arand ___.
Arātrum necessārium est ad agr ___ arand ___.
10. Classis Rōmāna cūncta maria percurrēbat ad nāv ___ mercātōri ___ tuend ___ et ad praedōn ___ persequend ___.

Exercitium decimum

1. Aemilia Mārcum discipulum dīligentem ___ (= futūr ___ esse) spērat.
2. Mīlitēs prōmittunt 'sē in bellō fortēs ___ (= futūr ___ esse)'.
3. Aemilius pācem mox ___ (= futūr ___ esse) spērat.
4. Īcarus prōmittit 'sē audācem nōn ___ (= futūr ___ esse)'.
5. Domina ancillās probās ___ (= futūr ___ esse) spērat.
6. Iūlius id ___ (= futūr ___ esse) spērat, ut Mēdus inveniātur.
7. Aemilius ___ (= futūr ___ esse) spērābat ut Aemilia plūrēs epistulās scrīberet.
8. Pāstor ___ (= futūr ___ esse) spērābat ut ovis in silvā reperīrētur.

Exercitium ūndecimum

Exemplum:

Lēgātī ab hostibus missī sunt

ut pācem peterent
ad pācem petendam
pācis petendae causā
pācem petītum

1. Mēdus Rōmam it ...
ut Lȳdiam _____ (vidēre).
ad Lȳdiam _____ (vidēre).
Lȳdiam _____ (vidēre).
Lȳdiae _____ (vidēre) causā.
2. Classis Rōmāna cūncta maria percurrēbat ...
ut nāvēs mercātōriās _____ (tuērī).
ad nāvēs mercātōriās _____ (tuērī).
nāvium mercātōriarum _____ (tuērī) causā.
3. Mīlitēs Rōmānī in Germāniam iērunt ...
ut Germānōs _____ (oppugnāre).
ad Germānōs _____ (oppugnāre).
Germānōrum _____ (oppugnāre) causā.
Germānōs _____ (oppugnāre).

fore = futūrū (-am -um
-ōs -ās -a) esse

= I. spērat Mēdum inventum īrī.
= Ae. spērābat Aemiliam plūrēs epistulās scrīptūram esse.
= Pāstor spērābat ovem repertum īrī.

sententiae finālēs:
(1) ut / nē et conī.
(2) ad cum acc.
gerundī / gerundīvī
(3) causā post gen.
gerundī / gerundīvī
(4) supīnum

4. Tabellārius ad villam Iūlii properat ...
 ut epistulam _____ (ferre).
 ad epistulam _____ (ferre).
 epistulae _____ (ferre) causā.
5. Pueri litteris student ...
 ut docti _____ (fieri).
 ne indocti _____ (esse).
 ad _____ (discere).
 _____ (discere) causā.
 litterarum _____ (discere) causā.
6. Servus a domino severo abiit ...
 ne _____ (verberare).
 ne _____ (servire).
 ut liber _____ (esse).
 ut in patriam _____ (reverti).
7. Servi a domino severo fugiunt ...
 ne _____ (verberare).
 ne _____ (servire).
 ut liberi _____ (esse).
 ut in patriam _____ (reverti).
8. Hominēs vestimenta gerunt ...
 ne frigora _____ (pati).
 ne _____ (frigere).
 ne frigus corpori _____ (nocere).
9. Dux equitatum mittit ...
 ut hostes _____ (persequi).
 ne hostes _____ (aufugere).
 ad hostes _____ (persequi).
10. Dux equitatum misit ...
 ut hostes _____ (persequi).
 ne hostes _____ (aufugere).
 hostium _____ (persequi) causā.

Exercitium duodecimum

1. Iulius: "Ne pigri fueritis, coloni! Sc _____ me cras agris
 meis iterum petiturum esse. Industrii igitur es _____!"
2. Iulius: "Tu quoque, pastor, industrius es _____, ac mihi
 par _____!"
3. Gubernator: "Quidquid imperavero fac _____, nautae!"

imperativus futuri

- [1] -atō -atōte
 [2] -ētō -ētōte
 [3] -itō -itōte
 [4] -ītō -ītōte

estō estōte

4. Gubernator: "Tu quoque, mercator, quod imperavero
 fac _____!"
5. Magister: "Quod recitabo aud _____, discipuli! Tu quoque,
 Marce, me attentē aud _____!"
6. Magister: "Deinde sententiās quas vobis dictabo scrib _____,
 discipuli! Diligentēs es _____!"
7. Magister: "Cum sententiam scripseris, eam leg _____,
 Marce!"
8. Quintus: "Cum redieris, aliam fabulam narra _____, Syra!"
9. Dux: "Si hostes impetum facient, castra defend _____, mi-
 litēs! Ne timueritis, sed fortiter pugn _____!"
10. Syra: "Nunc dormi, mi Quinte, et patiens es _____! Mox
 pes tuus melius se habebit".

Exercitium tertium decimum

Exemplum: (Nostrī) fortissimē pugnāverunt.
 = Fortissimē pugnātum est.

1. (Civēs) in forum currunt. =
 2. Ad castra (militēs) veniunt. =
 3. In castra 'hostes flumen transiisse' nuntiāverunt. =
 4. Apud flumen pugnāverunt. =
 5. In regionibus frigidissimis (hominēs) male vivunt. =
 6. Diu (regēs) Romae regnāverunt. =

Exercitium quartum decimum

Exemplum: Marcus puer octo annorum est.
 = Marcus octo annos natus est.

1. Medus adulescens duodeviginti annorum est. =
 2. Iulia puella quinque annorum est. =
 3. Iulius vir triginta duorum annorum est. =
 4. Aemilia matrona viginti septem annorum est. =
 5. Aemilius miles viginti duorum annorum est. =
 6. Priamus senex septuaginta annorum erat. =

Exercitium quintum decimum

1. convertere, _____, _____
 2. _____, _____, caesum
 3. _____, coegisse, _____

passivum impersonale
 (im-personalis -e: cui
 desunt personae, prae-
 ter III singularem)

natus cum acc.

percutiō -iunt

-gredior -iuntur

4. dēsistere, _____
5. _____, _____, effūsum
6. _____, percussisse, _____
7. instruere, _____, _____
8. prōgredī, _____
9. _____, prōcurrisse

CAPITVLVM TRICESIMVM QVARTVM

Exercitium primum

Exemplum: Fuga mīlite Rōmānō indigna est.
= Fuga mīlitem Rōmānum nōn decet.

1. Certāmen gladiātōrium mihi nōn placet. =
2. Fūrtum Mēdi ā Lȳdiā nōn ignōrātur. =
3. Animus irātus bonō virō indignus est. =
4. Id nōn animadvertī. =
5. Cursūs equōrum Cornēliō placent. =
6. Mārcī pugna ab Iūliō nōn ignōrātur. =
7. Verba falsa virō probō digna nōn sunt. =
8. Ovem ā lupō paene raptam esse ab Iūliō nōn ignōrātur. =
9. Sermō infantium virō indignus est. =
10. Lūdōs scaenicōs spectāre Fabiae placet. =

Exercitium secundum

Exemplum: Quīntus gaudet quod medicus abiit.
= Quīntus gaudet medicum abiisse.

1. Aemilius dolet quod amīcus eius mortuus est. =
2. Mercātor queritur quod mercēs amīsit. =
3. Ariadna maerēbat quod dēserta erat. =
4. Mēdus gaudet sē liberum esse. =
5. Iūlius mirātur tantum strepitum in hortō esse. =
6. Aemilia laetātur frātre vīvere. =

Exercitium tertium

Exemplum: Sextus sē dēfendere scit, sī cum singulīs certat.
= Sextus sē dēfendere scit, dummodo cum singulīs certat.

1. Servī quoque ōrnāmenta emere possunt, sī pecūniam habent. =
2. Discipulī laudantur, sī rēctē scribunt. =
3. Ovēs bene cūstōdiuntur, nisi pāstor dormit. =
4. Sōl cernitur, nisi nūbibus occultātur. =
5. Mārcus mātrem fallere poterit, sī Iūlius aberit. =
6. Germānī vincī poterunt, sī Rōmānī fortiter pugnābunt. =

eum decet = eō dignum est
eum dēdecet (↔ decet)
= eō indignum est
mē fugit = nōn animadvertō
mē iuvat = mihi placet
mē latet = ā mē ignōrātur

post verba *affectuum*
pōnuntur 'quod' et
ind. / acc. et inf.

(affectus -ūs *m.* = id
quō afficitur animus,
ut laetitia, timor et
cēt.)

dummodo / dum-
modo nē cum coni.

dativus ad verba

Exercitium quārtum

1. Iūlius Mēd ___ imperābat, quī e ___ servīre nōlēbat.
2. Dāvus vērō domin ___ imperant ___ pārēre solet.
3. Ancillae quoque Aemili ___ semper oboediunt.
4. Sōl et calor vīne ___ prōsunt, sed imber et frīgus i ___ nocent.
5. Iūlius Mēd ___, serv ___ su ___, cōnfīdēbat.
6. Iēsūs prīncip ___ Iūdaeorum, nōmine Iaīr ___, nōn dēfuit.
7. Mēdus amīc ___ quem ē servitūte redēmerat fidēbat.
8. Pater Aemili ___ persuādēre nōn potuit ut litter ___ studeret.
9. Naut ___ quī fret ___ Sicul ___ appropinquant multa perīcula impendent.
10. Mēdus Lūdī ___ persuādet ut s ___ crēdat.
11. Colōnus Iūlium orat: "M ___ parce, domine! T ___ prōmittō 'mē pecūniā dēbitam mox solūtūrum esse'".
12. Mēdus praedōn ___ resistere vult, sed gubernātor, quī nāv ___ praeest, e ___ suādet nē id faciat.
13. Aurīga c ___ plērīque spectātōrēs favēbant mortuus est.
14. Aemili ___ litter ___ studēre nōn placēbat.
15. Aemilia Iūli ___ nūbere nōlēbat, quia Crassum amābat.
16. Homin ___ agere nōn licet quidquid i ___ libet.
17. Mārcus ā parentibus petit ut s ___ ignōscant.
18. Spectātōrēs plaudere solent gladiātōr ___ bene pugnant ___.
19. Amīcus malus est quī amīc ___ su ___ invidet.
20. Vērus amīcus amīc ___ su ___ semper adest, sīve eōrum fortūna secunda sīve adversa est.

Exercitium quīntum

Divide hōs versūs in pedēs dactylōs, spondēōs et trochaeōs apposītīs notīs (— ∪ ∪, — —, — ∪).

Exemplum: Semper | pauper e|ris, sī | pauper e|s, Aemili|āne.
Dantur o|pēs nū|līs || nunc nisi | diviti|bus.

Saepe meae "Tandem" dīxī "discēde!" puellae
— in gremiō sēdit prōtinus illa meō!

Saepe "Pudet" dīxī. Lacrimīs vix illa retentīs
"Mē miseram! Iam tē" dīxit "amāre pudet?"

Implicuitque suōs circum mea colla lacertōs
et, quae mē perdunt, oscula mīlle dedit!

Vincor, et ingenium sūmpfīs revocātūr ab armīs,
rēsque domī gestās et mea bella canō.

syllaba:
brevis [∪]
longa [—]

pedēs:
trochaeus [— ∪]
dactylus [— ∪ ∪]
spondēus [— —]

versūs:
hexameter (= VI pedēs)
pentameter (= V pedēs)
hendecasyllabus (= XI
syllabae)

'Nūllī sē' dīcit mulier mea 'nūbere mälle
quam mihi, nōn sī sē Iuppiter ipse petat!'
Dīcit. Sed mulier cupidō quod dīcit amanti
in ventō et rapidā scrībere oportet aquā.

Nūbere vīs Prīscō; nōn mīror, Paula, sapīstī.
Dūcere tē nōn vult Prīscus: et ille sapit!

Nūbere Paula cupit nōbīs, ego dūcere Paulam
nōlō: anus est; vellem sī magis esset anus!

Āmissum nōn flet, cum sōla est, Gellia patrem;
sī quis adest, iussae prōsiliunt lacrimae.
Nōn lūget quisquis laudārī, Gellia, quaerit:
ille dolet vērē quī sine teste dolet.

Lūgēte, ō Venerēs Cupīdinēsque
et quantum est hominum venustiōrum!
Passer mortuus est meae puellae,
passer, dēliciae meae puellae,
quem plūs illa oculīs suīs amābat;
nam mellītus erat suamque nōrat
ipsam tam bene quam puella mātrem,
nec sēsē ā gremiō illūs movēbat,
sed circumsiliēns modo hūc modo illūc
ad sōlam dominam ūsque pīpiābat.
Quī nunc it per iter tenebricōsum
illūc unde negant redīre quemquam.
At vōbīs male sit, malae tenebrae
Orcī, quae omnia bella dēvorātis:
tam bellum mihi passerem abstulistis.
Ō factum male! Ō miselle passer!
Tuā nunc operā meae puellae
flendō turgidulī rubent ocellī!

Cēnābis bene, mī Fabulle, apud mē
paucīs, sī tibi dī favent, diēbus
— sī tēcum attuleris bonam atque magnam
cēnam, nōn sine candidā puellā
et vīnō et sale et omnibus cachinnīs.

Haec sī, inquam, attuleris, venuste noster,
cēnābis bene — nam tuī Catullī
plēnus sacculus est arāneārum!

Exercitium sextum

1. _____, _____, accēsum
2. laedere, _____, _____
3. _____, _____, ēlīsum
4. implicāre, _____ / _____,
_____ / _____
5. plaudere, _____, _____
6. _____, peperisse, _____
7. sedēre, _____
8. _____, _____, retentum
9. _____, sapiisse
10. nūbere, _____

pariō -iunt

sapiō -iunt

CAPITVLVM TRICESIMVM QVINTVM

Exercitium prius

1. Dum gubernātor loquitur, altera nāvis procul in marī appāret. Mēdus eum apprehendit et “Dēsine loquī!” inquit. “Cūrā negotium tuum! Quīn prōspicis? Vidēsne nāvem illam vēlōcem quae ā septentrionibus nōbīs appropinquat?”

“Per deōs immortalēs!” inquit gubernātor, cum primum nāvem appropinquantem prōspexit. “Illa nāvis vēlōx nōs persequitur. Certē nāvis praedōnum est. Omnia vēla date, nautae!”

Nāvis autem vēlīs sōlīs nōn tam vēlōciter vehitur quam ante tempestātem, nam vēla ventō rapidō scissa sunt. Itaque gubernātor imperat ut nāvis rēmīs agātur. Mox rēmīs vēlīsque vehitur nāvis quam vēlōcissimē potest, sed tamen altera nāvis, cuius rēmī quasi ālae ingentēs sūsum deorsum moventur, magis magisque appropinquat.

Gubernātor perterritus exclāmat: “Ō dī bonī! Quid faciāmus? Brevī praedōnēs hīc erunt”.

Tum mercātor, cum gubernātōrem pallidum videat, “Bonō animō es!” inquit. “Nōlī dēspērāre! Spēs est, dum anima est”.

dum: coniūctiō

gubernātor: nōmen substantivum, III dēcl., masc., nōm., sing.

loquitur: verbum, ind., praes., dēp., III pers. sing.

...

2. Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum, litterās ad tē scrībere properō. Quaeris ā mē cūr tibi ūnās tantum litterās scrīpserim, cum interim trīnās quaternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē excūsāre, quod negligēs fuerim in scrībendō. Sī mihi tantum esset ōtīū quantum est tibi, in epistulīs scrībendīs nōn minus dīligēs essem quam tū. Sed cum per complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormiendum, facile intellegēs nūllum mihi ōtium fuisse ad epistulam scrībendam.

3. Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā mīlitibus imperātor salūtātus esset, virtūtem nostram laudāvit ‘quod contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissēmus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissīs, hostēs brevī arma positūrōs esse’ dīxit. Hīs verbīs māximō gaudiō affectī sumus, nam post longum bellum

omnēs pācem dēsīderāmus. Hodiē lēgātī ā Germānīs missī ad castra vērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō an lēgātī pācem petītum vērunt, sed certō sciō imperātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Exercitium alterum

1. dēmere, _____, _____
2. adicere, _____, _____

adicio -iunt

INDEX GRAMMATICVS

[Numerī crassī 1.2.3... capitula, numerī tenuēs 1,2,3... exercitia significant]

A

- ab* / *ā* cum abl. 5.2; 6.5
– ad *quaerere* et *petere* 32.1
ablātīvus 5.1, 2
– = *ab* cum abl. 6.1; 20.6; 25.2; 27.7
– absolūtus 16.3, 4, 5; 22.3, 4, 5; 29.10; 33.4
– ad comparātīvum, *ante*, *post* 16.7
– ad verba passīva 6.10
– argūmentī 20.7
– *aspergere*, *dōnāre* ... 30.5
– comparātiōnis 24.6
– instrūmentī 6.10; 10.6; 12.10
– līmitātiōnis 11.11
– māteriae 22.6
– post praepositīōnēs 5.2; 6.2, 3, 4
– pretiī 8.7
– quālītātis 32.12
– temporis 13.3, 4
– v. etiam *in*
accūsātīvus 3.2, 3; 5.3
– ad *altus*, *lātus*, *longus* 12.9
– = *ad* cum acc. 6.1; 20.6; 25.2; 27.7
– ad *nātus* 33.14
– *aspergere*, *dōnāre* ... 30.5
– cum īnfīnītīvō 10.4; 11.4, 5, 6, 7, 9, 10; 21.4, 5, 6, 7, 8; 23.2, 3, 4, 5, 6; 24.5; 26.4, 6; 27.5; 31.4; 34.2
– *decet*, *fugit* ... 34.1
– duplex 18.9
– exclāmātīvus 29.12
– *meminisse*, *oblīvīscī* ... 32.9, 10
– post praepositīōnēs 6.2, 3, 4
– temporis 13.5
– v. etiam *in*
āctīvum 6.6

adiectīva

- I et II dēcl. 9.2, 4, 5, 6; 11.1, 2; 12.2; 13.2; 18.1
– III dēcl. 12.2, 4, 5
– cfr. *comparātīvus*; *superlātīvus*
adverbia 18.2, 5; 30.6
– cfr. *comparātīvus*; *superlātīvus*
– locī 27.7
– numerālia 18.8

C

comparātīvus

- adiectīvī 12.6, 7, 8; 18.1; 19.6
– adverbī 18.3, 5

coniugātiō periphrastica

- āctīva: v. *participium* (*futūrī*)
– passīva: v. *gerundīvum*

coniūctīvus

- dubitātīvus 29.6
– ēventuālis 33.6
– hortātīvus 30.3
– imperfectī 28.1, 2, 3, 4
– irrēālis 33.5, 6
– optātīvus 32.4; 33.5
– perfectī 32.2, 3
– plūsquamperfectī 33.1
– praesentis 27.1, 2, 3, 4, 5
cōnsecūtiō temporum
– coniūctīvī 28.5, 6, 7, 8, 9; 29.4, 5, 8, 9; 33.2, 3, 4, 8
– indicātīvī 21.1, 2; 24.2; 30.2
cōnsecūtiōna, sententia 29.2, 3

cum

- concessīvum 32.6
– nārrātīvum et causāle 29.7, 8, 9, 10; 33.1, 2, 3, 4

D

- datīvus 7.4, 5
 – ad verba 34.4
 – agentis (ad gerundivum) 31.3
 – *aspergere, dōnāre* ... 30.5
 – possessīvus 12.1
 dēclīnātiōnēs
 – I 10.7
 – II 10.7
 – III 9.1, 2, 3, 4, 5, 6; 10.7; 11.1, 2, 3
 – IV 12.2, 3
 – V 13.1, 2
 dēpōnentia, verba 16.1, 2; 17.4, 5; 24.4, 5; 25.1, 3
docēre 18.9
domum -ī -ō 20.6
dummodo 34.3

E

- eius* 4.3, 4
esse 15.3

F

- fēminīnum 2.1
 finālis, sententia 28.5; 29.1, 3; 33.11
fore 33.10
 futūrum 20.1, 2, 3
 – īnfinītīvī: v. *īnfinītīvus (futūrī)*
 – participiī: v. *participium (futūrī)*
 futūrum perfectum 30.1, 2

G

- genēfīvus 2.2
 – *meminisse, oblīvīscī* ... 32.9, 10
 – partītīvus 16.6; 19.5; 32.14
 – *puer octō annōrum* 19.7
 – *tantī, quantī* ... 29.11
 gerundium 26.1, 2, 3; 31.5; 33.9, 11
 gerundīvum 31.1, 2, 3, 5; 33.9, 11

H

- hic haec hoc* 8.1, 3
hīc, hīnc, hūc 27.7

I

- īdem eadem idem* 18.6
ille illa illud 8.2, 3
illīc, illīnc, illūc 27.7
 imperātīvus
 – futūrī 33.12
 – praesentis 4.1, 2; 5.6, 7; 20.4; 25.1; (*nē ~eris!*) 32.8
 imperfectum
 – coniūctīvī: v. *coniūctīvus (imperfectī)*
 – indicātīvī 19.1, 2, 3, 4; 21.10
in

- cum abl. 5.1, 2
 – cum abl. et acc. 7.2

īnfinītīvus

- futūrī 23.2, 3, 4, 5, 6; 33.10
 – perfectī 21.4, 5, 6, 7; 23.5, 6; 24.5
 – praesentis 10.1, 2, 3, 5; 23.5, 6
 interrogātiōnēs obliquae 29.4, 5, 6; 32.1, 2, 3; 33.7, 8
is ea id 5.2, 4, 5; 6.7; 7.3; 8.4, 5, 6; 21.4;
 cfr. etiam *eius*

L

- locātīvus 6.1; 20.6; 25.2; 27.7

M

- masculīnum 2.1
meminisse 32.11
multō ad comparātivum, *ante, post* 16.7

N

- ne?* 1.3; 2.3
 neutrum 2.1
nōlī -īte 20.4

nōminātīvus 3.2

- duplex 20.5; 26.5
nōnne? 7.1
nōvisse 32.11
num? 1.3; 2.3; 7.1
 numerālia
 – adverbia 18.8
 – distribūtīva 30.4

O

- obliquae, interrogātiōnēs: v. *interrogātiōnēs obliquae*
ōdisse 32.11
opus est 32.13

P

- participium
 – futūrī 23.1
 – perfectī 25.3
 – praesentis 14.1, 2, 3, 4, 5, 6
 passīvum 6.5; 27.6
 – impersōnāle 33.13
paulō ad comparātivum, *ante, post* 16.7
 perfectum
 – coniūctīvī: v. *coniūctīvus (perfectī)*
 – indicātīvī 21.1, 2, 3, 9, 10; 24.2, 4; 30.2
 – īnfinītīvī: v. *īnfinītīvus (perfectī)*
 – participiī: v. *participium (perfectī)*
 periodus hypothetica 33.5, 6
 periphrastica, coniugātiō
 – āctīva: v. *participium (futūrī)*
 – passīva: v. *gerundivum*
 persōnae verbī 15.1, 2, 3, 4, 5
 persōnālia, prōnōmina 24.1
 plūrālis 1.1, 2
 plūsquamperfectum
 – coniūctīvī: v. *coniūctīvus (plūsquamperfectī)*
 – indicātīvī 24.2, 3; 30.2

posse 15.3

- praepositionēs
 – cum abl. 5.2; 6.2, 3, 4
 – cum acc. 6.2, 3, 4
 praesēns
 – coniūctīvī: v. *coniūctīvus (praesentis)*
 – indicātīvī āctīvī 3.1, 7; 6.6; 15.1, 2, 3, 4, 5; 17.5
 – indicātīvī passīvī 6.5; 17.1, 2, 3, 5, 6
 – īnfinītīvī: v. *īnfinītīvus (praesentis)*
 – participiī: v. *participium (praesentis)*
 praeteritum: v. *imperfectum*
 prōnōmina
 – dēmōnstrātīva 8.1, 2, 3
 – interrogātīva 2.3; 3.6; 4.4
 – persōnālia 24.1
 – relātīva 3.4; 6.8, 9; 8.4, 5, 6

Q

- quī quae quod* 3.4; 6.8, 9; 8.4, 5, 6
quī? quae? quod? 8.6
quīdam quaedam quoddam 31.6
quis? quid? 2.3; 3.6; 4.4
quisque quaeque quodque 18.7
quod cum ind. 11.8; 34.2

R

- rūs rūrī rūre* 27.7

S

- sē sibi sē* 7.3; 21.4, 7, 8; 23.3; 24.1; 32.7
 singulāris 1.1, 2
 superlātīvus
 – adiectīvī 13.6, 7; 18.1; 19.5, 6
 – adverbī 18.4, 5
 supīnum
 – I 22.1; 33.11
 – II 22.2
suus -a -um 4.4; 21.8; 32.7

T

themata verbī 21.1; 22.1

U

ut cum coniūctivō 27.1, 2, 3, 4, 5; 28.1,

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; 29.1, 2, 3; 33.11

utinam 32.4; 33.5

V

verba

– affectuum 34.2

– *-ere -iō -iunt* 15.4

– timendī 32.5

– v. etiam *dēpōnentia, verba*

versūs 34.5

vidērī 26.5

vocātivus 4.2; 5.6; 19.8